ANTONIO TABUCCHI

Requiem

AFA

ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI

1943 yılında Pisa'da doğan Antonio Tabucchi Sienna Üniversitesinde Portekiz edebiyatı dersleri vermektedir. Portekizli eşiyle birlikte Fernando Pessoa'nın eserlerini İtalyancaya kazandırmıştır. İki çocuğu vardır. Zamanını Toscana'daki eviyle Lizbon arasında geçirir. Üniversite görevlisi olarak "Avrupa dışı ülkelerde Avrupa kökenli kitaplıklar" projesi için Güney Amerika ve Hindistan'da birçok arşiv araştırması yapmıştır. İtalyan ve yabancı dergilerde çok sayıda eleştiri yazısı ve deneme yayınlamıştır.

Birçok dile çevrilmiş eserleri:

Piazza d'Italia (1975)
Il Piccolo Naviglio (1978)
Il Gioco del Rovescio (1981)
Donna di Porto Pim (1983)
Notturno Indiano (1984 – *Hint Gece Müziği*, AFA, 1994)
Piccoli Equivoci senza Importanza (1985)
II Filo dell'Orizonte (1986 – *Ufuk Çizgisi*, AFA, 1994)
Gli ultimi tre giorni di Fernando Pessoa (1986 – *Fernando Pessoa'nın Son Üçgünü, Bir Sayıklama*, AFA, 1995)
I Volatili del Beato Angelica (1987)
I Dialoghi Mancati (1988)
Un Baula Piena di Gente (1990)
L'Angela Nera (1991)
Sagni di Sagni (1992)
Sostiene Perreira (1994)

AFA - Babil Kitaplığı: 4
AFA - Yayınları: 321

ISBN 975-414-289-0

Eylül, 1994

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Özener Matbaası
Cilt: Güven Mücellithanesi
Kapak: Temel Matbaası

AFA Yayıncılık A.Ş., İstiklal Cad. Bekar Sok. No 17
Beyoğlu - İSTANBUL
Tel: (212) 245 39 67

ANTONIO TABUCCHI

REQUIEM

Bir Sanrı

Çeviren:
Münir H. Göle

AFA
YAYINLARI

Sunuş

Antonio Tabucchi, ***Requiem***'i Portekizce *saudade*'nin, yani tanımlanması olanaksız bir özlemin, asla gerçekleşmeyecek bir geleceğin özleminin diliyle yazmış. Kendisi çok genç yaşta öğrendiği bu dil için "duygusal dilim, anılarımın dili" diyor. İtalyanca ve kendi gözden geçirdiği Fransızca metinlere bağlı kalarak çevirdim. İtalyan çevirmeni Sergio Vecchio'nun eklediği, kişniş ve deniz kokan ama, *nouvelle cuisine*'in tehdidi altında bulunan Portekiz mutfağına bir ithaf olan, aynı zamanda da yemesine içmesine düşkün, ağzının tadını bilen Tabucchi'ye de çok uygun düşen yemek tariflerini ben de dipnot şeklinde koydum.

Requiem'in altbaşlığı *Bir Sanrı (uma alucinaçao)* için Tabucchi "düş sözcüğünden kaçınmak için" kullandığını söylüyor, "çünkü kitapta sözü geçen yaşayanlara karışmış ölülerin varlıkları çok somut, işlevleri çok etkin, bu da sadece düşçülükten kaynaklanıyor." Yazarın alter egosunun boğucu bir temmuz pazarı, öğlen on ikiyle gece yarısı arasında Lizbon'un ıssız sokaklarında ve rıhtımlarında gezinmesi, arayışı; belli belirsiz ortaya çıkmış ardarda bir dizi öykünün, bir dizi karşılaşmanın anlatısı; Fernando Pessoa'ya çok benzeyen, çoktan ölmüş bir şairle buluşmasına kadar olan süreç; hem gastronomik bir masal, hem cehennem gezisi; bilinçaltı virüsüne yakalanmış yaşayanlar ve ölüler.

Her şey ıssız bir Lizbon'da geçiyor: sakinlerinin boşalttığı bir kent, belirsiz, belki de olanaksız bir beklentinin boşluğu. "***Requiem*** sessizlik, bellek, özlem, acı ve geçmiş üzerine bir kitap. İnsanın anılarının olabilmesi için sessizlik gerekir, bunu da Lizbon'da bulmak olanaksızdır. Ben de temmuz ayında bir pazar gününü seçtim, böylelikle büyü yapılmış gibi, Lizbon hayalet kente dönüştü. Ayrıca ***Requiem*** hayaletlere ithaf edilmiştir, başoyuncular onlardır; boş bir kent de en uygun dekordur.

Fernando Pessoa bu hayaletlerin başını çekiyor elbette, Tabuc-

chi'nin on yıldan uzun süredir onun yarattığı kişiliklerden bir türlü kurtulamadığını anımsamalıyız. ***Requiem*** Pessoa'ya sevgi dolu bir veda, yüce bir saygı ifadesi olarak da okunabilir.

Bu sanrı sanki bir ölünün bakış açısından yazılmıştır, bu da kitaba özgün bir netlik, aşırı gerçeklik verir. Görünüm değişmez, yaşam yanıtsız sorulardan oluşur, oysa bir ölünün gözleriyle bakınca, yaşam sanrıdan öte değildir. Gülünç özelliği de bundan ileri gelir.

Hayaletlerden dem vururken ***Requiem***'in yazarın en neşeli kitabı olduğunu söylemeyi unutmayalım. Tabucchi şaşırtmacalar yapar, göz kırpar, okurları yoldan saptırmaya uğraşır, fırsat buldukça da içten bir kahkaha patlatır. "Yazar eğretilemeler aracılığıyla doğruyu söylemeyen bir kalpazandır."

Tabucchi'de olağanüstü hiç garip değildir, insan kolayca alışıp içine giriverir. Yazar, her zaman olduğu gibi düşle gerçek arasındaki sınırı kaldırmıştır. Bu aykırılıkların ötesinde, nihayet şimdiyle geçmiş birleşmiştir. Yaşayanlar şimdiye tanıklık ederler, ölürlerse anlatanı geçmişiyle karşı karşıya bırakırlar.

Requiem küçücük, ama anı yüklü olaylarla dolu sıradan başıboş bir gezintinin anlatısı gibi ortaya çıkıyor, ve de bir çeşit sanrı ya da acı dolu kişisel çözümleme biçiminde bir arayış. Anlatı kendi dolambaçlarında gelişir, bu derin ve muzip kitabın içine dalabilmek için, insanın içsel sesine kulak vermesi, düşüncelerle duyumları birbirinden ayırma çabasından vazgeçmesi gerekir. Böylece ipin ucunu kaçırıp günlük yaşamımızın durmadan sahte bir neden – sonuç görünümü yaratma, anlam çıkarma saplantısından kurtulabiliriz. Yoksa ip kopar ve her şey ölümdeki ya da düşteki gibi kopuk ve tutarsız düşünceler şeklinde geçmeye başlar. Oysa anlatı gizemli ve belirgin engeller arasından kendine bir yol açmaktadır; düşün kapılarını zorlar, berrak bir anlatımla öykülerini sıralar: yaşayanlarla ölülerin arasını bulacaktır.

Tabucchi, ***Requiem***'le kitaptan kitaba ördüğü düşsel ağa yeni bir labirent eklemiştir.

M.H.G.

Not

Temmuz ayının bir pazar günü, ıssız ve kavurucu bir Lizbon'da geçen bu öykü, "ben" diye adlandırdığım kişinin bütün kitap boyunca icra etmek zorunda kaldığı *Requiem*'dir. Bana bu öykünün neden Portekizce yazıldığı sorulsaydı, böylesine bir öykünün yalnızca Portekizce yazılabileceği karşılığını verirdim, hepsi o kadar. Yine de açığa kavuşturulması gereken bir şey var. Bir *Requiem*'in zorunlu olarak Latince yazılması gerekirdi, en azından gelenek böyle buyuruyor. Ne yazık ki benim Latinceyle ilişkim pek iyi değil. Her şartta, kendi dilimde bir *Requiem* yazamayacağımı ve farklı bir dil kullanmam gerektiğini anladım: bu dil bir sevgi ve düşünce yöresi olmalıydı.

Bu *Requiem*, bir "sonat" olmanın yanı sıra bir düştür, bu düş boyunca benim kişim, yaşayanlarla ve ölülerle aynı düzlemde karşılaşacak: belki de bir duaya gereksinim duyan kişiler, nesneler ve yerler. Benim kişim bu duayı yalnızca kendi tarzında, yani bir roman aracılığıyla okuyabildi. Ama bu kitap öncelikle benimsediğim ve beni benimseyen bir ülkeye, beni seven ve benim de sevdiğim insanlara bir sungudur.

Biri kalkıp bu *Requiem*'in gerektirdiği görkemle icra edilmediğine dikkatimi çekseydi, onunla aynı kanıda olurdum. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, ben kendi müziğimi yapmayı yeğledim, yeri daha çok katedraller olan bir orgla değil, insanın cebinde taşıyabileceği bir armonikayla ya da sokağa taşınabilecek bir laternayla, Drummond de Andrade gibi, ben de hep ucuz müziği sevmişimdir ve onun dediği gibi, *Haendel gibi dost istemiyorum, ve kulağım meleklerin şarkılarını işitmiyor. Sokaktan iletisiz gelen bana yetiyor, bizim kendimizi yitirmemiz gibi, o da yitip gidiyor.*

A.T

BU KİTAPTA KARŞIMIZA ÇIKAN KİŞİLER

Keş Delikanlı
Topal Piyangocu
Taksici
Brasileira Kahvesinin Garsonu
İhtiyar Çingene Kadın
Mezarlık Bekçisi
Tadeus
Bay Casimiro
Bay Casimiro'nun Karısı
Isadora Pansiyonun Kapıcısı
Isadora
Viriata
Genç Baba
Eski Eserler Müzesinin Barmeni
Kopya Ressamı
Tren Denetçisi
Fener Bekçisinin Karısı
Casa do Alentejo'nun Kahyası
Isabel
Masal Tüccarı
Mariazinha
Misafir
Akordeoncu

1

Düşündüm: demek bu herif artık gelmeyecek. Sonra yine düşündüm: ona "bu herif" diyemem ya, adam büyük bir şair, belki de yirminci yüzyılın en büyük şairi, uzun zaman önce öldü, ona saygı göstermeliyim, daha doğrusu büyük saygı göstermeliyim. Her şeye rağmen fena halde sıkılmaya başlamıştım, güneş kavurucuydu, temmuz sonu güneşiydi ve tekrar düşündüm: tatildeyim, orada, Azeitao'da arkadaşlarımın çiftliğinde keyfim yerindeydi, öyleyse Tejo rıhtımındaki bu buluşmayı neden kabul ettim? Son derece saçmaydı. Ve ayaklarımın dibinde gölgemin karaltısına baktım, o da gözüme saçma ve yersiz, anlamdan yoksun göründü, öğle güneşi ezmiş, bodur bir gölgeye çevirmişti, işte o zaman anımsadım: bana saat on ikide randevu verdi, belki de gece on iki demek istiyordu, çünkü hayaletler gece yarısı ortaya çıkarlar. Ayağa kalktım ve rıhtım boyunca yürüdüm. Yolda, trafiğin akışı kesilmişti, tek tük araba geçiyordu, kimileri eşyalıklarının üzerinde güneş şemsiyesi taşıyorlardı, bütün bu insanlar Caparica plajlarına gidiyordu, boğucu bir sıcak vardı, o zaman düşündüm: temmuzun son pazarı, burada ne işim var benim? Ve Santos parkına bir an önce varmak için adımlarımı açtım, belki orası biraz daha serin olurdu.

Parkta, tezgahının önünde duran gazete satıcısından

başka kimsecikler yoktu. Ben yaklaşırken adam gülümsedi. Benfica kazandı, dedi yüzü ışıl ışıl, haberleri seyrettiniz mi? Başımı hayır anlamında salladım, daha seyretmemiştim, adam ekledi: İspanya'da hayır için yapılan bir gece maçıydı. Adamdan "A Bola" gazetesini satın aldım ve bir sıraya oturdum. Başımı kaldırmama neden olan bir "merhaba" işittiğimde makalemin Benfica'yı Real Madrid karşısında zafere götüren bölümünü okuyordum. Karşımda duran uzun sakallı genç merhaba diye tekrar etti, yardımınıza gereksinim duyuyorum. Ne yardımıymış bu?, diye sordum. Yemek için, dedi delikanlı, iki gündür ağzıma bir lokma koymadım. Yirmi yaşlarındaydı, bir gömlek ve blucin giymişti, sadaka ister gibi çekingen bir hareketle elini bana doğru uzatmıştı. Sarışındı ve gözlerinin altında kocaman halkalar vardı. Uyuşturucusuz iki gün diye karşılık verdim düşünmeden, ve genç adam cevap verdi: aynı şey, o da yemek sayılır, en azından benim için. İlke olarak, hafif ya da ağır bütün uyuşturuculardan yanayım, dedim, ama sadece ilke olarak, uygulamaya gelince karşıyım, kusura bakmayın ben önyargılarla dolu kentsoylu bir aydınım, burada, bir halk parkında uyuşturucu kullanmanızı, ve gövdenizin üzüntü verici imgesini sergilemenizi kabul edemem, kusura bakmayın, ama bu benim bütün ilkelerime aykırı düşüyor, eskiden olduğu gibi, kendi evinizde, zeki ve kültürlü dostlar eşliğinde, Mozart veya Erik Satie dinleyerek uyuşturucu kullanmanızı kabul edebilirim. Lafı açılmışken diye ekledim, Erik Satie'yi sever misiniz? Keş Delikanlı hayretten ağzı açık bana baktı. Dostlarınızdan biri mi di-

ye sordu. Hayır, dedim, bir Fransız kompozitör, avangardlardan biriydi, gerçeküstücülüğün belirgin bir dönemi olduğunu varsayarsak, gerçeküstü dönemin büyük bir müzisyeniydi, özellikle piyano için müzik yazdı, sanırım sizin benim gibi son derece nevrozlu bir adamdı, tanışmayı isterdim, ama aynı dönemlerde yaşamadık. Yalnız iki yüz escudos, dedi Keş Delikanlı, iki yüz escudos yeter, üstü bende var zaten, yarım saat sonra Yengeç geçecek buradan, dozları o satıyor, bir doz lazım bana, fena yoksunluk duyuyorum. Keş Delikanlı cebinden bir mendil çıkardı ve gürültüyle sümkürdü. Gözleri yaşlarla doluydu. Kötüsünüz siz, dedi Keş Delikanlı, saldırgan davranabilirdim, sizi tehdit edebilirdim, tam bir keş gibi hareket edebilirdim, ama hayır, kibar, saygılı davrandım, müzikten bile söz ettik ve siz bana iki yüz escudos vermeyi reddediyorsunuz, inanılacak şey değil. Bir daha sümkürdü ve lafını sürdürdü: üstelik yüz escudosluk banknotlar da güzeldir, üzerlerinde Pessoa'nın resmi vardır, şimdi sorma sırası bende: Pessoa'yı sever misiniz? Çok severim diye yanıtladım, hatta size oldukça garip bir öykü bile anlatabilirim, ama gereği yok, yoksa çatlak olduğumu sanırsınız, yine de dinleyin. Alcântara rıhtımından geliyorum, rıhtımda kimse yoktu, yine de gece yarısı yeniden gelmek niyetindeyim, bilmem beni anlıyor musunuz? Kesinlikle anlamıyorum, dedi Keş Delikanlı, ama önemi yok, teşekkür ederim. Uzattığım iki yüz escudosu cebine indirdi, bir kez daha sümkürdü. Peki, kusura bakmayın ama gidip Yengeç'i bulmalıyım, sizinle gevezelik etmek bir zevkti, iyi günler, görüşmek üzere, izninizle.

Arkama yaslandım ve gözlerimi kapadım. İğrenç bir sıcak vardı, canım artık "A Bola" okumayı çekmiyordu, belki biraz da karnım acıkmıştı, ama kalkıp bir lokanta aramak da bir o kadar zor geliyordu. Orada, gölgede, soluk alamaz bir halde oturmayı yeğliyordum.

Çekiliş yarına, dedi bir ses, bir bilet almak istemez misiniz? Gözlerimi açtım. Giyimi yoksul, ama hatlarında ve duruşunda yitik bir seçkinliğin anısı okunan, yetmişine merdiven dayamış ufak tefek bir adamcağızdı. Topallayarak bana doğru ilerledi, bu adamı bir yerden tanıyorum diye düşündüm, adama dönüp daha önce karşılaşmıştık, dedim, siz Topal Piyangocu'sunuz, sizi daha önce bir yerde gördüm. Nerede peki?, diye sordu adam, sırada yanıma oturup yatışmış bir halde iç geçirirken. Bilmiyorum, dedim, şimdilik gerçekten çıkartamıyorum, saçma bir duygu, sizinle bir kitapta karşılaşmış gibiyim, belki de sıcağın ve açlığın etkisi, sıcak ve açlık bazen böyle oyunlar yapar insana. Bana öyle geliyor ki Beyefendi biraz takıntılı, dedi ufak tefek ihtiyar, böyle dediğim için kusura bakmayın ama Beyefendi biraz takıntılı bence. Hayır, diye karşılık verdim, sorun o değil, sorun neden burada olduğumu bilmemem, bir sanrıya benziyor, nasıl anlatacağımı bilemiyorum, ne dediğimi bile doğru düzgün bilmiyorum. Azeitao'da olduğumu düşünün, Azeitao'yu bilir misiniz?, arkadaşların çiftliğinde kalıyordum, koca bir ağacın, dut ağacıydı galiba, altında bir şezlonga uzanmıştım ve çok hoşu-

ma giden bir kitabı zevkle okuyordum ve birdenbire kendimi burada buluverdim –halı, şimdi anımsadım, adı *Huzursuzluğun Kitabı*'ydı*, siz de yok yere Bernardo Soares'in canını sıkan Topal Piyangocu'sunuz, sizinle orada, Azeitao'daki çiftlik evinde, bir dut ağacının altında okumakta olduğum kitapta karşılaştım. Huzursuzluktan yana payımı aldım, dedi Topal Piyangocu, ben de kendimi sofraları zengin kurulmuş, salonları zengin döşenmiş, bol resimli bir kitaptan çıkmış gibi hissediyorum, ama artık zenginliğin sonu geldi, ve sizin sözünü ettiğiniz Bernardo benim ağabeyimdir, Bernardo António Pereira de Malo, aileden kalma varlığımızı Londra'da, Paris'te orospularla yiyip bitiren de odur ve böylece Kuzey'deki mülkler üç kuruşa elden çıkarıldı, bankadaki para suyunu çekti ve ben de kendimi burada piyango bileti satar buldum. Topal Piyangocu soluk aldıktan sonra ekledi: her neyse, kusuruma bakmayın, niyetim tartışmak değildi ama bu konuşmanın ta başından beri size Beyefendi diye hitap ediyorum ve Beyefendi'nin neden horlayıcı bir "siz"le karşılık verdiğini anlamıyorum, izninizle kendimi tanıtayım, adım Francisco Maria Pereira de Melo, sizinle tanıştığımız için şeref duydum. Beyefendi'den özür dilerim diye yanıtladım, ben İtalyanım, terbiye kalıplarında arada bir yanılıyorum, Portekizcede kullanımları o kadar güç ki, lütfen kızmayın bana. Beyefendi arzu ederse İngilizce konuşabiliriz diye karşılık verdi Topal Piyangocu,

* Fernando Pessoa, *Livro do Desassossego* (ÇN).

İngilizcede sorun yok, herkese *you* deniyor, güzel İngilizce konuşurum, Fransızca da olabilir, orada da hep *vous,* yanılması olanaksız, Fransızcayı da çok iyi bilirim. Hayır diye yanıtladım, bağışlayın ama Portekizce konuşmayı yeğlerim, bir Portekiz serüvenine atılmışım ve serüvenimden çıkmayı arzu etmiyorum.

Topal Piyangocu gerindi ve arkasına yaslandı. Şimdi izninizle biraz okuyacağım, dedi. Her gün kısa bir süreyi okumaya ayırıyorum. Cebinden bir kitap çıkarıp okumaya koyuldu. "Esprit" dergisiydi elindeki, sözüne devam etti: bir Fransız filozofunun ruh üzerine bir makalesini okuyorum, ruh hakkında yeni şeyler okumak oldukça tuhaf, uzun zaman kimse ruhtan söz etmedi, en azından kırklı yıllardan beri, bugünlerde ruh modası geri geliyor sanki, işte yeniden keşfediyorlar, ben Katolik değilim, ama belki biraz Spinoza kavramına göre, dirimsel ve toplu anlamda ruha inanırım, ya siz, Beyefendi ruha inanıyor mu? İnandığım sayılı şeylerden biridir diye yanıtladım, en azından karşılıklı sohbet ettiğimiz şu bahçede ve şu anda, tüm bunları bana armağan eden benim ruhumdur, daha doğrusu gerçekten ruhum olup olmadığını da tam kestiremiyorum, Bilinçaltım da olabilir, çünkü beni buraya kadar getiren Bilinçaltımdır. Durun bakalım, dedi Topal Piyangocu, Bilinçaltı da ne demekmiş?, Bilinçaltı yüzyıl başındaki Viyana kentsoylularına aitti, burada Portekiz'de bulunuyoruz, ve siz Beyefendi, siz İtalyansınız, biz Güney'e, Greko-Romen medeniyete aitiz, üzgünüm, Mitteleuropa'yla hiçbir bağıntımız yok, ama *bizim* ruhumuz var. Doğru, diye karşılık verdim, benim ruhum

var, haklısınız, ama Bilinaçaltım da var, yani *bundan böyle* Bilinçaltım da var, biliyorsunuz, insan Bilinçaltına hastalık gibi yakalanır, ben Bilinçaltı virüsüne tutuldum, olur böyle şeyler.

Topal Piyangocu yılmış gibi bana baktı. Bakın, dedi bir değiş tokuşa ne dersiniz?, ben size "Esprit"yi ödünç vereyim, siz de bana "A Bola"yı. Ama siz ruhla ilgileniyorsunuz diye karşı çıktım. Evet doğru diye yanıtladı, boyun eğmiş bir halde, aboneliğimin son sayısı, ama şimdi yeniden kendi rolüme dönüyorum, Topal Piyango Bileti Satıcısı'na dönüşüyorum; beni ilgilendiren Benfica'nın son golü. Peki, dedim, öyleyse sizden bir bilet almak istiyorum, dokuzla biten bir biletiniz var mı? Dokuz benim doğduğum aya karşılık gelir, eylülde doğdum ve o ayın sayısını taşıyan bir bilet satın almayı diliyorum. Kesinlikle Beyefendi diye karşılık verdi Topal Piyangocu, doğum tarihinizi söyleyin, ben de eylül ayında doğdum. Ben sonbahar noktasında doğdum diye yanıtladım, ayın çılgına döndüğü ve Okyanusun kabardığı zaman. Hayırlı bir dönemdir, dedi Topal Piyangocu, talihiniz açık olacak. Buna büyük gereksinme duyuyorum diye karşılık verdim biletin parasını öderken, ama piyango için değil: bugün için, çünkü bugün tuhaf bir gün benim için, düş görüyorum, ama bana gerçek gibi geliyor ve yalnızca anılarımda varolan insanlarla buluşmam gerekiyor. Temmuzun son pazarı, dedi Topal Piyangocu, kentte kimseler yok, sıcaklık gölgede kırk dereceye vardı, yalnızca anılarınızda varolan insanlarla buluşmak için son derece uygun bir gün bence, ve ruhunuza, pardon, Bilinçaltınıza böyle bir günde çok iş düşüyor, hoşça kalın Beyefendi, iyi şanslar.

2

Üzgünüm, dedi Taksici, ama Pedras Negras sokağını bilmiyorum, Beyefendi bana biraz daha açıklayabilir mi acaba? Bembeyaz dişlerini göstererek bana gülümsedi, ve sürdürdü: kusuruma bakmayın, benim memleketim Sao Tomé, Lizbon'da sadece bir aydan beri çalışıyorum, sokakları bilmiyorum, memlekette mühendislik yapıyordum, ama pek mühendislik yapılacak konu olmadığından ben de sokakların adlarını bilmeden Lizbon'da taksicilik yapmak zorunda kaldım, ama kenti iyi tanırım, bu doğru, yolumu asla kaybetmem, sadece sokakların adlarını bilmem. Öyle mi?, diye karşılık verdim, yirmi beş yıl önce gidip geldiğim bir sokaktı, nasıl gidildiğini ben de anımsamıyorum, ama Şato yakınlarında bir yerdeydi. Öyleyse gidip bakalım, dedi Taksici ve hareket etti.

İşte ancak o zaman ter içinde kaldığımın farkına vardım. Gömleğim tere batmıştı ve sırtıma, göğsüme yapışmıştı. Ceketimi çıkardım, ama bu terlememi kesmedi. Dinleyin, dedim, belki bana yardım edebilirsiniz, gömleğim terden sırılsıklam oldu, yeni bir gömlek almam gerek, bildiğiniz bir yer var mı? Taksici arabayı durdurup bana baktı. Neyiniz var, rahatsız mısınız diye sordu kaygıyla. Hayır, hayır diye karşılık verdim, sanırım iyiyim, bilmiyorum, sıcaktandır, sıcaktan, ve de iç sıkıntısı, iç sıkıntısı da insanı terletebilir bazen, sırtıma temiz bir gömlek giymem

gerekiyor. Adam bir sigara yaktı ve düşünceye daldı. Bugün pazar, dedi, her yer kapalı. Oturduğum yerin camını indirmek istedim, ama kol kırıktı. Bu da içdaralmamı artırdı, alnımdan ter boşandığını hissettim, dizlerime damlalar düştü. Taksici üzüntülü bir havayla beni süzüyordu. Bakın, dedi, aklıma harika bir fikir geldi, size kendi gömleğimi vereyim, gömleğimi giymek istemez misiniz? Hayatta olmaz, diye yanıtladım, üstü çıplak araba kullanamazsınız. Altında fanilam var, pekâlâ da böyle araba kullanabilirim. Ama, dedim, koskoca Lizbon'da bir gömlek alınacak yer bulunmalı, ne bileyim ben, bir mağaza, bir pazar. Carcavelos! diye bağırdı Taksici sevinç içinde, sanırım pazar günleri Carcavelos'da bir pazar kuruluyor, ben orada oturuyorum, karım her pazar Carcavelos'a alışverişe gider, perşembe alışveriş yapmadıysa tabii. Bilmiyorum, dedim, ama bana pek iyi bir fikir gibi gelmiyor, Carcavelos bir plaj, bugün de pazar olduğuna göre, orası insan kaynıyordur şimdi, korkunç bir şey olur, ya burada, şehirde bildiğiniz başka bir yer yok mu? Adam alnına bir şaplak indirdi. Çingeneler! diye haykırdı, çingeneleri unutmuştum. Yine temiz yürekli gülümsemesini takınıp ekledi: dinleyin dostum, dert etmeyin, gömleğinize kavuşacaksınız, çingeneler yeni geldi aklıma, pazar günleri Prazeres Mezarlığında bir sürü şey satarlar, aklınıza ne gelirse satarlar, ayakkabılar, kadın çorapları, gömlekler, kazaklar, haydi gidip çingeneleri bulalım, tek sorun oraya nasıl gidildiğini bilmemem, yani Prazeres Mezarlığının nerede olduğunu aşağı yukarı biliyorum ama yolu bilmiyorum, ya siz, dostum, siz bana yar-

dımcı olabilir misiniz? Durun bakalım diye yanıtladım, ben de pek çıkartamıyorum, durumu bir gözden geçirelim, şimdi nerede bulunuyoruz? Cais do Sodré'de, dedi Taksici, nehir kıyısı boyunca giden geniş yolda, garın ön girişine yakın bir yerdeyiz. Güzel, dedim, sanırım yolu biliyorum, öncelikle Rua do Alecrim'den yukarı doğru çıkalım, bir şişe içki almak için Brasileira kahvesine uğramak istiyorum. Taksici meydanın etrafında bir tur atıp Rua do Alecrim'i tırmanmaya başladı, radyoyu açtı ve bana yandan bir bakış fırlattı. Beyefendi kendini iyi hissettiğinden emin mi?, diye sordu. Onu sakinleştirip arkama yaslandım. Tam bir ter banyosuna dalmıştım. Gömleğimin üst düğmelerini açtım, kollarımı sıvadım. Camoes Meydanı'nın köşesinde dururken, Beyefendiyi burada bekliyorum, motoru durdurmayacağım, dedi, aman çabuk olun, lütfen, olur da bir polis memuru geçerse, beni tutmaz burada. Taksiden indim, Chiado Meydanı boştu, elinde ufak bir naylon torba tutan, siyahlara bürünmüş bir kadın António Ribeiro Chiado'nun heykelinin altına oturmuştu; Brasileira kahvesine girdim, tezgahın arkasındaki garson, anasının gözü bir bakışla beni süzdükten sonra, Beyefendi Tejo'ya mı?, düştü diye sordu. Daha da beter, diye karşılık verdim, içimde bir nehir var, Fransız şampanyanız var mı? Laurent-Perrier ve Veuve-Clicquot diye yanıtladı, ikisi de aynı fiyat, ikisi de buz gibi. Bana hangisini önerirsiniz?, diye sordum. Bakın, dedi bu işten anlayan biri havasıyla, Veuve-Clicquot için bir sürü reklam yapıyorlar, dünyanın en iyisi olduğunu söylüyorlar ama bana sorarsanız, ben biraz ekşi

buluyorum, ayrıca dullarla* aram hiç iyi değildir, hiç iyi olmamıştır, anlarsınız ya, uzun lafın kısası, sizin yerinizde olsaydım Laurent–Perrier alırdım, üstelik aynı fiyata, daha önce de söylemiştim. Öyle olsun, dedim, Laurent–Perrier alıyorum. Garson buzdolabını açtı, şişeyi sardı, üzerinde kırmızı harflerle "Brasileira do Chiado, Lizbon'un en eski kahvesi" yazan bir naylon torbaya koydu. Parayı ödeyip çıktım, güneşin alnında, ürkünç bir şekilde terleyerek taksiye bindim. Çok iyi, dedi Taksici, şimdi bana yolu göstermeniz gerekiyor. Kolay, dedim, Camoes Meydanının etrafında bir tur atın ve oradan, Silva kuyumcusunun önünden, aşağı giden yola sapın, adı Calçada do Combro'dur, sonra Calçada da Estrela, Estrela Meydanına vardığınızda, Campo de Ourique'e kadar Domingos Sequeira Caddesini izlersiniz, orada, sol yanda Saraiva de Carvalho'yu aramanız gerekiyor, sonra da dosdoğru Prazeres Mezarlığına varırsınız. Dostum, dedi Taksici arabayı hareket ettirirken, sokak isimlerini bana tek tek söylemelisiniz, kusura bakmayın ama biraz sabır. Rica ederim diye karşılık verdim, tükendim artık, dinleyin, anımsaması kolay: Calçada do Combro, Calçada da Estrela, Estrela Meydanı, Domingos Sequeira, Campo de Ourique, hele oraya bir varın, sonrasını gösteririm.

Nihayet penceremi açmayı başarmıştım ama içeri giren hava kavurucuydu. Gözlerimi kapayıp başka şey düşündüm, çocukluğumda, elimde bir şişe ve hasır

* Fransızca *veuve* sözcüğü "dul kadın" anlamına gelir. (Ç.N.).

sepet, bisikletle soğuk su almaya gittiğim yaz günlerini anımsadım. Ani bir frenle gözlerimi açtım. Adam taksiden inmiş, üzgün bir havayla çevresine bakınıyordu. Yanıldım, bakın, Campo de Ourique'deyiz, dediğiniz gibi sola saptım, ama herhalde Saraiva de Carvalho değildi, tek yönlü bir başka sokaktan dönmüş olmalıyım, bakın, bütün arabalar ters yönde park etmişler, yasak yönden girdim. Önemi yok, dedim, önemli olan sola dönmüş olmanız, tek yönlü bu sokağı tersten katedersek Prazeres Meydanına varırız. Taksici elini yüreğine götürüp ciddi bir havayla konuştu: yapamam, Beyefendi kusuruma bakmasın, ama bunu yapamam, taksi sürücüsü ehliyetim daha tam yolunda değil, bir memur karşımıza çıkar da büyük bir ceza yazarsa ne olur benim halim?, Sao Tomé'ye dönmem gerekir, başka seçeneğim kalmaz, özür dilerim ama bu isteğinizi yerine getiremem. Bakın, dedim, bugün Lizbon bomboş, ayrıca kaygılanmayın, bir polis çıkarsa karşımıza, onunla ben konuşurum, cezayı ben öderim, bütün sorumluluğu üstüme alırım, söz veriyorum, terden sırılsıklam olduğumu görmüyor musunuz?, bana bir gömlek lazım, belki de iki, Campo de Ourique'in bu terk edilmiş köşesinde fenalık geçirmemi istemezsiniz değil mi?

Niyetim tehdit etmek değildi, ciddi ciddi konuşuyordum ama adam doğal olarak tehdit ettiğimi sandı, çabucak arabaya bindi ve karşı koymaya kalkışmadan hareket etti. Beyefendi nasıl isterse, dedi boyun eğmiş bir ses tonuyla, benim taksimde fenalaşmanızı istemem, ehliyetim tam geçerli değil, anlıyor musunuz?, yoksa mahvolurum. Böylece, yolu bir baştan

bir başa ters yönde geçtik, belki de Saraiva de Carvalho'ydu bilmiyorum, sonunda Prazeres Meydanına çıktık. Çingeneler tam mezarlık girişindeydiler, tahta sıpalar ve yere serilmiş örtülerle küçük bir pazar kurmuşlardı. Taksiden indim ve sürücüye beni beklemesini söyledim. Meydanda kimseler yoktu, çingeneler de yere uzanmış uyuyorlardı. Başına sarı bir başörtüsü bağlamış ve siyahlara bürünmüş yaşlı bir çingene kadının yanına gittim. Tablasının üzerinde, tek eksikleri timsah olan bir yığın kusursuz "Lacoste" gömlek duruyordu. Dinleyin, dedim, bir şeyler almak istiyorum. Neyin var evladım?, diye sordu İhtiyar Çingene Kadın gömleğime baktıktan sonra, sıtma nöbeti mi? Neyim olduğunu bilmiyorum Çingene diye yanıtladım, çok terledim, bir hatta iki temiz gömleğe gereksinmem var. Neyin olduğunu daha sonra söylerim, dedi İhtiyar Çingene Kadın, şimdilik gömleklerini al evladım, bu halde kalamazsın, ter sırtında kurursa hasta olursun. Ne önerirsin bana diye sordum, gömlek mi fanila mı? İhtiyar Çingene Kadın bir an düşündü. Ben bir Lacoste gömlek öneririm, dedi, daha serin tutar, sahte Lacoste istersen beş yüz escudos, aslıysa beş yüz yirmi escudos. Vay canına, dedim, beş yüz yirmiye gerçek bir Lacoste çok ucuz, peki gerçekle sahtesi arasında ne fark var? Gerçek bir Lacoste'a sahip olmak son derece basit, dedi İhtiyar Çingene Kadın, önce beş yüz escudosu bastırıp sahtesinden bir tane satın alırsın, sonra yirmi escudosa timsahını alırsın, çıkartmadır, timsahı yerine yapıştırırsın ve gerçek bir Lacoste'a sahip olursun. Timsah dolu bir torba gösterdi. Ayrıca yirmi escudo-

sa dört timsah veriyorum, evladım, böylece üç tane de yedek olur, çünkü bu çıkartmalar beş para etmez, ikide bir köşeleri kalkar. Teklifin son derece akla yatkın diye karşılık verdim, iki tane gerçek Lacoste satın alacağım senden, ne renk önerirsin? Ben kırmızıyla siyahı severim, çingene renkleridir, dedi bana, ama güneşte siyah pek iyi olmaz, pek sağlıklı da görünmüyorsun, kırmızı da fazla göze batar, kırmızı giyecek yaşta değilsin. O kadar da yaşlı sayılmam diye karşı çıktım, canlı bir renk giyebilirim. Öyleyse sana mavi öneririm, dedi İhtiyar Çingene Kadın, bence mavi tam sana göre, şimdi de oğlum, sana neyin olduğunu, neden böyle acınacak kadar ter döktüğünü söyleyeceğim, dinle, iki yüz escudos bastırırsan sana her şeyi söylerim, burada ne işin olduğunu, pazar günü bu bunaltıcı sıcakta başına gelecekleri, her şeyi, yazgını öğrenmek ister misin? İhtiyar Çingene Kadın sol elimi tuttu ve büyük bir dikkatle avcumu inceledi. Bana oldukça karmaşık görünüyor oğlum, dedi İhtiyar Çingene Kadın, şu sıraya otursak daha iyi. Oturdum, buna rağmen elimi bırakmadı. Dinle oğlum, dedi İhtiyar Kadın, böyle devam edemezsin, hem düşte hem gerçekte, her iki tarafta birden yaşayamazsın, bu sanrılara neden olur, kollarını uzatmış bir yerden bir yere giden uyurgezere benziyorsun, yol boyunca her dokunduğun düşünün bir parçası oluyor, hatta ben bile, ihtiyar ve şişko olan, doksan kilo çeken ben bile, eline değer değmez havada erir gibi oluyorum, sanki ben de senin düşünün bir parçası haline geliyorum. Ne yapmalıyım?, diye sordum, söyle bakalım İhtiyar Çingene Kadın. Şimdilik bir şey ya-

pamazsın, bugün bütün gün seni bekliyor ve yazgından kaçıp kurtulamazsın; bugün sıkıntı dolu bir gün olacak, aynı zamanda da arınacaksın. belki de bundan sonra kendinle barışıp huzura kavuşursun oğlum, en azından dileğim bu. İhtiyar Çingene Kadın sigarasını yakıp dumanı içine çekti. Şimdi de, incelememi tamamlamam için sağ elini ver bakayım, dedi. Dikkatle elime baktı ve kaba saba parmağıyla avcumu okşadı. Birini ziyaret etmen gerektiğini görüyorum, ama aradığın ev yalnız anılarında ya da düşünde var, seni bekleyen taksiye gitmesini söyleyebilirsin. görmek istediğin kişi burada yakında bir yerde. şu parmaklıklı kapının ardında bulunuyor. Eliyle mezarlığı işaret etti ve ekledi: git oğlum, seni bekleyen buluşmaya git. Kadına teşekkür edip Taksicinin yanına gittim. Burada kalmaya karar verdim, dedim ücretini ödemek için cüzdanımı çıkarırken, çok teşekkür ederim, gerçekten çok yardımcı oldunuz bana. Gömlekler çok güzel, dedi Taksici kolumun altına sıkıştırdığım hâlâ katlı Lacoste'lara bakarak, dostum, iyi iş yaptınız. Taksiciye parasını verdim, ceketimi ve şampanya şişesini aldım. Taksici hararetle elimi sıktı ve kartvizitini uzattı. Telefonum orada, dedi, Beyefendinin hizmetinde bir taksiye gereksinimi olursa, bir telefon etmesi yeter, haberinizi karım bana iletir, ayrıca Beyefendi bir akşam öncesinden tutsa bile olur. Araba hareket etti, birkaç metre ileride durup geri geri geldi. Beyefendi kendini daha iyi hissediyor mu şimdi?, diye sordu pencereden. Evet. daha iyiyim, sağ olun. Taksici gülümsedi, ve araba sokağın köşesinde gözden yitti.

Ana kapıyı aşıp içeri girdim. Mezarlıkta, gömütlerin arasında gezinen bir kediden başka kimsecikler yoktu. Girişin sağında, ana kapının hemen yanında bir kulübe vardı, kapısı ardına kadar açıktı. Kusura bakmayın, dedim, girmeme izin verir misiniz? Oda yarıgölgede kaldığından, karanlığa alıştırmak için gözlerimi kapadım. Üstüste yığılmış tabutları, içinde kurumuş çiçekler bulunan vazoyu, üzerine bir tabut kapağı dayanmış masayı ayrımsayabildim. Girin, dedi bir ses, o zaman odanın dibindeki koca dolabın yanında ufacık tefecik bir adamın durduğunu gördüm. Kül rengi gömlek giymiş, kafasına tren denetçileri gibi plastik siperli siyah bir kasket takmış, gözlüklü bir adamdı. Ne istemiştiniz diye sordu, mezarlık kapalı, az sonra açılacak, şimdi yemek saati, ben de bekçiyim. İşte ancak o zaman yemek yemekte olduğunu fark ettim. Küçük bir alüminyum tencerenin içinden bir şeyler yiyordu ve kaşığı havada kalmıştı. Özür dilerim, rahatsız etmek istememiştim, devam edin lütfen. Siz yemek yediniz mi?, diye sordu Mezarlık Bekçisi, yemesini sürdürerek. Teşekkür ederim diye yanıtladım, size afiyet olsun, eğer rahatsız etmezsem, siz yemeğinizi bitirinceye kadar şurada beklerim, dışarıda da bekleyebilirim. *Feijoada** diye belirtti Mezarlık Bekçisi lafımı işitmemiş gibi, her gün *feijoada* karımın tek bildiği yemek budur. Sonra devam etti: kesinlikle olmaz, burada gölgede kalın, dışarıda bek-

* *Feijoada* bir cins etli kuru fasulyedir. Portekiz'in her yöresinde farklı şekillerde yapılır, bol sebze, sucuk ve çeşitli etler kullanılır.

leyemezsiniz, dayanılmaz bir sıcak var, oturun, bir yer bulup oturun. Eh, dedim, bu kadar nazik olduğunuz için, sizden gömleğimi değiştirmeme de izin vermenizi rica ediyorum, ter içindeyim ve çingenelerden iki gömlek satın aldım. Şampanya şişesini tabutlardan birinin üzerine bıraktım, gömleğimi çıkardım ve gerçek Lacoste'lardan birini giydim. Kendimi daha iyi hissediyordum, artık terlemiyordum ve bu oda gerçekten serindi. Burada işe delikanlıyken başladım, dedi Mezarlık Bekçisi, elli yıl geçti o günden beri, bütün yaşamımı ölüleri bekleyerek geçirdim. Anlıyorum diye karşılık verdim. Aramıza sessizlik çöktü. Adam acele etmeden fasulyeli yemeğini yiyordu, arada bir de gözlüğünü çıkarıyor, sonra yeniden takıyordu. Gözlüksüz burnumun ucunu göremem, dedi, gerçi gözlükle de bir şey gördüğüm yok ya, tek gördüğüm çevremdeki sis bulutu, doktor kataplazm diyor. Katarakt diye düzelttim, katarakt denir. Ha katarakt ha kataplazm, ikisi de aynı şey, dedi Mezarlık Bekçisi, berbat bir şey. Başlığını çıkarıp kafasını kaşıdı. Bu saatte, böylesine bir sıcakta mezarlığa gelmek de amma acayip bir fikir, kimsenin aklına gelmezdi doğrusu. Burada bir dostum var, dedim, bana gömlekleri satan dışarıdaki çingene kadın söyledi, onu burada aramam gerektiğini söyledi, eski bir arkadaşımdır, çok uzun zaman geçirdik birlikte, iki kardeş gibiydik, onu kısaca ziyaret etmek, sonra da bir soru sormak istiyorum. Peki size yanıt vereceğine inanıyor musunuz?, diye sordu Mezarlık Bekçisi, biliyorsunuz ölüler pek konuşkan değildirler, inanın onları iyi tanırım. Yine de bir deneyeceğim, dedim,

asla pek öğrenemediğim bir şeyi öğrenmek niyetindeyim, bana hiçbir açıklama yapmadan öldü. Kadınlarla ilgili bir şey mi?, diye sordu Mezarlık Bekçisi. Ben yanıtlamayınca sürdürdü: böyle durumlarda işin içinde hep bir kadın vardır. Pek emin değilim, dedim, belki biraz da kötücüllük vardır, nasıl anlatsam bilemiyorum, eğer varsa bu kötücüllüğü kavramak istiyorum, ne bileyim ben. Adı neydi?, diye sordu Mezarlık Bekçisi. Adı Tadeus'du diye yanıtladım, Tadeus Waclaw. Bu da nasıl isim böyle! diye haykırdı Mezarlık Bekçisi. Annesi babası Polonyalıydı diye karşılık verdim, ama kendisi Polonyalı değildi, tam Portekizliydi, hatta kendine Portekizce bir takma ad seçmişti. Peki ne iş yapardı? Eh, dedim, çalışırdı, ama özellikle yazardı, Portekizce güzel sayfalar kaleme aldı, güzel pek yerinde bir sözcük değil, acı dolu sayfalardı, heyecan ve hüzün dolu bir adamdı. Mezarlık Bekçisi tenceresini itip ayağa kalktı, koca dolaba gitti ve lise öğretmenlerininki kadar kalın bir kayıt defteri çıkardı. Soyadı neydi?, diye sordu. Slowacki, dedim, Tadeus Waclaw Slowacki. Kendi adıyla mı, yoksa takma adıyla mı toprağa verildi diye haklı olarak dikkatimi çekti Mezarlık Bekçisi. Bilmiyorum diye yanıtladım şaşkınlıkla, asıl adıyla gömülmüş olsa gerek, bence bu daha mantıklı. Silva, Silva, Silva, Silva, Silva... Slowacki, dedi nihayet Mezarlık Bekçisi, işte burada, Slowacki Tadeus Waclaw, sağdan ilk yol, 4664 numara. Mezarlık Bekçisi gözlüğünü çıkarıp gülümsedi. Tersten de okunabilecek bir rakam, dostunuz şakadan hoşlanır mıydı? Hem de nasıl diye yanıtladım, hayatını şaka yapmakla geçirirdi, işi kendi

kendine şaka yapmaya kadar vardırdı sonunda. Bu numarayı bir yere not edeceğim, dedi Mezarlık Bekçisi, böyle rakamları severim, piyango bileti alacağım, bunun gibi garip şeyler insana büyük ikramiyeyi kazandırabilir.

Adama teşekkür edip yanından ayrıldım. Şampanya şişemi alıp sıcağın alnına çıktım. Sağdaki ilk yolu bulduktan sonra kararsız adımlarla ilerlemeye başladım. Yeniden büyük bir iç sıkıntısı duyumsuyordum ve yüreğim gümbür gümbür çarpıyordu. Gösterişsiz bir gömüttü, yer hizasında bir mezar taşı konmuştu sadece. Polonyalı adıyla yatıyordu orada ve adının üzerinde bir fotoğraf vardı, hemen anımsadım. Bir boy fotoğrafıydı, üzerinde kolları sıvalı bir gömlek vardı; bir tekneye dayanmıştı ve arkasından deniz görünüyordu. Fotoğrafı bin dokuz yüz altmış beşte ben çekmiştim. Caparica'daydık, eylül ayıydı, hoşnuttuk, dış kamuoyunun etkisiyle hapisten çıkalı bir hafta olmuştu, bir Fransız gazetesi "Salazar yönetimi aydınları serbest bırakmak zorunda kaldı" diye yazmıştı, ve orada dikiliyordu işte, sırtını tekneye dayamış, kolunun altında Fransız gazetesi, gazetenin adını seçebilecek miyim diye yaklaştım, ama fotoğraftan okunması olanaksızdı, fluydu, zaman nasıl da geçiyor, dedim kendi kendime, zaman her şeyi yutmuştu, sonra yüksek sesle konuştum: Selam Tadeus, işte buradayım, seni görmeye geldim. Sonra yüksek sesle tekrar ettim: Selam Tadeus, işte buradayım, seni görmeye geldim.

3

Hadi girsene içeri, dedi Tadeus'un sesi, evi biliyorsun. Kapıyı arkamdan kapattım ve koridorda ilerledim. Koridor karanlıktı ve elimle çarptığım nesne yığını yere yuvarlandı. Düşürdüklerimi toplamak için durdum: kitaplar, panayırlarda satın alınan tahtadan bir oyuncak, boyalı bir Barcelos horozu, bir aziz heykelciği, ve aba giysisinden çıkan dev cinsel organını sergileyen Caldas seramiğinden bir keşiş. Her yere çarpmak özelliğini yitirmemişsin, dedi Tadeus'un sesi yan odadan. Sen de elden düşme eşya biriktirme alışkanlığından vazgeçmemişsin diye karşılık verdim, meteliksiz gezerken bile çükü dışarıda keşişler almadan edemezsin, ne zaman aklını başına devşireceksin Tadeus? Bir kahkaha işittim, sonra kapının eşiğinde Tadeus belirdi, arkasını ışığa vermişti. Yaklaş bakalım çekingen dostum, dedi, beni bildin bileli oturduğum ev burası, zamanında burada yedin, burada uyudun, burada düzüştün, şimdi de tanımazdan mı geliyorsun? Doğru değil diye karşı çıktım, buraya bazı şeyleri açıklığa kavuşturmaya geldim, bana hiçbir şey söylemeden ölüp gittin, yıllardır kendi kendimi yiyip bitiriyorum, şimdi öğrenme saatim geldi, artık özgürüm, bilmem farkında mısın, müthiş bir özgürlük yaşıyorum, Üstbenimi bile yitirdim, süt gibi bozuldu, çok ciddiyim, kendimi özgürlüğe kavuşmuş hissediyorum, burada olmamın nedeni de bu zaten.

Yemek yedin mi?, diye sordu Tadeus. Hayır diye karşılık verdim, bu sabah çiftlikte bir kahve içmiştim, başka şey de yemedim. Öyleyse yemeğe gidiyoruz, dedi Tadeus, aşağıda Casimiro'da yiyeceğiz bu öğlen, dinle, seni neyin beklediğinin farkında değilsin, dün *sarrabulho à moda do Douro* ısmarladım, harika bir şey, Casimiro'nun karısının memleketidir Douro, kadın tanrılara layık bir *sarrabulho* hazırlar, insana parmaklarını da beraber yedirir, bilmem anlıyor musun? *Sarrabulho*'nun ne olduğunu bile bilmiyorum diye karşılık verdim, bütün sevdiğin yemekler gibi ağılı bir yemektir kuşkusuz, domuz etinden yapıldığına iddiaya girerim, bayılırsın sen, bu sıcakta bile domuz eti yiyebilirsin, ama lokantaya gitmeden önce seninle konuşmam gerek, yanımda bir şişe şampanya bile getirdim, gerçi ısınmıştır ama bardaklara buz koyar idare ederiz, al işte, bir şişe Laurent–Perrier, Brasileira do Chiado'dan aldım. Tadeus şişeyi alıp bardak aramaya gitti. Lokantada masaya bir kurulalım hele, ondan sonra konuşuruz, diye seslendi mutfaktan, biraz sabırlı ol, benimle konuşacaklarını lokantada konuşmak daha iyi, burada şampanya eşliğinde örneğin edebiyattan söz edebiliriz. Elinde kadehler ve buz tabağıyla geri geldi. Oturalım, dedi, oturarak içmek daha iyi. Divana uzandı ve bana da yanındaki koltuğa oturmamı işaret etti. Eski günlerdeki gibi aynı, dedi, ayrıca beslenme ve domuz eti üzerine vaazlar da vermekten vazgeç, birkaç yıla kalmadan kalpten gideceğim zaten, sen de gelmiş bana öğüt vermeye kalkıyorsun, yeter dostum, kes saçmalamayı. Anlaştık, dedim, saçmalamayacağım, ama bana bir açık-

lama borcun olduğunu düşünüyorum. Biraz sonra, dedi Tadeus, *sarrabulho*'yu mideye indirirken, ama şimdi edebiyattan söz etmeye ne dersin? Daha seçkin bir hava verir. Öyle olsun diye karşılık verdim, edebiyattan söz edelim, ne yazıyorsun şu sıralar? Koşuklu küçük bir roman, dedi, bir piskoposla bir rahibe arasındaki aşk ilişkisi üzerine bir öykü, XVII. yüzyılda Portekiz'de geçiyor*, karamsar, hatta biraz iğrenç bir hikaye, bir alçaklık eğretilemesi, nasıl buluyorsun fikri? Bilemiyorum diye yanıtladım, öykünde *sarrabulho* yeniyor mu, ilk bakışta *sarrabulho* gerektiren bir öyküye benziyor. Her neyse, sağlığına kadeh kaldırıyorum, dedi Tadeus, ruhu olan sensin, çekingen dostum, benim yalnızca bir gövdem var, üstelik o da çok kısa bir süre için. Benim de artık ruhum yok diye karşı çıktım, benim Bilinçaltım var, Bilinçaltı virüsüne yakalandım, işte bu yüzden sana geldim, bu yüzden seni bulmayı başardım. Öyleyse, Bilinçaltının sağlığına içiyoruz, dedi Tadeus kadehleri doldururken, bir yudum daha içip Casimiro'ya iniyoruz. Sessizce içkimizi yudumladık. Karşıdaki kışladan gelen bir borazan sesi işittik. Bir yerde bir duvar saati saat başını çaldı. Gitme zamanı geldi, dedi Tadeus, yoksa Casimiro dükkanı kapatır. Ayağa kalkıp koridoru geçtim, bacaklarım titriyordu, şampanya etkisini göstermeye başlamıştı. Sokağa çıkıp güvercin dolu küçük meydana kadar ilerledik. Çeşmenin ya-

* Anonim *Portekiz Mektupları*'na gönderme (Türkçede Yapı Kredi Yayınları, Kazım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, Çev. Ayşen Gür, 1993) (ÇN).

nındaki sıraya bir asker uzanmıştı. Kolkola yürüyorduk ve adımlarımız da aynı ritme uyuyordu. Tadeus şimdi daha ciddi görünüyordu, daha az alaycı bir hali vardı, bir şey kafasını kurcalıyormuş gibiydi. Neyin var Tadeus diye sordum. Bilmem diye yanıtladı, melankolidir herhalde, şehirde kolkola yürüdüğümüz günlere özlem duyuyorum, anımsıyor musun?, o zamanlar her şey farklıydı, her şey daha pırıl pırıldı, daha temizdi. Gençliğimizdi diye karşılık verdim, gözlerimizdi parıldayan. Ne olursa olsun, beni görmeye gelmene sevindim, dedi, bana daha güzel bir armağan veremezdin, ayrıldığımız biçimde ayrılamazdık, haklısın, gerçekten başımıza gelen şu çılgın olaydan söz etmek zorundaydık. Durdum, Tadeus'u da durdurdum. Dinle Tadeus, dedim, bu konuda en çok merak ettiğim şey, işin en gizemli yanı, öldüğün gün bana verdiğin pusula, anımsıyor musun?, can çekişiyorsun, Santa Maria Hastanesi'nde acı içinde yattığın yataktasın, yanında seni bağladıkları dev bir alet var, burnundan bir tüp çıkıyor, sağ kolunda da bir serum var, bana yaklaşmamı işaret ediyorsun, yaklaşıyorum, sol elinle bir şey yazmak istediğini belirtiyorsun, kağıt kalem arıyorum, sana veriyorum, bakışın donuk ve suratında ölüm okunuyor, yazmak için büyük bir çaba sarfediyorsun, sol elinle yazıp kağıdı bana uzatıyorsun, yazdığın gerçekten tuhaf bir cümle, Tadeus, böylesine bir cümleyle ne demek istiyorsun? Bilmiyorum, dedi, anımsamıyorum, ölüm döşeğindeydim, anımsamamı nasıl beklersin? Ayrıca diye sürdürdü lafını, cümlenin ne olduğunu da bilmiyorum, söylesene şu cümleyi bana. Peki öyleyse, de-

dim, cümle şöyleydi: *her şey herpes zosterin başının altından çıkıyordu,* bak hele Tadeus, hiç de veda sözcüklerine benziyorlar mı, insan ölmek üzereyken bir dosta bula bula bu cümleyi mi bırakır? Dinle çekingen dostum, dedi, iki olasılık var: ya aklımı yitirmişim ve böyle saçma sapan şeyler yazıyorum ya da sadece seni kafaya alıyorum, bilirsin, yaşamım boyunca herkese şaka yaptım, bu da benim son şakam, elveda Tadeus, son bir kez selam verip sahneden çıkıyor, oley. Nedenini bilmiyorum Tadeus, dedim, ama benim kafamda bu zırva cümlenin hep Isabel'le bir bağlantısı var, buraya gelmemin nedeni de bu, seninle Isabel hakkında konuşmak istiyorum. Daha sonra konuşuruz, dedi yeniden yürümeye koyulurken.

Lokantanın önüne gelmiştik. Koca göbeğine bir önlük bağlamış olan Bay Casimiro kapının söve pervazına dayanmıştı. Merhaba Bay Casimiro diye Tadeus adamı selamladı, size bir sürprizim var, bu beyi tanıyabildiniz mi?, çıkartamadınız değil mi?, peki öyle olsun, böylesine bir sıcakta yoktan varolan eski bir dostumdur, cehennemi boylamamdan önce beni ziyarete geldi, ben de onu *sarrabulho* yemeye davet ettim. Bay Casimiro kibarca bize kapıyı açtı, biz de içeri girdik. Harika fikir, harika fikir diye vurguladı kimseciklerin olmadığı salonda pıt pıt adımlarıyla peşimiz sıra gelirken, nereye oturmayı arzu edersiniz?, bugün bütün lokanta sizin emrinizde. Tadeus köşede, pervanenin yakınında bir masa seçti. Bay Casimiro'nunki güzel bir lokantaydı. Yere siyah beyaz baklava şeklinde mermerler döşenmişti, duvarlarda da yüzyıl başından çiniler vardı. Salonun mutfağa yakın öte-

ki köşesinde tüneğine oturmuş bir papağan duruyordu, ve arada bir bağırıyordu: İyi oldu! Bay Casimiro ekmek, tereyağ ve zeytinlerle geri geldi. *Sarrabulho*'ya iyi bir kırmızı şarapla eşlik etmek zorunludur diye bildirdi, ama dostunuz sever mi bilmiyorum, esaslı bir Reguengos'um var, kuvvetle tavsiye ederim. Bana uyar, diye karar verdi Tadeus. Ben de başımla evet dedim ve iç çektim: tamam, üstüne tüy dikilsin bari.

Sarrabulho pazarlarda satılan cinsten, kahverengi üzerine kabartma küçük sarı çiçekli büyük bir toprak tabakta geldi. İlk bakışta, yemeğin mide bulandırıcı bir görüntüsü vardı. Tabağın ortasında yağdan parlayan kızarmış patatesler, etrafında da domuz böbrekleri ve işkembe bulunuyordu. Hepsi de kahverenkli bir sosun içinde yüzüyordu, ya pişmiş şarap ya da pişmiş kandı, ama benim ne olduğu konusunda en ufak bir fikrim yoktu. Böyle bir şeyi ilk kez yiyorum, dedim, oysa Portekiz'i çoktandır bilirim, baştan aşağı gezdim ama asla bu yemeği yeme cesareti gösteremedim, zehirlenip öleceğim. Pişman olmayacaksın, dedi Tadeus tabağıma koyarken, haydi ye çekingen dostum ve de saçmalamayı kes. Gözlerimi yumup çatalımı böbreklerden birine batırdım ve ağzıma götürdüm. Müthiş bir lezzetti, kesinlikle nefis bir tattı. Tadeus farkına vardı ve zevkle gözlerinin içi güldü. Harika bir yemek, dedim, haklısın, yaşamım boyunca tadına baktığım en güzel şeylerden biri. İyi oldu! diye haykırdı papağan. Onunla aynı fikirdeyim diye bildirdi Tadeus ve bardağıma biraz Reguengos koydu. Yemeğe sessizce devam ettik. Peki, dedi Tadeus, neden

beni görmeye geldin, çekingen dostum? Söyledim ya diye yanıtladım, ölmeden önce bana yazacağın şu pusula yüzünden, çünkü bu sözcükler bende saplantı haline geldi, anlıyor musun Tadeus?, ve huzur içinde yaşamayı arzu ediyorum, ve de senin de huzur içinde yatmanı arzu ediyorum, ikimiz için de huzur diliyorum Tadeus, işte bu yüzden buradayım, gerçi gelmemin kafamı kurcalayıp duran bir başka nedeni daha var, o da Isabel, ama bunu az sonraya bırakalım. Tamam, dedi Tadeus ve Bay Casimiro'ya işaret etti. Eşinizi çağırmalısınız, Bay Casimiro, dedi, onu tebrik etmek istiyoruz. Bay Casimiro mutfağın içinde gözden yitti ve çok geçmeden beyaz önlüklü karısıyla geri geldi. Hafif bıyıklı şişman bir kadındı. Beğendiniz mi diye sordu bize, biraz utanmış bir halde. Olağanüstüydü diye karşılık verdi Tadeus, dostum yaşamı boyunca yediği en güzel yemek olduğunu söylüyor. Bana baktı, ve doğrulasana çekingen dostum, dedi. Doğruladım ve Bayan Casimiro daha da utandı. Aslında çok basit bir şey, dedi, memlekette yapardık, bana annem öğretti. Basitmiş, daha neler diye üsteledi Tadeus, bunu söylemeyin bari, Casimira, hiç de basit bir şey değil, bir sanat eseri yaptığınız. Bay Tadeus şaka yapmasını çok seviyor, dedi Bay Casimiro'nun Karısı, adımın Casimira olmadığını daha önce kaç kere söyledim size, benim adım Maria da Conceiçao. Bay Casimiro'nun Karısının adı da Casimira'dır diye yineledi Tadeus, özür dilerim, Casimira, ama kararımı verdim bir kere, şimdi şu delikanlıya *sarrabulho à moda do Douro*'nun nasıl hazırlandığını anlatın bakalım, böylece ülkesine döndükten son-

ra o da kendisine pişirebilsin, çünkü onun oturduğu yerde yalnızca spagetti yeniyor. Gerçekten öyle mi?, diye sordu Bay Casimiro'nun Karısı. Yemin ederim, dedi Tadeus, yalnızca spagetti yeniyor. Hayır, hayır diye düzeltti Bay Casimiro'nun Karısı, gitgide daha da utanıp sıkılarak, sorduğum o değildi, dostunuzun gerçekten *sarrabulho*'nun nasıl yapıldığını öğrenmek isteyip istemediğini soruyordum. Elbette diye yanıtladım, tarifini alırsam çok sevinirim, sizi rahatsız etmezse tabii. Kusuruma bakmayın, dedi Bay Casimiro'nun Karısı, benim memlekette gerçek *sarrabulho* mısır püresiyle yapılır, ama bugün mısır unum kalmamıştı, ben de patates koydum, ama önemi yok, ben size gerçek *sarrabulho*'nun malzemelerini vereceğim, asla ölçü kullanmam, hep göz kararı yaparım; neyse, domuz filetosu, içyağı, erimiş domuz yağı, domuz ciğeri, işkembe, bir tas dolusu pişmiş kan, bir baş sarmısak, bir bardak beyaz şarap, bir soğan, zeytinyağı, tuz, biber ve kimyon. Casimira, oturun lütfen diye araya girdi Tadeus, bir kadeh şu Reguengos de Monsaraz'dan alın bakalım, açıklamanıza yardımcı olur. Bay Casimiro'nun Karısı özür dileyerek oturdu ve Tadeus'un uzattığı şarap bardağını aldı. Evet, dedi, eğer iyi bir *sarrabulho* istiyorsanız, eti bir gün öncesinden hazırlamak gerekir; filetoyu eş büyüklükte parçalara bölün, kıyılmış sarmısak dişleri, şarap, tuz, biber ve kimyonla çeşnileyin, ertesi gün et ağzınızın suyunu akıtır; sonra bir toprak çömlek alın ve gömleği içine doğrayın, bağırsakları dıştan saran yağlı zara gömlek denir, bunu hafif ateşte eritin, sonra böbrekleri domuz yağında kuvvetli ateşte çevirin,

sonra da kısık ateşte pişmeye bırakın. Et pişme kıvamına gelmek üzereyken, önceki gün salamuraya yatırıldığı sosu üzerine dökün ve bırakın koyulaşsın. Bu sırada ciğerle işkembeyi kesin ve domuz yağında nar gibi kızartın. Başka bir yerde, soğanı rendeleyin, zeytinyağıyla ıslatın ve içine pişmiş kan kasesini boca edin. Hepsini birden toprak çömlekte karıştırın ve *sarrabulho*'nuz hazırlanmıştır; canınız çekiyorsa kimyon ekleyin ve patateslerle, mısır ezmesiyle ya da pilavla servisini yapın, ben mısırı yeğliyorum, söylemiştim, çünkü benim köyümde öyle hazırlanır, ama zorunlu değil tabii.

Bay Casimiro'nun Karısı harcadığı çabadan ötürü bir iç çekti ve bir elini iri göğsüne koydu. İşte bu kadar, dedi, bundan sonra geriye yiyip keyfini sürmek kalıyor. Bravo diye haykırdı Tadeus alkışlayarak, buna ne denir biliyor musunuz Casimira?, buna nefis bir somut kültür dersi denir, ben her zaman somut olanı düşsele yeğlemişimdir, daha doğrusu somut olan sayesinde düşseli alevlendirmeyi tercih etmişimdir, düşsele evet, ama sakınım gerek, kolektif düşsele de aynı şekilde, bunu Sayın Jung'a söylemek gerekirdi, düşselden önce boğaz tokluğu gelir. Dediklerinizden hiçbir şey anlamıyorum Bay Tadeus, dedi Bay Casimiro'nun Karısı kafası karmakarışık, ben siz beyefendiler gibi eğitim görmedim, köyde yaşadım ve sadece ilkokul diplomam var. Ama, Casimira, son derece basit diye karşılık verdi Tadeus, ben materyalist olduğumu söylemek istiyorum, ama diyalektik materyalist değilim, beni Marksistlerden ayıran da bu, diyalektik materyalist olmamam. Diyalektik-

ten yana hiç eksiğiniz yok, dedi çekine çekine Bay Casimiro'nun Karısı, her zaman da öyleydiniz, sizi bildim bileli. Bu da iyiydi hani diye kahkahayı bastı Tadeus, kendi kalçasına vurarak, Casimira buna bir Reguengos kadehi daha kaldırılır işte. Kesinlikle olmaz diye karşılık verdi Bay Casimiro'nun Karısı, beni sarhoş etmek değil ya niyetiniz? Ah, şimdiye kadar hiç yapmadıysanız, dedi Tadeus, sizin yapmanız gereken de bu işte, Bay Casimiro'yla yatağa gitmeden önce yarım şişe Reguengos yuvarlamalısınız, mutluluktan uçardınız, kocanız da. Bay Casimiro'nun Karısı başını eğdi ve utancından kıpkırmızı oldu. Bakın Bay Tadeus diye karşılık verdi, benimle alay etmek hoşunuza gidiyorsa, benim için fark etmez, siz mürekkep yalamış birisiniz, bense cahilim, ama bana kaba şeyler söylerseniz durum değişir, ve bana saygıda kusur ederseniz, kocama söylerim. Bay Casimiro'nun umurunda değil diye karşılık verdi Tadeus, birinci sınıf utanmazın tekidir o, haydi canım, kızmayın lütfen Casimira, bir yudum daha içelim, sonra bize tatlı getirin, ne uygun görürseniz, bugün yaptığınız tatlıdan, tatlılarınıza güvenimiz sonsuz.

Tadeus bir puro yaktı, bir tane de bana uzattı. Hayır, sağol, dedim, bana çok ağır geliyor. Yapma çekingen dostum, hele bir dene, *sarrabulho*'dan sonra bir puro şarttır. Sessizce purolarımızı tüttürdük. Papağan tüneğinde uykuya dalmış gibiydi, tek işitilen pervanenin vızıltısıydı. Dinle Tadeus, dedim, Isabel neden canına kıydı?, öğrenmek istediğim bu. Tadeus purosunu içine çekip dumanını havaya üfledi. Neden gidip kendisine sormuyorsun?, diye yanıtladı, bana

soracağına ona sorabilirsin. Temmuzun bu pazarında onu bulabilir miyim bilmiyorum diye karşılık verdim, seni bulmayı becerdim, çünkü çingene kadın yardım etti, ama Isabel'i nasıl bulmalı? Sana yardımcı olabilirim, dedi Tadeus, belki de sandığından daha kolaydır. Sonuçta diye üsteledim, çocuğunu düşürmeye onu sen mi itmiştin?

Bay Casimiro tatlıyla geldi. Kayık biçiminde, sarı renkli küçük tatlılardı. Bunlar *papos de anjo de Mirandela** diye açıkladı Bay Casimiro koltukları kabara kabara, yumurta sarısı ve reçel, en hakikisi, övünmek gibi olmasın, ama Lizbon'da hiçbir lokantada *papo de anjo*'nun böylesini bulamazsınız. Bay Casimiro ufak adımlarıyla mutfağa döndü ve Tadeus bir *papo de anjo*'yu ağzına attı. Bir düşünsene, çekingen dostum, dedi soruma yanıt olarak, iki babalı bir piçin doğumunu görmek ister miydin? Isabel'le aranızda geçenlerden haberim yoktu, dedim, ancak çok sonraları öğrendim, bana ihanet ettin Tadeus. Sonra sordum: çocuk senden miydi yoksa benden mi? Ne bileyim ben, dedi, ne olursa olsun, sonuçta bedbahtın teki olacaktı. Sen öyle düşünüyorsun, diye karşılık verdim, bence yaşamaya hakkı vardı. Hah, dedi Tadeus, mutsuzların sayısı dörde çıksın diye herhalde, sen, ben, o ve Isabel. Isabel mutsuz oldu zaten diye üsteledim, tüm bunların sonucunda bunalıma girdi, bunalımın sonucunda da intihar etti, ben de bu aklı veren sen misin diye merak ediyorum. Bunu doğrudan

* Yumurta ve bademle yapılan, manastır kökenli bir tatlı.

kendisine sorman gerektiğini söylemiştim daha önce diye Tadeus kendini savundu, ben bilmiyorum, yemin ederim, gerçekten hiçbir şey bilmiyorum. Aklı veren sendin, şimdi anlıyorum, dedim. Bunun ölümüyle en ufak bir ilgisi yok diye karşılık verdi Tadeus, neden canına kıydığını öğrenmek istiyorsan, kendisine sorman gerekir. Onu nerede bulabilirim?, diye sordum. Bilmiyorum, dedi, yerini sen seç, ha burada ha orada, onun için fark etmez. Casa do Alentejo'da diye önerdim, Rua das Portas de Santo Antao, sence uygun mu? Harika fikir, dedi alaycı bir havayla, orasını öğrenmek isteyeceğinden eminim, iddiaya girerim adımını bile atmamıştır, ama neden olmasın? Güzel, dedim, bu akşam saat dokuzda, ona saat dokuzda kendisini Casa do Alentejo'da bekleyeceğimi söyle. Bir kahve içelim, dedi Tadeus, kahveye ve bir kadeh grapaya gereksinim var şimdi. Ama daha söylemeye kalmadan Bay Casimiro elinde iki kahve ve eski bir toprak testi grapayla geliyordu. Bay Casimiro, dedi Tadeus, bütün bunları benim hesabıma yazarsınız. Hayatta olmaz diye karşı çıktım, yemeği ben ısmarlıyorum. Bay Casimiro beni duymazdan gelip uzaklaştı. Aptallık etme, dedi Tadeus babacan bir tavırla, üzerinde fazla para yok, Azeitao'dan ayrılırken hemen hemen meteliksizdin, bir dut ağacının altında kitap okuyordun ve cüzdanın pek dolu sayılmazdı, her şeyi biliyorum, bütün günü Lizbon'da geçireceksin ve paraya gereksinim duyuyorsun, haydi, bırak alıklığı. Ayağa kalkıp kapıya doğru ilerledik. Bay Casimiro'yla karısı mutfak kapısından uzanıp bize veda ettiler. Dinle Tadeus, dedim, bir iki saat kadar dinlenmem gerekiyor, kullandığım bir ilaç uykumu

getiriyor, üstüne de bu öğle yemeği, iyice gevşedim, şöyle bir saat kadar kestirmezsem, bir yere yığılıp kalacağım. Ne ilacıymış bu?, diye sordu. Ana maddesi amineptin olan bir Fransız ilacı, sabahları sakinleştirici etkisi var, insan kendini iyi hissediyor, ama daha sonra uyuşturuyor. Bütün ruh ilaçları pisliktir diye karşılık verdi Tadeus, insan ruhunu midesiyle tedavi eder. Belki de diye yanıtladım, böylesine kesin düşüncelerin olduğu için talihlisin, bendeyse bunlardan hiç yok. Benim evde uyumak istemez misin?, diye sordu Tadeus, misafir odasında iyi bir yatağım var. Sağol, ama pek işime gelmiyor diye karşılık verdim, bu seninle son görüşmemiz, buna karşın, yanımda fazla para olmadığı konusunda haklısın, otele yetmez, şöyle ucuz bir pansiyon, hani bir iki saatliğine oda tutulabilen pansiyonlardan biri gerekiyor bana, sen bilirsin böyle yerleri, eminim bu konuda bana yardımcı olabilirsin. Kolay diye yanıtladı, Isadora Pansiyon, Ribeira Meydanının tam arkasındadır, git Isadora'la konuş ve seni benim gönderdiğimi söyle, sana bir oda verir, Cais do Sodré'ye giden tramvaya binebilirsin, az sonra geçer buradan.

Tramvay durağı lokantanın tam karşısındaydı, sıcaktan korunmak için camlı kapının arkasında durup bekledik. Tramvayın geldiğini köşeyi dönerken anladık, tekerleklerin gürültüsü kentin sessizliğinde bize kadar ulaşıyordu. Gerçekten benim evde uyumak istemiyor musun?, diye sordu Tadeus bir kez daha. Hayır, gerçekten diye yanıtladım, elveda Tadeus, huzur içinde yat, sanırım bir daha asla görüşemeyeceğiz. Daha iyi! diye haykırdı papağan. Kapıyı açtım, karşıya geçtim ve tramvaya bindim.

4

Soluk pembe renkli, panjurları çürümeye yüz tutmuş eski bir yapıydı. Pansiyon bir eskici dükkanıyla bir gemi acentasının arasındaydı ve aralık camlı kapının üstünde Isadora Pansiyon yazısı okunuyordu. Kapıyı itip içeri girdim. Tezgahın arkasındaki hasır koltuğa oturmuş olan adam uyur gibiydi. "Correio da Manha" yüzünü örtüyordu, ve horluyordu. Yaklaştım ve hafifçe öksürdüm; ama adam kıpırdamadı. Ben de merhaba dedim, o zaman adam ağır ağır yüzünden gazeteyi çekti ve bana baktı. Altmış beş yetmiş yaşlarındaydı, pek solgun bir çehresi ve ince bir bıyığı vardı. Patron siz misiniz?, diye sordum. Patron burada değil diye yanıtladı Alentejo aksanıyla, geçen yıl öldü, ben kapıcıyım. Cüzdanımı çıkardım ve nüfus kağıdımı tezgahın üzerine koyup adama uzattım, sonra ekledim: Belgelerimi görmek ister misiniz? Isadora Pansiyonun Kapıcısı nüfus kağıdıma merakla baktı, sonra da sakınımlı bir havayla bana döndü. Belgeler niye?, dedi. Bilmem, dedim, adet öyle sanıyordum. Bakın dostum, dedi, beni kışkırtmak mı istiyorsunuz? Kimseyi kışkırtmaya niyetim yok diye karşılık verdim sabırla, sadece size nüfus kağıdımı gösteriyorum. Isadora Pansiyonun Kapıcısı sandalyesinden kalktı ve sonsuz bir soğukkanlılıkla nüfus kağıdımı incelemeye koyuldu. Bakalım neymiş?, diye mırıldandı, İtalyansınız, boyunuz bir yetmiş beş, gözleriniz mavi, saçlarınız

kestane, tüm bunlar son derece ilginç. Belgeyi tezgaha bıraktı ve tanıştığımıza sevindim, kusura bakmayın, dedi, şimdi tuvalete gitmem gerekiyor, ne yazık ki prostat derdim var. Yağlı bir perdenin ardında kayboldu, ben de orada kalakaldım; nüfus kağıdımı cüzdanıma yerleştirdim ve duvarlarda asılı çerçevelere bakarak holde gezindim. İlk çerçeve Fatima Bazilikasının ellili yıllarda helikopterden çekilmiş bir fotoğrafıydı, büyük meydanı ve kiliseye girmek için kuyrukta bekleyen dev bir kalabalığı gösteriyordu. Altında *İnanç sınır tanımaz* yazıyordu. İkinci çerçeve bir köy evini betimliyordu, renklerine bakılırsa o da ellili yıllardan kalmaydı, altında da *Sayın Meclis Başkanı'nın doğduğu ev* yazısı bulunuyordu. Üçüncü çerçeve, bir oyuncak ayıya sarılmış sarı saçlı çıplak bir kadındı, altında hiçbir şey yazmıyordu. Perdenin arkasından gelen bir ses incelememi yarıda kesmeme neden oldu. Hâlâ orada mısınız?, diye sordu Isadora Pansiyonun Kapıcısı. Elbette hâlâ buradayım, dedim. Tezgaha doğru ilerleyip gülümsemeye çalıştım, ama adamın gülümsemeye niyeti yoktu. Ne istiyorsunuz?, diye sordu canı iyice sıkılmış bir havada. Bir oda istiyorum, dedim, belli oluyor herhalde. Bir oda diye tekrarladı, ne yapmak için? Uyumak için bir oda diye yanıtladım, biraz dinlenmem gerekiyor. Isadora Pansiyonun Kapıcısı ince bıyığını sıvazladı, ciddi bir tavır takındı, sırtını kaşıdı ve konuştu: dostum, burası ciddi bir pansiyondur, tek başına gelen kişileri kabul etmeyiz, bilmem anlatabiliyor muyum? Hayır, anlatamıyorsunuz diye yanıtladım inatla, açıklayın lütfen. Sadece bir başkası eşliğinde ge-

len kişileri kabul ediyoruz, dedi Isadora Pansiyonun Kapıcısı, röntgencileri ve sapıkları istemiyoruz. Evet, eğer sorun buysa diye karşılık verdim, yalnızca uyumak istediğimi söylemiştim, bir iki saat boyunca bir yatağa uzanmayı diliyorum, ayrıca da temiz bir yatak istiyorum. Öyleyse neden iyi bir otele gitmiyorsunuz diye sordu mantıklı bir şekilde. Bakın, dedim, anlatması uzun sürer, kısaca bütün günü Lizbon'da geçirmem gerekiyor ve üzerimde fazla para yok, daha önce de söylediğim gibi, tek arzum bir iki saat uyumak, üstelik çok ağır bir öğle yemeği yedim ve eğer öğle uykusuna yatmazsam, bütün öğle sonrası midem ekşiyecek, yalnızca uyumak istiyorum, kimseyi rahatsız etmeye niyetim yok. Isadora Pansiyonun Kapıcısı söylediklerime pek inanmış gibi görünmüyordu. Yine ince bıyığını sıvazladı ve bana sordu: peki bu pansiyonu nasıl buldunuz? Baktım olacak gibi değil, ben adama sordum: Isadora burada mı?, onunla görüşmek istiyorum, beni bir dostunun gönderdiğini söyleyin kendisine. Isadora Pansiyonun Kapıcısı merdivenlere doğru gidip seslendi: Isadora, aşağıya gelsene, burada seninle konuşmak isteyen bir tip var! Üst katın koridorunda hantal ayak sesleri duyuldu ve merdivenlerin tepesinde Isadora belirdi. Eski bir orospuydu, artık emekliye ayrılmış, kendine saygın bir hava veriyordu: boynundan kordonla sarkan bir gözlük, kırmızı bir bluz. Isadora bir kolej müdiresi havasıyla merdivenleri indi ve yanıma geldi. Beyefendi kusura bakmasın, dedi gülümseyerek, kapıcımızın davranışları kimi zaman oldukça kabadır, ama bildiğiniz gibi, dünyada tüm olup bitenler göz önüne

alınırsa, sakınımlı olmakta yarar var, keşke benimle görüşmek istediğinizi işin başında söyleseydiniz. Beni Tadeus gönderdi, dedim, dostlarımdan biridir, çok selamı var, iki saat dinlenmek için bir oda vè temiz bir yatak arzu ediyorum, sadece bir şekerleme yapmak istiyorum, az önce Tadeus'la *sarrabulho* yedik ve ayakta uyuyorum, ayrıca çiftlikte hiç durmadan havlayan köpek yüzünden bütün gece gözüme uyku girmedi, gece yarısı da Alcântara rıhtımında biriyle buluşacağım. Sevgili delikanlı, dedi Isadora, bunları daha baştan söylemeliydiniz bana, size serin bir oda ve temiz bir yatak bulacağım, peki namussuz Tadeus neden hiç uğramıyor bu taraflara? Bilmiyorum, dedim, sorunları vardır herhalde. Isadora tezgahın üstünde duran çanı çalarken bir yandan da sesleniyordu: Viriata, Viriata! Sonra yine bana döndü: sevgili delikanlı, on beş numaraya çıkabilirsiniz, birinci katta, banyonun hemen yanında, Viriata hemen yatağınızı yapacak. Nüfus kağıdım gerekiyor mu?, diye sordum. Asla diye yanıtladı. Merdivenleri tırmanıp on beş numaralı odaya girdim. Geniş bir odaydı, içinde iki kişilik tek bir yatak vardı. Mobilyalar taşrada bulunan cinstendi: büyük çekmeceli bir konsol, aynalı bir dolap, koyu renkli birkaç tahta sandalye. Bir köşede, pencerenin yakınında dövme demirden bir lavabo ve su testisi duruyordu. Ceketimle Lacoste gömleğimi konsolun üzerine bıraktım ve hizmetçiyi bekledim. Bir süre sonra kapıyı vurulduğunu işittim ve kapıyı açtım. Merhaba, dedi genç kız, Viriata benim. Tombul, saçları permalı ve köylü hatları olan bir kızdı. Yirmi beş yaşından fazla değildi, ama kırk gösteri-

yordu. Alentejoluyum ben, dedi gülümseyerek, bu pansiyondaki herkes Alentejoludur, İspanyol kız dışında, onun adı Mercedes, ama yalnız günaşırı çalışır, geri kalan zamanında Alegria Meydanındadır, galiba caz şarkıcısı olacak. Temiz çarşafları yatağa sermeye koyuldu ve ekledi: ben de şarkıcı olmak isterdim, ama hiç müzik öğrenimi görmedim, Mercedes ders aldı, Mérida'da iyi bir okula gitti, iyi aile kızıdır. Ya siz?, diye sordum, siz hiç okumadınız mı? Hayır diye yanıtladı, sadece okuma yazma öğrendim, annem ben sekiz yaşındayken öldü, babam hödüğün tekiydi, işi gücü kafa çekmekti, ya siz Bayım, Alenjeto'yu sever misiniz? Çok severim diye yanıtladım, daha bu sabah Alentejo'daydım, Azeitao'da. Azeitao, dedi, gerçek Alentejo sayılmaz, bence Lizbon'a daha yakındır, gerçek Alentejo'yu anlamak için, Beja ve Serpa'yı görmek gerekir, benim memleketim Serpa'dır, küçükken Serpa surlarının altında koyunları otlatırdım, Noel geceleri, çobanlar evlerde toplanıp halk şarkıları söylerlerdi, ne kadar güzeldi, yalnızca erkekler söylerdi şarkıları, kadınlar yemek pişirirken onları dinlerlerdi, *migas, açorda* ve *sargalheta** yenirdi, böyle şeyler artık Lizbon'da bulunmuyor, Lizbon kibar bir kent oldu artık, daha dün hemen yanı-

* Alentejo bölgesine özgü yemekler. Çok çeşitleri olan *migas*'ın ana maddesi bayat ev ekmeğidir, kızarmış ve kuru bir una dönüşünceye kadar az yağla ateşte tutulur ve et ya da balığın yanı sıra yenir. *Açorda* bir çeşit bayat ekmek tirididir, genelde sarımsak ve *coentros* (taze kişniş yaprakları) ile kokulandırılır. En yaygın şekli *açordademariscos* (bk. 6. bölüm) karides, deniz mahsulleri ve taze yumurta karıştırılarak hazırlanır. *Sargalheta* domuz yağı, sucuk, yumurta, patates ve soğanla yapılan bir kış çorbasıdır.

mızdaki kahveye bir şeyler yemeye gittim, öyle havalı bir yer değildir, ama iyi balık yenir, canım şöyle güzel bir dilbalığı çekmişti, garson ne sorsa beğenirsiniz?, ızgara mı olsun yoksa muzlu mu?, ne muzu diye sordum, yeni moda mı oluyor bu? Brezilya modası, dedi garson, eğer bilmiyorduysanız, şimdi öğrendiniz. Haklısınız, dedim, dünya çıldırdı, bir sürü yeni moda türüyor, insan işin içinden çıkamıyor. Viriata yatağı yaptı ve çarşafı katlayarak açtı. İşte hazır, dedi, yatak hazır, size biraz eşlik edilmesini istemez misiniz? Hayır, teşekkür ederim Viriata diye karşılık verdim, sadece bir buçuk saat uyumak istiyorum, eşliğe gereksinim duymuyorum. Hem temiz hem de sakin bir kızım ben diye üsteledi Viriata, uyumak isterseniz de sizi rahatsız etmem, hiç kımıldamadan uslu uslu yanınızda yatarım. Teşekkürler, dedim, ama yalnız başıma uyumayı yeğlerim. Sırtınızı kaşımama ne dersiniz diye sordu Viriata, biri sırtınızı kaşırken uykuya dalmak hoşunuza gitmez mi? Gülümsedim ve Viriata, dedim, çok sağol, pırlanta gibi bir kızsın, ama sırtımın kaşınmasına gerek yok, sadece bir buçuk saat boyunca rahat etmek istiyorum, kusura bakma, Viriata, ama bugün sırtımı kaşıyacak bir gün değil kesinlikle, dinle bak, bir buçuk saat sonra unutma, gel beni uyandır, ben de sana sıkı bir bahşiş bırakayım. Viriata sessizce odadan çıktı, ben de panjurları kapattım, oda serin, yatak temizdi, sakin sakin soyundum, pantolonumu sandalyeye bıraktım, çingenenin Lacoste'unu çıkardım ve çırılçıplak yatağa girdim, ne kadar da hoştu, yastık yumuşacıktı, bacaklarımı uzatıp gözlerimi kapadım.

Latin alfabesinde kaç harf vardır?, diye sordu babamın sesi. Dikkatle bakınca alacakaranlıkta babamı gördüm. Odanın öte ucunda konsola yaslanmış ayakta duruyor ve dalga geçercesine beni gözlüyordu. Denizci gibi giyinmişti, yirmi yaşlarındaydı, ama babam olduğu su götürmezdi. Baba, dedim, burada, Isadora Pansiyonda denizci kıyafetiyle ne yapıyorsun? Ya sen, senin ne işin var burada?, diye karşılık verdi, sene bin dokuz yüz otuz iki, ben askerliğimi yapıyorum ve gemim dün Lizbon'a demir attı, gemim "Filiberto" adında bir firkateyn. Peki benimle neden Portekizce konuşuyorsun baba? Ve bana göründüğünde neden hep saçma sorular soruyorsun? Gören beni sınavdan geçirdiğini sanır, geçen sefer ortaya çıktığında da annemin doğum tarihini sormuştun, tarihleri asla anımsamam, sayılarla aram hiç iyi değildir, hep yanılırım, bilirsin baba; yine de böyle sorularla bana işkence etmekten vazgeçmezsin. Oğlum, dedi, iyi bir oğul musun diye merak ediyorum, hepsi bu, iyi bir oğul olup olmadığını anlamak için sorular soruyorum. Genç Babam denizci beresini çıkardı ve saçlarını düzledi. Genç Babam temiz yüzlü, güzel sarı saçlı, yakışıklı bir adamdı. Dinle baba, dedim, doğrusu bu sorulardan, sınavlardan hoşlanmıyorum, olur olmaz ikide bir karşıma çıkmaktan vazgeçmelisin, bırak peşimi! Dur bakalım, dedi, senden bir şey öğrenmek istediğim için burada bulunuyorum, yaşamımın nasıl sona erdiğini bilmek istiyorum, bunu tek bilebilecek kişi de sensin, sen bugününde yaşıyorsun, ben de bugün, otuz temmuz bin dokuz yüz otuz iki pazar günü,

her şeyi öğrenmek istiyorum. Öğreneceksin de ne olacak?, dedim, yaşam neyse odur, kimsenin elinden bir şey gelmez, boş ver gitsin baba. Hayır, hayır diye karşılık verdi Genç Babam, Isadora Pansiyondan çıkar çıkmaz her şeyi unutmuş olacağım, Rua da Moeda'da beni bekleyen bir kız var, buradan çıkar çıkmaz her şeyi unutacağım, ama şimdi öğrenmem gerekiyor, senin peşini bırakmamamamın nedeni de bu. Öyle olsun baba, nasıl istersen öyle olsun, işte, sonun kötü, gırtlak kanseri, sen ağzına sigara koymadığın için bu oldukça garip, her neyse, işte böyle, kansere orandan yakalanacaksın, seni klinik başhekimi ünlü bir otorinolarengolojist, vay canına amma da kelime, ameliyat ediyor, ama bana sorarsan bu adam bademciklerin ötesini göremiyor, kanserden anladığı falan yok, benim görüşüm bu. Sonra?, diye sordu Genç Babam. Sonra o hastanede bir ay kalıyorsun, geceleri başında ben bekliyorum, çünkü ünlü profesörün kliniğindeki hemşirelerin yapacakları başka şeyler var, zile basıp çağırırsan kimse gelmez, seni köpek gibi havasızlıktan boğulmaya bırakıyorlar, öyle ki başucunda benim kalmam ve boğazına kan pompalayan o iğrenç makineyi benim çalıştırmam gerekiyor ve bir ay sonra, hastaneden ayrılmanın eşiğindeyken, doktorlar seni beslemek için burnundan midene kadar bir tüp sokuyorlar ve bana her şey yolunda, hasta evine dönebilir diyorlar, ama aslında hiçbir şey yolunda değil, ben bir kahve içmeye dışarı çıkıyorum, döndüğümde ölmek üzeresin, yüzün şişmiş ve mosmor olmuş, soluk alamıyorsun, kalbin düzensiz çarpıyor. Babama ne oldu?, diye soruyorum sahtekâr nöbetçi

doktora. Babanız kalp krizi geçiriyor diye yanıtlıyor. Öyleyse bir kardiyolog çağırın, size inanmıyorum, diyorum. Kardiyolog geliyor, elektrokardiyogramını çekiyor ve hastanın kalbi sapasağlam, ciğerinde bir sorun var, röntgen çekmek gerek, diyor. Seni ben tutup yataktan kaldırıyorum, çünkü ünlü profesörün kliniğindeki hemşirelerin yapacak başka işleri var, bir cankurtaran çağırıyorum ve cankurtaranla radyoloji uzmanının muayenehanesine gidiyoruz, benim sorumluluğumda, çünkü o sahtekâr nöbetçi doktor kliniği yalnızca benim sorumluluğum altında terk edebileceğini söylüyor, ben de sorumluluğu alıyorum ve radyoloji uzmanı röntgenleri çektikten sonra bana babanızın içinde yemek borusunu delip mediyasteni aşarak ciğere ulaşmış bir tüp var diyor, acele elinde neşter bir akciğer uzmanı gerektiğini, yoksa öleceğini söylüyor. Düşünebiliyor musun baba?, o çok değerli doktorlar sana tüpü yuttururken yemek borunu delip ciğerine girmişler, onlardan sakındığım için seni kurtarabildim, uzmanlıklarına hiç güvenim yoktu; acilen getirttiğim akciğer uzmanı neşterle sırtını yardı, havayı çıkardı ve ciğerin şişi indi, seni yoğun bakıma gönderdiler, orayı bilirsin, hani gövdelerinin her yerine tüpler takılmış çırılçıplak bir sürü hastanın olduğu yer, ve on beş güne kalmadan yırtmıştın, orada kaldığın süre boyunca, seni ameliyat eden ünlü operatörün bir kere bile ziyaretine gelmediğini de söylemek gerekir, adi herif. Ya sonra?, diye sordu Genç Babam, sonra ne oldu bana? Sonra baba, dedim, sana gerçekten çok iyi bir operatör buldum, büyük bir hastanede çalışan bir dostum, sana anastomozu o

yaptı, yani delinen yemek borusunu eski haline getirdi, ondan sonra üç yıl daha yaşadın, üç sakin yıl, normal bir şekilde besleniyordun, ardından hastalık geri geldi, bu kez metastas yapmıştı ve öldün. Nasıl?, dedi Genç Babam, nasıl öldüğümü öğrenmek istiyorum, kolay mıydı yoksa çok mu çektim, nasıl oldu?, bilmek istiyorum. Mum gibi eriyip bittin baba, dedim, günlerden bir gün yattın ve bitkinim aç değilim diye bildirdin ve bir daha ayağa kalkmadın, annemin hazırladığı etsuyu dışında bir daha ağzına bir şey koymadın, her gün seni görmeye geliyordum, bu halde neredeyse bir ay sağ kaldın, tam bir iskelete dönmüştün, ama acı çekmiyordun ve ölüm anında, karanlığa dalmadan önce, elinle belli belirsiz bir işaret yaptın bana.

Genç Babam gülümseyerek ellerini saçlarının arasında gezdirdi. Bana anlatman gereken bir öykü daha var, dedi, daha işin bitmedi. Başka bir şey yok diye karşılık verdim. Kalın kafalının tekisin, dedi bana, öğrenmek istediğim iyi bir oğul olup olmadığın, beni ameliyat eden doktora karşı tepkin ne oldu? Dinle baba, iyi mi yaptım bilmiyorum, belki de başka türlü hareket etmeliydim, adamı tokatlamalıydım, bu cesur bir çözüm olurdu, ama öyle yapmadım, işte bu yüzden suçluluk duyuyorum, adamın karşısına dikileceğime, onunla yaptığım söyleşi üzerine bir öykü yazdım, adam da her şeyin uydurma olduğu iddiasıyla beni mahkemeye verdi, haklı olduğumu kanıtlayamadım ve davayı kaybettim. Hüküm giydin mi?, diye sordu Genç Babam. Belli değil, bir üst mahkemeye başvurdum, dava hâlâ sürüyor, ama başka türlü hare-

ket etmiş olmayı isterdim, tokat atmış olmayı yeğlerdim, soylu ve köklü bir davranış olurdu, eski zamanlardaki gibi. Üzülme oğlum, dedi Genç Babam, böylesi çok daha iyi, ellerinden çok kalemini kullanman çok daha iyi, tokat atmanın daha zarif bir biçimi. Beni avuttuğuna sevindim baba, dedim, çünkü ben yaptığımdan hoşnut değilim. İşte bu yüzden buradayım diye karşılık verdi Genç Babam, senin içini rahatlatmak istiyordum, kendimi rahatlatmak istiyordum, şimdi her şeyi anlattın, artık daha huzurluyum. Umarım öyledir baba diye yanıtladım, umarım artık ikide bir kaygı verici bir şekilde karşıma dikilmezsin, son zamanlarda çok sık yapıyordun, dayanılmaz olmaya başlamıştı. Ne olursa olsun, bir şeyi bilmen gerek, diye sürdürdü Genç Babam, beni bu odada ortaya çıkaran benim istemim değil, beni çağıran senin kendi istemindi, çünkü beni düşlemek isteyen sendin ve şimdi sadece elveda diyecek kadar zamanım kaldı, elveda oğlum, hizmetçi kapıya vuracak, gitmeliyim.

Kapıya vurulduğunu işittim ve gözlerimi açtım, Viriata içeri girip Beyefendi tam bir buçuk saat uyudu, dedi, gördünüz mü, nasıl da zamanında geldim, umarım iyi dinlenmişsinizdir. Pantolonumla gömleğimi yatağın kenarına koydu ve sordu: Beyefendi bu gece kalıyor mu? Hayır Viriata diye yanıtladım, gitmem gerek, biraz gezinmek istiyorum. Bu sıcakta mı?, diye sordu Viriata hayret içinde. Sadece birkaç adım, dedim, ayrıca tramvaya da binebilirim, önümde bütün bir öğle sonrası var ve bir tabloyu ziyaret etmek istiyorum. Bir tabloyu ziyaret etmek mi?, dedi

Viriata, amma da garip bir fikir. Aslına bakarsan o tablonun anlamını asla kavrayamadım, dedim, belki bugün daha iyi anlarım, kim bilir, bugün çok özel bir gün. Eğer rahatsız etmezsem, tramvay durağına kadar size eşlik edeyim, dedi Viriata, benim canım da ufak bir gezinti yapmayı çekti. Sevinirim Viriata, dedim, ama önce pantolonumun cebinde duran cüzdanımı ver bana. Viriata hemen anladı ve ellerini kaldırarak bağırdı: kesinlikle olmaz bayım, bahşiş istemiyorum, bana çok kibar davrandınız ve kibarlık insanın tanımadığı birine verebileceği en güzel armağandır.

5

Ananaslı Sumol'ünüz, dedi Eski Eserler Müzesinin Barmeni bardağı masama bırakırken, yüzünde bir tiksinme ifadesi vardı. Burası harika bir bahçe, dedim laf olsun diye, böylesine boğucu bir sıcakta bile serin kalıyor, burada bir kahve açmakla çok iyi etmişler, bu müzenin bir kahveye gereksinimi vardı, benim zamanımda hiçbir şeycikler yoktu. Öyle, dedi aynı yüz ifadesiyle burada alkollü içkiler falan her şey veriyoruz, ama müşteriler, ne yazık ki sadece Sumol ve limonata içiyorlar. Ben Sumol içiyorum, çünkü hazma yardımcı oluyor diye karşılık verdim, bugün biraz ağır bir öğle yemeği yedim ve hâlâ hazmedemedim. Hazım alkolle daha iyi olur, dedi Eski Eserler Müzesinin Barmeni, alkollü içkilerdir hazmı kolaylaştıran, siz yabancısınız, bunu bilmeniz gerekir. Yabancı olduğum için bilmem gerektiği nereden çıkıyor?, diye sordum. Çünkü yurtdışında insanlar her şeyi bilir diye yanıtladı acımasızca, oysa burada, bu ülkede, insanların hiçbir şeyden haberleri yok, insanlar cahil, işte sorun da bu, yeteri kadar yolculuk yapmıyorlar. Oturmaz mıydınız?, diye öneride bulundum bir sandalyeyi göstererek. Eski Eserler Müzesinin Barmeni çevresine bir göz attı. Peki, dedi, kimse olmadığına göre biraz bacaklarımı uzatabilirim, sabahtan beri ayaktayım. Oturdu, bacak bacak üstüne attı ve bir sigara aldı. Ya siz, siz çok yer gezdiniz mi?,

diye sordum söyleşiyi bıraktığımız yerden sürdürmek amacıyla. Fransa'ya gittim diye yanıtladı, uzun yıllar göçmen olarak kaldım, Paris'te ne kadar iyiydim bir bilseniz, ama geçen yıl memlekete dönmeye karar verdim, sonunda da kendimi burada limonata servisi yapar buldum, aslında Cascais'deki, İngiliz ve Fransızların gittiği şık barlardan birinde çalışmalıydım, ama iş bulamadım, Cascais'de ya da Estoril'de artık hiçbir şey bulunmuyor, dahası orada barmen diye çalıştırdıkları adamların bazıları Bourbon'u ulusal içkiden ayırdetmesini bilmiyorlar, acınacak durum. Limonata servisi yapmaktan hoşlanmıyor musunuz?, diye sordum. Eh diye yanıtladı, zamanında benim mesleğim barmenlik, harbi barmenlik olduğu için, yani içkiler, kokteyller, longdrinkler hazırladığım için, burada yeterince işe yaramıyorum, Paris'te Harry's Bar'da çalışmış olduğumu düşünürseniz, orayı bilir misiniz? Bilmiyorum, dedim. Opera yakınında Rue Daunau'dadır, dedi, günün birinde yolunuz düşürse, içeri girip Daniel'i sorun, benim tarafımdan geldiğinizi söyleyin, dünyanın en iyi barmenidir, mesleğin bütün püf noktalarını bana o öğretmiştir, şimdilerde biraz kocadı, ama hâlâ en iyi barmen odur, bir "Alexander" ısmarlayın, pişman olmayacaksınız. Eski Eserler Müzesinin Barmeni sigarasını tablaya bastı ve iç çekti. Farkı görüyor musunuz, dedi, burada ben limonata hazırlıyorum, Harry's Bar'da hepsi birbirinden farklı yüz altmış viski markası bulundurduğumuzu düşününce, bilmem anlatabiliyor muyum? Harry's Bar Paris'teki İngiliz ve Amerikalıların *quartier général*'idir, içmesini bilen insanlardır onlar, yal-

nızca portakallı meşrubat içmesini bilen Portekizlilere benzemezler. Biraz utanç duyarak Sumol'ümü bitirdim ve karşılık verdim: sizinle aynı fikirde değilim, içme konusunda Portekizliler hiç de fena değildirler. Şarap konusunda belki, dedi Eski Eserler Müzesinin Barmeni, şarap konusunda söyleyecek şeyim yok, tartışmaya girmem, ama başka şeyden anlamazlar. Ya grapa, grapada da kimseden aşağı kalmazlar. Doğru, dedi Eski Eserler Müzesinin Barmeni boyun eğmiş bir havayla, ama kokteylden zerre kadar anlamazlar, kokteylin ne olduğundan haberleri yoktur. Öyleyse neden döndünüz memlekete?, diye sordum, Paris'te kalabilirdiniz. Dönmek zorunda kaldım diye yeniden iç çekti, kaynanam hastalandı, felç oldu, tek başına Benfica'da yaşıyordu, karım annesine bakmak istedi, ayrıca karım Fransa'yı hiç sevemedi, kendi sucukları ve sardalyaları hep gözünde tütüyordu, karımdan sıkı Portekizli bulamazsınız, zavallı, ama iyi bir insandır, ne yapalım, görevimizi yaptık, sonunda da işte buraya gelip limonata hazırlamaya başladım. Eski Eserler Müzesinin Barmeni gözlerini boş bardağıma dikti ve bana göz kırptı. Şu hazım işi bitti mi diye sordu. Sanırım bitti, dedim, Sumol hazını çok kolaylaştırıyor, özellikle ananaslısı. Öyleyse, size kendi bileşimim içkilerden birini önerebilirim, dedi Eski Eserler Müzesinin Barmeni, buraya çalışmaya geldiğimde ben icat ettim, daha dün kimin bundan bir kadeh içtiği dünyada aklınızın ucundan geçmez, bir tahmin edin bakalım. Bilmiyorum, dedim, en ufak bir fikrim yok. Gerçekten dün buraya kimin geldiğini bilmiyor musunuz?, diye sordu Eski Eserler Müzesinin

Barmeni hayal kırıklığına uğramış bir halde, gazeteler bile bahsetti, *Publico Magazine* nefis fotoğraflarla bir haber yayınladı, hatta fotoğraflardan birinde ben de varım. Bugün gazetelere bakmadım diye karşılık verdim, sadece *A Bola* aldım. *A Bola* mı?! diye haykırdı horgörüyle, *O Publico'*yu satın almalıydınız, gören Fransız gazetesi sanır. Kuşkusuz öyle, dedim, ama ne yazık ki sadece *A Bola* aldım. Peki diye sürdürdü konuşmasını Eski Eserler Müzesinin Barmeni, ama bir tahmin yürütün hiç değilse. Neyi tahmin edeyim?, diye sordum. Dün buraya kimin geldiğini, dedi. Bilmiyorum, dedim, en ufak bir fikrim yok. Cumhurbaşkanı! diye bağırdı Eski Eserler Müzesinin Barmeni gözleri ışıl ışıl, Cumhurbaşkanı bizzat buradaydı dün, Portekiz'e resmi bir ziyaret için gelen yabancı bir konuğa eşlik ediyordu, bir Asya ülkesinin başbakanıydı konuk ve birlikte müzeyi gezmeye geldiler. Eski Eserler Müzesinin Barmeni iki eski dostmuşuz gibi sırtıma bir şaplak indirdi. Övünmek gibi olmasın ama, dedi, bana ne dediğini biliyor musunuz?, bana merhaba Manuel Bey, dedi, düşünebiliyor musunuz, bana adımla seslendi, Manuel Bey. İyi haber alma örgütleri var diye karşılık verdim, bir yere resmi ziyarette bulunmadan önce bilgi alıyorlar, her şeyi öğreniyorlar. Kesinlikle değil diye karşı çıktı Eski Eserler Müzesinin Barmeni, kesinlikle hayır: Cumhurbaşkanı bundan çok zaman önce bir gün Harry's Bar'a gelmişti, o zamanlar Paris'te sürgündeydi, bu sefer gelişinde de beni anımsadı, Başkanımızın müthiş bir belleği var, hepsi bu. Gerçekten olağanüstü diye doğruladım; ama filinki gibi bir belleğe

sahip olmak politikacı için gerekli temel niteliklerden biridir. Nasılsınız Manuel Bey?, dedi bana diye tekrarladı Eski Eserler Müzesinin Barmeni, bunu olağanüstü bulmuyor musunuz? Yüzde yüz haklısınız, dedim, ya siz Manuel Bey, siz ne dediniz? Elini sıktım, dedi, ve güzel bir kokteyl hazırladım, meraklısı olduğunu biliyordum, Başkanımız sıra dışı bir insandır, ama boğazına çok düşkündür, yemesini içmesini çok sever, ben de ona birinci sınıf bir içki hazırladım, işte size salık verdiğim içki de aynısı, artık hazmınız tamamlandığına göre bir denemek istemez misiniz? Belki, dedim, nasıl bir şey? Bakın, ne tam anlamıyla bir kokteyl ne de tam bir longdrink, ikisinin arası bir şey, benim icadım bir içki, adı da "Janelas Verdes' Dream"*. Adını iyi bulmuşsunuz, dedim, peki bileşimi nedir? Bakın şimdi, dedi Eski Eserler Müzesinin Barmeni sır verir gibi bir havayla, genelde hazırladığım karışımların içine koyduğum maddeleri söyleme adetim yoktur, meslek sırrıdır, ama siz yabancısınız, ben de size söyleyeceğim, dörtte üç votka, dörtte bir limon suyu ve bir çay kaşığı da karabiberli nane şurubu konur, üç küp buzla beraber shaker'a boşaltılır, kol ağrıyıncaya kadar sallanır ve kadehe dökmeden hemen önce buzları alınır, votkayla limon suyunun bileşimi harika olur, kokuyu veren karabiberli nane şurubuna gelince, aynı zamanda kokteylin adı için gerekli olan şu yeşil rengi vermeye de yarar, anlıyorsunuz değil mi, yeşil, "Janelas Ver-

* Janelas Verdes (Yeşil Pencereler) aynı zamanda Eski Eserler müzesinin bulunduğu sokağın adıdır ve müzenin kendisi desık sık bu adla anılır.

des", bu çok önemlidir. Çok iyi, dedim, sanırım "Janelas Verdes' Dream"in bir tadına bakacağım, ağzımı sulandırdınız. Çok yerinde bir seçim, dedi Eski Eserler Müzesinin Barmeni, size bir şey daha söyleyeyim, limon suyu susuzluğu giderir, alkol güç verir, böylesine sıcak bir günde insanın güce gereksinimi vardır, karabiberli nane bağırsakları serinletir, harika bir seçim doğrusu. Aceleyle ayağa kalkıp tezgahın arkasına geçti. Saatime baktım ve iyice geç olduğunu fark ettim, tabloyu görecek zamanım kalmamıştı. Eski Eserler Müzesinin Barmeni elinde "Janelas Verdes' Dream" ile geri geldi ve kadehi utku dolu bir edayla masaya bıraktı. Kadehi dudaklarıma götürdüm, kendi kendime iğrenç bir karışım da olsa artık kaçamayacağımı, durumun erkekçe bir davranış gerektirdiğini söyledim, ama sonuçta hiç de berbat bir içki değildi, öyle ki, dilimi şaklatıp gerçekten çok güzel, dedim. Eski Eserler Müzesinin Barmeni tekrar oturup, iyi değil mi?, diye sordu. Gerçekten öyle diye doğruladım, nefis. Sonra ekledim: bakın dostum, bir sorunum var, müze bekçilerini tanır mısınız? Hepsini, diye yanıtladı hiç düşünmeden, hepsi arkadaşımdır. İyi öyleyse, benim derdim şu: buraya bir tabloya bakmaya geldim, ama şimdi müzenin kapanmak üzere olduğunu fark ettim, bu tabloyu görmem gerek, ama on dakika yeterli değil, en azından bir saat gerekir, tablonun bulunduğu salonun bekçisiyle konuşup bana bir saat kalmam için izin vermesini sağlayabilir misiniz? Bir denerim diye yanıtladı Eski Eserler Müzesinin Barmeni, suç ortaklığını benimsemişçesine, personel temizlik nedeniyle müzenin kapanışından

bir saat sonra paydos yapar, belki bu süre içinde salonda kalabilirsiniz. Sonra bir sır verircesine sesini alçalttı ve bana tablonun adını sordu. *Aziz Antonius'un Baştan Çıkarılışı* dedim. Hiç görmediniz mi diye sordu. Birçok kez gördüm diye yanıtladım. Öyleyse yeniden görmek istemenizin nedeni nedir?, dedi, madem biliyorsunuz. Bir kapris işte, bir kapris diyelim. Peki, dedi Eski Eserler Müzesinin Barmeni, ben bütün kaprislerden anlarım, kaprisler ve alkollü içkiler benim işimdir. Bekçiyi razı etmek için bir bahşişin yararı olabilir mi?, diye sordum. Sanırım böyle yaparsak inceliksiz bir davranış olur diye yanıtladı.

Ortalıktan kayboldu, ben de kokteylimi bitirdim. Ve düşünmeye koyuldum. Gerçekten tabloyu görmeyi arzu ediyordum, görmeyeli kaç yıl olmuştu? Hesaplamaya çalıştım ama beceremedim. Ve dördümüzün birlikte müzede geçirdiğimiz öğle sonralarını, konuşmalarımızı, simgeler üzerine didinmelerimizi, yorumlarımızı, coşkumuzu anımsadım. Yeniden aynı yerdeydim ve her şey farklıydı, tek değişmeyen tablonun kendisiydi ve beni bekliyordu. Ama gerçekten aynı mı kalmıştı, yoksa o da mı değişmişti? Yani, sırf benim gözlerim onu farklı göreceği için tablonun da bugün farklı olması mümkün değil miydi? Eski Eserler Müzesinin Barmeni bana doğru gelirken düşündüklerim böylesineydi. Ağırkanlı bir şekilde bana doğru geldi, göz kırptıktan sonra konuştu: İşte, dedi, her şeyi ayarladım, bekçinin adı Joaquim Bey, sizi bekliyor. Kalktım, hesabı ödedim. Kokteyliniz gerçekten nefisti, dedim, çok teşekkür ederim, şimdi kendimi çok daha iyi hissediyorum. Eski Eserler Mü-

zesinin Barmeni elimi sıktı. Hoşçakalın Bayım diye karşılık verdi, kokteylden anlayan insanlardan hoşlanırım, günün birinde yolunuz Harry's Bar'a düşerse, Daniel'i sorun ve sizi Manuel'in gönderdiğini söyleyin.

Bekçi beni görünce suç ortaklığımızı ima eden bir işaret yaptı, adama teşekkür ettim ve en azından bir saatlik işim olduğunu söyledim, adam sorun olmadığı yanıtını verdi, salona girdim. Tek başıma olmadığımı görünce hayal kırıklığına uğradım, ressamın biri sehpasıyla tuvalini *Baştan Çıkarılış*'ın önüne yerleştirmiş çalışıyordu. Nedendir bilmem, yanımda başka birinin olması canımı sıkmıştı. Bu tabloyu yalnız başıma seyretmeyi arzu ederdim, tabloya bakarken benimkilerden başka bir göz, beni rahatsız eden başka bir varlık bulunmasın isterdim. Belki de rahatsızlık duymuş olmamdan ötürü, gelip tablonun karşısına dikilmek yerine, dönüp Zeytin Bahçesinde İsa'nın betimlendiği sol yan panonun arkasına gittim. Kendimi bu sahneye vermeye çalıştım, belki de adamın sehpasını toparlayıp gideceği gibi saçma bir umut besliyordum. Tabloyu görmek istiyorsanız acele etmelisiniz, dedi adam öte yandan, müze kapanmak üzere. Gülümsemeye çabalayarak uzandım. Bir saat daha fazla kalmak için izin aldım, dedim, bekçi çok yakınlık gösterdi. Bu müzenin bekçileri çok iyidirler, dedi adam. Tablonun arkasından çıkıp yaklaştım. Yaptığınız bir kopya, dedim aptal gibi. Yalnızca bir ayrıntının kopyası diye karşılık verdi, sizin de gördüğünüz gibi, sadece bir ayrıntının kopyası, ben yalnızca ayrıntıları kopya ederim. Yapmakta olduğu

tuvale baktım ve sağ yan panonun bir ayrıntısını, bir balığa binmiş gökte yolculuk eden şişko adamla yaşlı kadını gösteren kısmını kopya ettiğini gördüm. Tuvali en azından iki metre boyunda ve bir metre yüksekliğindeydi ve bu kadar büyütülmüş Bosch'un figürleri garip bir etki yaratıyordu: sahnenin aykırılığını vurgulayan bir aykırılıktaydılar. Peki ne yapıyorsunuz diye sordum şaşkınlıkla, ne yapıyorsunuz? Bir ayrıntının kopyasını yapıyorum, dedi, kendi gözlerinizle de görebilirsiniz, sadece bir ayrıntının kopyasını yapıyorum, ben kopya ressamıyım ve ayrıntıları kopya ediyorum. Bundan önce Bosch'un bir ayrıntısının böylesine boyutlara getirildiğini hiç görmemiştim diye karşı çıktım, korkunç bir şey oluyor. Olabilir, dedi Kopya Ressamı, ama bunu sevenler de var. Peki, dedim, merakımı hoşgörün, ama neden böylesine bir şey yaptığınızı anlayamıyorum. Anlamsız. Kopya Ressamı fırçasını bıraktı ve ellerini bir beze sildi. Sevgili dostum, yaşam tuhaftır ve kimi zaman insanın başına tuhaf şeyler gelir, ayrıca bu tablo da tuhaftır ve tuhaf şeylerin de kaynağıdır. Sehpasının yanında duran plastik bir şişeden bir yudum su içti ve ekledi: bugün yeterince çalıştım, kısa bir mola verip sizinle biraz gevezelik etmeye hak kazanmış sayılırım, siz bu tablonun uzmanlarından mısınız, eleştirmen misiniz? Hayır diye yanıtladım, basit bir amatörüm, bu tabloyu çok eskiden beri bilirim, bir zamanlar her hafta görmeye gelirdim, fena halde kafamı kurcalayan bir tablodur. Bu tabloya on yıldır bakarım, dedi Kopya Ressamı, on yıldır bu tablonun üzerinde çalışıyorum. Vay canına, dedim, on yıl dile kolay, ne yaptı-

nız bu on yıl boyunca? Ayrıntıları resmettim, dedi Kopya Ressamı, on yılımı ayrıntıları kopya ederek geçirdim. Gerçekten de tuhaf, dedim, kusura bakmayın, ama bu bana gerçekten tuhaf geliyor. Kopya Ressamı başıyla onayladı. Ben de tuhaf buluyorum, dedi. Bu öykü başlayalı tam on yıl oluyor, o zamanlar Belediye'de memur olarak çalışıyordum, büro işiydi, ama Güzel Sanatlar'daki derslere katıldım, ayrıca resme de her zaman merak duydum, yani resim yapmasını seviyordum, ama resmini yapacak şey bulamıyordum, her neyse, esin gelmiyordu, resim yapmak için esin temeldir. Kesinlikle diye doğruladım, esinsiz resim bir hiçtir, öteki sanatlar da. Evet diye devam etti Kopya Ressamı, resim yapmasını sevdiğim ve esin bulamadığım için, her pazar günü müzeye gelip bir tabloyu kopya ederek oyalanıyordum. Bir yudum su daha içip sürdürdü konuşmasını: bir pazar, bu tablonun bir ayrıntısını resmetmeye giriştim, benim gözümde basit bir eğlenceydi, herhangi bir uğraşla aynıydı, balıkları sevdiğimden, şurada, orta panoda görülen kedi balığını seçtim, *gril*'in üstündeki kedi balığı, görüyor musunuz? Gril mi diye sordum, o da nedir? Bosch'un çizdiği gövdesiz varlıklara böyle denir, dedi Kopya Ressamı, çağdaş eleştirmenlerin yeniden keşfettikleri eski isimler, Baltrusaitis gibi, ama aslında İlkçağ'dan gelen bir sözcüktür, eski insan uydurmuştur, çünkü o zaman da buna benzer varlıklar çizilirmiş, gövdesiz, yalnızca baş ve kollar. Kopya Ressamı, tablonun önünde duran küçücük katlanır tabureye oturdu ve yoruldum, dedi. Sonra bir sigara yaktı. Jaoquim salonu kapattığına göre, dedi bana dönüp,

şöyle güzelce bir sigara tüttürebilirim demektir. Ya sonra?, diye üsteledim, şu kedibalığını resmetmeye başladığınız pazar gününü anlatıyordunuz. Doğru, dedi, şu kedibalığını çizmeye başladım, eğlence olsun diye, aynı zamanda tablomu bir lokantaya satmayı da takmıştım kafaya, birkaç balıklı tabloyu "A Fortaleza" lokantasına satmıştım zamanında, bilmem bilir misiniz?, Cascais'de bir lokantadır, hem Portekiz hem de dünya mutfağından yemekler çıkarır, harika bir körfez manzarası vardır, eskisi kadar olmasa bile hâlâ onlara ufak tefek tablolar yaparım, nefis bir lokantadır, hele bir ıstakozları vardır ki ağızlara layık, yolunuz Cascais'e düşerse sakın fırsatı kaçırmayın. Cebinden lokantanın kartını çıkarıp bana uzattı. Çarşambaları kapalıdır diye ekledi. Karta bakıp sordum: ya şu kedibalığına ne oldu? Evet, dedi, kedibalığı resmini bitirmek üzereydim, kopyam çok da başarılı olmuştu, o ana kadar çalışmamı izlemiş olan yabancı bir bey yanıma geldiğinde sehpamı toplamakla uğraşıyordum, adam Portekizce konuştu: tablonuzu satın almayı arzu ediyorum, ödemeyi dolar üzerinden yaparım. Adama bakıp yanıtladım: bu tabloyu Cascais'deki "A Fortaleza" lokantası için yapıyorum, özür dilerim. Ben özür dilerim, dedi, ama bu tablo tam benim Teksas'daki *ranch*'ıma göre, adım Francis Jeff Silver, ve Teksas'da Lizbon kadar büyük bir *ranch*'ım var, içinde bir tek tablo bile yok ve ben Bosch hastasıyım, bu tabloyu evime asmak için istiyorum. Kopya Ressamı sigarasını yerde söndürdü ve bana dönüp: işte öykünün başlangıcı böyle, dedi. Öykünün nasıl devam ettiğini pek anlayamadım, de-

dim. Çok basit diye karşılık verdi, Teksaslı bana başka tablolar ısınarlamaya başladı, yalnızca ayrıntılar, istediği *Baştan Çıkarılış*'ın dev ayrıntılarıydı, ben de ona ayrıntılar yapmaya başladım, böylece on yıldır adama *Baştan Çıkarılış*'ın ayrıntılarını yapıyorum, Teksaslının evi iki metre eninde ayrıntılarla dolu. Geçen yaz onun davetlisiydim, uçak biletimi falan ödemişti, aklınıza hayalinize sığmaz, ev uçsuz bucaksız, bir tenis kortu, iki yüzme havuzu ve Bosch'un *Baştan Çıkarılışı*'nın dev ayrıntılarıyla dolu sayılabilecek otuz odalı bir ev. Ya siz?, diye sordum, ne yapmak niyetindesiniz? Eh, dedi Kopya Ressamı, Belediye'den emekliliğimi istedim, elli beş yaşındayım ve artık bürokrasiyi çekemiyorum. Teksaslı da yaşamama yetecek kadar iyi bir maaş bağladı bana, ayrıca önümde de en az on yıllık sağlam bir çalışma var, arka panolardaki ayrıntıları da istiyor, resmini yapacağım daha çok şey var. Öyleyse bu tablonun ıcığını cıcığını biliyorsunuz, dedim. Bu tabloyu avcumun içi gibi bilirim diye yanıtladı, örneğin, şu sırada ne yapmakta olduğumu görüyorsunuz, evet şimdiye kadar eleştirmenler bunun bir sarıhani balığı olduğunu söylediler, oysa bu balığın sarıhaniyle uzaktan yakından ilgisi yok, bu balığın yeşilsazan olduğunu belirtmeme izin verin. Yeşilsazan mı diye sordum, yeşilsazan tatlısu balığı değil midir? Yeşilsazan tatlısu balığıdır diye doğruladı, küçük göllerde, hendeklerde yaşar, çamurlu suları sever, yediğim en yağlı balıktır, benim memleketimde pirinçli yeşilsazan yapılır, resmen yağının içinde yüzer, biraz pirinçli yılanbalığına benzer, ama çok daha yağlıdır, hazını insanın bütün bir

gününü alır. Kopya Ressamı kısa bir ara verdi. Şu iki kişi o yağlı yeşilsazanın üzerinde gidiyorlar şeytanla buluşmaya, dedi, şu ikisinin şeytanca bir randevuya gittiklerini görüyor musunuz?, kim bilir nereye pislik yapmaya gidiyorlar. Kopya Ressamı bir terebentin şişesi açtı ve özenle ellerini temizlemeye koyuldu. Bosch'un hayal gücü biraz sapıkçaymış, dedi, ve bu hayal gücünü zavallı Aziz Antonius'un üzerine yıkıyor, ama ressamın kendi hayal gücü aslında, bütün bu çirkin şeyleri düşünenin kendisi olduğu apaçık, sanırım zavallı Aziz Antonius'un aklının ucundan geçmezdi böyle şeyler, Aziz Antonius basit bir adamdı. Ama diye karşı çıktım, şeytana kapıldığı doğru, bu sapıkça şeyleri kafasına sokan şeytandır, Bosch azizin ruhunda patlayan fırtınanın resmini yapmıştır, sayıklamayı, taşkınlığı çizmiştir. Oysa bu resmin bir keramet gücü vardı zamanında, dedi Kopya Ressamı, hastalar acılarına son verecek bir mucize bekleyişiyle resmin karşısına dikilirlerdi. Kopya Ressamı yüzümdeki hayreti görünce sordu: bilmiyor muydunuz? Hayır diye yanıtladım içtenlikle, bilmiyordum. Tablo, dedi, Lizbon'daki Aziz Antonius Hastanesi'nde sergileniyordu, bu hastanede deri hastalıklarına tutulmuş kişileri tedavi ederlerdi, çoğu kez bunlar zührevi hastalıklar ya da korkunç Aziz Antonius ateşiydi; o zamanlar yılancığın bulaşıcı cinsine bu ad verilirdi, taşrada hâlâ böyle derler, korkunç bir hastalıktır, çünkü belirtileri çevrimseldir ve hastalıklı bölgelerde çok acı veren feci yaralar görülür, ama günümüzde bu hastalığın daha bilimsel bir adı vardır, herpes zoster deniyor. Yüreğim daha hızlı atmaya başla-

dı, sırtımdan ter boşandığını hissettim ve sordum: nereden biliyorsunuz tüm bunları? On yıldan beri bu tablo üzerinde çalıştığımı unutmayın diye yanıtladı, benim için gizli kapaklı bir yanı kalmadı artık. Öyleyse bana şu virüsten söz edin, dedim, onun hakkında neler biliyorsunuz? Çok tuhaf bir virüs, dedi Kopya Ressamı, denildiğine göre bu virüs hepimizde kurtçuk haliyle bulunuyor, ama organizmanın savunmaları zayıfladığında ortaya çıkıyor ve azgınca saldırıya geçiyor, sonra tekrar uykuya dalıyor ve çevrimsel bir biçimde yeniden saldırıyor, bakın ne diyeceğim, sanırım herpes biraz vicdan azabına benziyor, içimizde derinlerde bir yerde uyuyor, sonra günün birinde uyanıp bize saldırıyor, sonra tekrar uyuyor, çünkü biz onu bastırmayı becermiş oluyoruz, ama hep içimizde bir yerde kalıyor, vicdan azabına karşı insanın elinden bir şey gelmez.

Kopya Ressamı paletiyle fırçalarını toplamaya başladı. Tuvalini bir bez parçasıyla örttü ve sehpayı dipteki duvara dayamak için benden yardım istedi. Güzel, dedi, sanırım bugünlük bu kadar yeter, fazla da abartmamak gerek, koruyucum bu röprodüksiyonu ağustos sonuna istiyor, yetiştiririm herhalde, ne diyorsunuz? Bence önünüzde bol zamanınız var diye karşılık verdim, şimdiden oldukça ilerlemiş durumdasınız, tablo bitmiş sayılır. Siz hâlâ kalıyor musunuz?, diye sordu Kopya Ressamı. Hayır, zannetmiyorum, dedim, tabloya yeterince baktığımı sanıyorum, üstelik bugün tablo hakkında hiç aklımdan geçmeyen bir

şey öğrendim, bundan böyle gözümde çok daha farklı bir anlam kazandı. Ben Rua do Alecrim'e doğru gidiyorum, dedi Kopya Ressamı. Çok iyi diye yanıtladım, ben de Cais do Sodré'den Cascais'e giden bir trene bineceğim, beraber yürüyebiliriz.

6

Saf anlamına gelir, aynı zamanda iğnesi can yakan kanatlı bir böcektir, dedi Tren Denetçisi, ne olabileceği konusunda bir fikriniz var mı? Tren Denetçisi karşıma oturup gazetesindeki bulmacayı gösterdi. Kaç harf?, diye sordum. Üç, dedi. Arı, dedim, arı olmalı. Arı ya, aman tanrım diye haykırdı Tren Denetçisi, nasıl da düşünemedim? İşin içinde incelikler ve sözcük oyunları girince bulmacaları çözmek güçleşiyor, dedim, daha da güçleşiyor.

Vagonda kimse yoktu, belki de bütün tren boştu, tek yolcu bendim herhalde.

Bulmaca çözebildiğiniz için şanslısınız diye belirttim, bugün trende kimsecikler yok. Şimdilik yok, dedi, ama dönüşte göreceksiniz, kıyamet kopacak. Oeiras'dan geçiyorduk, bana tıklım tıklım sahili gösterdi. Kum seçilmiyordu, tek görünen insan gövdeleriydi, dev gibi bir et yığını bütün sahili kaplıyordu. Kıyamet kopacak diye tekrarladı Tren Denetçisi, ne ararsan olacak trende, oğlanlar, kızlar, körler, topallar, çocuklar, hamile kadınlar, dedeler, nineler, cehennem gibi olacak. Ne yaparsınız, dedim, pazarları böyle olur, herkes plaja gidiyor. Benim zamanımda farklıydı diye belirtti Tren Denetçisi, insanlar tatillerini serin yerlerde geçirirlerdi, kırlara gidilirdi, memlekete akraba ziyaretine gidilirdi, buna da sayfiye denirdi, artık kalmadı, herkes yanmaya gidiyor, sıcağa

bayılıyorlar, bütün günlerini sahilde yatıp ıstakoz gibi kızarmakla geçiriyorlar, üstüne üstlük güneş tehlikelidir, cilt kanseri yapar, bütün gazeteler yazıyor, ama kimsenin umurunda değil. Tren Denetçisi iç geçirip pencereden baktı. Alto da Barra'ya varmıştık ve denizin ortasında Bugio feneri görünüyordu. Bir de coca cola içiyorlar diye ekledi, günlerini bu pisliği içerek harcıyorlar, bilmem pazartesi sabahı Oeiras plajına düştü mü hiç yolunuz? Sahil *caricas*'dan geçilmez, *caricas* halısı oluşmuştur. *Caricas* nedir?, diye sordum, bu sözcüğün anlamını bilmiyorum. Şişe kapaklarına böyle denir. Evet, dedim, insan her gün yeni bir şey öğreniyor. Sonra sordum: sigara içebilir miyim?, trende kimse yok. Elbette, elbette diye yanıtladı, canınızın istediği kadar içebilirsiniz, ayrıca ben de bir tane yakacağım. Birlikte sigara paketlerimizi çıkardık, ben ona kendi sigaramdan bir tane sundum, karşılığında o da bana ikram etti. Hangi marka sizinki?, diye sordu Tren Denetçisi. *Multifilter* diye yanıtladım, Portekiz'de satılmayan bir sigara, çok hafiftir, insan içine hava çekmiş gibi oluyor, paketin üzerinde "activated charcoal filtration system" yazıyor, yani az nikotin ve az katran var, yine de boktan bir şey, duman kansere neden olur, güneşten daha beterdir. Her şey kansere neden olur diye karşılık verdi Tren Denetçisi, mutsuzluk bile, bir arkadaşım kanserden öldü, çünkü mutsuzdu. Sunduğum sigarayı aldı ve kendininkilerden bir tane bana verdi. Ben *Português Suave* içiyorum, dedi, eskiden *Definitivos* içerdim, ama artık hemen hemen hiç bulunmuyor, insanların bütün zevkleri değişti bugünlerde, sigara zevkleri bile.

Biraz kestirmek istiyordum, ama adam gevezeliğini sürdürüyordu. Sao Pedro'dan geçerken dikkatimi çekti. Söylesenize, bundan daha iğrenç bir şey yapmak mümkün mü, dedi öteki pencereden görülen evleri göstererek, hiç bu kadar çirkin bir şey gördünüz mü daha önce? Doğrusu gerçekten çok çirkin diye doğruladım, peki böylesine berbat yapılara kim izin verdi? Bilirsiniz, dedi Tren Denetçisi, Portekiz'de belediyeler oldukça tuhaftır, Lego oyunlarını seven mimarlarla çalışırlar, hepsi yetersizdirler, üstüne üstlük bir de modern olma sevdasındadırlar. Modern şeylerden hoşlanmadığınızın farkına varmıştım, dedim. Nefret ederim diye karşılık verdi, her şey bana iğrenç gözüküyor, bugün insanlar zevk denen şeyi yitirdiler, kusura bakmayın ama hiç mini eteği incelediniz mi?, bu size tiksinç gelmiyor mu?, hadi ufak tefek bir genç kızda anladık, ama koca dizlerini sergileyen yaşlı başlı şişko kadınlara, gerçek çirkinlik numunelerine ne diyeceksiniz?, ayrıca kadının bütün çekiciliğini, bütün gizemini yok ediyor bu etekler. Yeniden bulmacasına göz attıktan sonra konuştu: işte modernlik: modern bir mimar, aynı zamanda kekeleyerek söylenen pes'in karşıtı, beş harfli bir sözcük. Aalto, dedim, Finlandiyalı bir mimardır, Alvar Aalto. Alto*, dedi, oldukça kötü olmalı. Hiç de değil, dedim, ellili yıllarda Helsinki'yi inşa etti, ayrıca Avrupa'da çok güzel evler yaptı, ben çok severim. Helsinki'ye gittiniz mi diye sordu. Evet diye yanıtladım, ilginç

* Çifte sözcük oyunu: *Aalto* (mimar), *alto* (tiz), *alto!* (Dur! emri)

bir kenttir, Alvar Aalto'nun yaptığı evlerle baştan aşağı tuğladan bir kent, ormanlarla çevrili. Ya insanları nasıldırlar? Çok okurlar, çok da içerler, dedim, sempatik kişilerdir, ben içmesini bilen insanları severim. Öyleyse Portekizlileri de seviyorsunuz, dedi yerinde bir akıl yürütmeyle.

Tren Cascais garına geliyordu. Güzel, değil mi diye sordu Tren Denetçisi bana eliyle Estoril Sol Oteli-ni göstererek. Modern diye karşılık verdim, çok modern ve şimdiden eskimiş. Sonra ben sordum: Guincho plajına giden yola kadar taksiye binersem beş yüz escudosdan fazla tutar mı sizce? Sanmıyorum, dedi, Portekiz'de taksi oldukça ucuzdur, yabancı ülkede yaşadığınıza göre bilmeniz gerekir, bakın ne geldi aklıma, Portekiz'den tek çıkışımda Cenevre'de oturan oğlumu görmeye İsviçre'ye gitmiştim, oğlum kent dışında oturuyor, taksiye bindim ve Portekiz'den getirdiğim bütün paraya mal oldu bana, yeri gelmişken, siz İsviçreli misiniz? İsviçreli mi!, diye haykırdım, bu da nereden çıktı şimdi, İtalyanım ben. Ama Portekizli sayılırsınız, dedi, uzun zamandır burada yaşıyorsunuz, değil mi? Hayır, dedim, ama bilmediğim Portekizli bir atam vardı herhalde, bana öyle geliyor ki Portekiz benim genetik kalıtıma işlemiş. Genetik kalıt mı?, diye tekrar etti Tren Denetçisi, bu deyişi "Diario de Noticias"da okumuştum bir kez, işaretleri olan nesne bu, bir eksi, bir artı işareti, öyle değil mi? Aşağı yukarı öyle, dedim, ama doğrusunu söylemek gerekirse, genetik kalıtın ne olduğunu ben de tam bilmiyorum, karakter olduğunu düşünüyorum, karakter demek daha basit geliyor bana. Karakter, işte be-

nim sevdiğim kelimelerden biri, dedi Tren Denetçisi, karım hep iyi karakterli olduğumu söyler durur, siz ne dersiniz? Harika bir karakteriniz olduğunu düşünüyorum, dedim, sizinle laflamak büyük bir zevkti, söyleşimiz olmasaydı, sıkıntıdan yol boyunca uyurdum.

Ufak tefek ihtiyar kadın kapıda belirdi ve kuşkulu bir havayla bana baktı. Merhaba, dedim, sizin için bir sakıncası yoksa evi görmeye geldim. Benim evimi mi?, diye sordu yaşlı kadın hayretler içinde, dediğime bir anlam veremediği belli oluyordu. Hayır diye düzelttim, sizinkini değil, büyük evi, fenerdeki evi görmeyi arzu ediyorum. Fenerdeki ev kapalı dedi ufak tefek ihtiyar kadın sabırla, orada kimse oturmuyor, ev yıllardır kapalı. Biliyorum, dedim, ben de bu yüzden görmek istiyorum zaten, özel olarak Lizbon'dan geldim, dışarıda beni bekleyen bir taksi var. Dediğimin doğruluğunu anlatabilmek için, karşı kaldırımda duran taksiyi kadına gösterdim. Ev kapalı diye tekrarladı ufak tefek ihtiyar kadın, üzgünüm ama ev kapalı. Bekçi siz misiniz?, diye sordum. Hayır, dedi, ben Fener Bekçisinin karısıyım, ama zaman buldukça evle de uğraşıyorum, arada bir havalandırmaya, toz almaya falan gidiyorum, bilirsiniz, deniz kıyısında pencereler, mobilyalar, her şey çabuk çürür, ayrıca patronların umurlarında bile değil, çünkü başka yerde yaşıyorlar, patronlar Araptır. Arap mı?, diye haykırdım, ev şimdi Araplara mı ait? Tabii, dedi Fener Bekçisinin Karısı, eski sahiplerinden yok pahasına satın alan son patron otele dönüştürmek istiyordu, ama şirketi iflas etti, işittiğime göre üçkağıtçının

tekiymiş, en azından kocam böyle söylüyor, neyse sonunda Araplara satıldı. Araplar, dedim, bu evin günün birinde Arapların eline geçeceğini rüyamda görsem inanmazdım. Bütün ülke satışa çıktı, dedi Fener Bekçisinin Karısı, yabancıların her şeyi satın aldığını bilmiyor musunuz? Ne yazık ki doğru, dedim, ama Araplar bu evi ne yapacaklar? Eh, dedi Fener Bekçisinin Karısı, bana sorarsanız, kendi halinde yıkıma terk edecekler, şimdiki durumda belediye otel yapılması için izin vermez, ama yıkılınca işler değişir, o zaman yerine güzel yepyeni bir bina dikerler, işte o kadar. Gerçekten çökmek üzere mi?, diye sordum. Bakın, dedi Fener Bekçisinin Karısı, nisanda fırtına zamanı, dam tavanı delip iki odanın içine göçtü, denize bakan odaların hali içler acısı, sanırım gelecek kışa üst katın tamamı çökecek. Benim de geliş nedenim bu, dedim aceleyle, yıkılmadan önce evi görmeyi arzu ediyorum. Alıcı mısınız?, diye sordu Fener Bekçisinin Karısı. Hayır diye yanıtladım, nasıl anlatsam bilmem ki, uzun zaman önce bütün bir yıl boyunca o evde oturdum, o dönemde siz daha gelmemiştiniz. Öyleyse yetmiş birden önce demektir, dedi Fener Bekçisinin Karısı, biz yetmiş birde geldik, sizin zamanınızda Vitalina'yla Francisco olmalıydı. Vitalina ve Francisco, çok iyi anımsıyorum, dedim, benim oturduğum yıl onlar vardı burada, Vitalina temizlik ve yemekle uğraşırdı, *arroz de tamboril*'ine* doyum ol-

* Arroz de tamboril, fenerbalığı (tamboril), domates, sarımsak ve küçük kişniş yapraklarıyla hazırlanan bir cins pilavdır, toprak kabında kaynar halde sofraya konur.

mazdı, şimdi ne yapıyorlar? Francisco sirozdan öldü, dedi, çok içerdi, kocamın yeğeniydi, Vitalina da şimdi Cabo da Roca'da oğlunun evinde yaşıyor. Ailede herkes fener bekçisi dedim. Hepsi fener bekçisi, diye tekrarladı Fener Bekçisinin Karısı, Vitalina'nın oğlu da Cabo da Roca'da fener bekçiliği yapıyor, ama iyi geçiniyor, sanırım Vitalina Francisco sağken olduğundan daha iyi yaşıyor, onunla cehennem ızdırabı çekiyordu, adam sürekli sarhoştu, kimi zaman kadın çıkardı fenere, çünkü adam işini yapacak durumda olmazdı. Öyle, dedim, bir akşam gelip benden yardım istemişti, sisli bir geceydi, Francisco zilzurna sarhoş sızmıştı, Vitalina da gelip beni uyandırmıştı, bütün geceyi fenerin tepesinde geçirdik birlikte. Zavallı Vitalina, dedi Fener Bekçisinin Karısı, yaşamı çok mutsuz geçti, eğer bir adamın aklı fikri yalnız içkideyse, bu felaket bir şeydir. Buna karşın Francisco mert adamdı, dedim, sanırım karısını da severdi. Orası doğru, dedi Fener Bekçisinin Karısı, ona asla el uzatmadı, ama her akşam küp gibi olup yerde sızardı.

Taksi sürücüsü niyetimi öğrenmek için kornaya bastı. Ona beklemesini işaret ettim ve Fener Bekçisinin Karısına sordum: bana evi göstermeye hazır mısınız? Peki, dedi kadın, ama elinizi çabuk tutmalısınız, az sonra oğlum bütün aileyi toplayıp gelecek, bugün torunumun yaşgünü ve yemeği hazırlamam gerek. Benim de işime gelir diye karşılık verdim, Cascais trenini yakalayacak zamanım olur, saat dokuzda Lizbon'a dönmüş olmalıyım. Fener Bekçisinin Karısı özür dileyip evin içinde kayboldu. Bir dizi anahtarla

dönüp gidebileceğimizi söyledi. Avluyu aşıp kapı sundurmasına vardık. Şimdi buradan giriliyor, dedi Fener Bekçisinin Karısı, sizin zamanınızda terastaki camlı kapıdan giriliyordu herhalde, ama kapı bozuldu, bütün döşemeler kırıldı. İçeri girdik ve anında evin kokusunu tanıdım. Belli belirsiz kış günlerinin Paris metrosunu anımsatan bir kokuydu, küf, cila ve maun kokusu arası bir şey, yalnız bu eve ait olan bir koku, ve anılarım geri geldi. Büyük salona girdik ve gözüme piyano ilişti. Üstü çarşafla örtülüydü, yine de canım piyanonun başına oturmak istedi. Kusura bakmayın, dedim, ama bir şey çalmak zorundayım, uzun sürmeyecek, ayrıca piyano çalmasını da bilmem. Oturdum ve tek parmakla, anımsamaya uğraşarak, Chopin'in bir Noktürnünden bir motif çaldım. Başka bir zamanda, başka eller bu melodiyi çalmıştı, yukarıda odamda olduğum ve Chopin'in Noktürnlerini dinlediğim akşamları anımsadım. Yalnız geçen akşamlardı, kışın ev sise gömülmüştü, arkadaşlar Lizbon'daydılar ve asla bizi ziyarete gelmemişlerdi, kimseden ses çıkmamıştı, bir telefon eden bile olmamıştı, ben bir yandan yazıyor, bir yandan da kendi kendime neden yazdığımı soruyordum, öyküm bütünüyle çılgınca bir öyküydü, çözümsüz bir hikayeydi, böylesine bir öykü yazmak da nereden gelmişti aklıma, nasıl olmuş da bu öykü tam o zamana rastlamıştı? Dahası: bu öykü bütün yaşamımı değiştirecekti, daha önceden de değiştirmişti, ama kağıda döküldükten sonra yaşamım artık eskisi gibi olmayacaktı. Bu bütünüyle çılgınca öyküyü yazmak için yukarıdaki odaya kapandığımda böyle düşünüyordum, daha sonra-

dan biri yaşamında bu öyküyü taklit edecek ve gerçek bir düzleme oturtacaktı: ben bilmiyordum, ama daha o zaman bilmem neden böyle öyküleri yazmamak gerektiğini, daha sonra kurguyu taklit edecek birinin çıkıp gerçek haline getirmeyi becerebileceğini kuruyordum kafamda. Gerçekte de böyle oldu. Aynı yıl, biri öykümü taklit etti, daha doğrusu öyküm cisimleşti, maddeye dönüştü ve ben bu çılgın öyküyü ikinci bir kez daha yaşamak zorunda kaldım, ama bu kez gerçekti, bu öyküde yer alan kişiler artık kağıttan değil, etten kemikten insanlardı, bu kez öykümün seyri gün be gün gelişiyordu, ve onu takvimden izliyordum, hatta önceden kestirebiliyordum.

İyi bir yıl geçirdiniz mi?, diye sordu Fener Bekçisinin Karısı, yani bu evde kendinizi iyi hissettiniz mi? Efsunlu bir yıldı diye yanıtladım, biri bana büyü yapmıştı. Büyücülere inanır mısınız?, diye sordu Fener Bekçisinin Karısı, genelde sizin gibi kişiler büyücülere inanmazlar, bunun basit insanlara özgü bir batıl inanç olduğunu düşünürler. Ama ben inanırım diye karşılık verdim, en azından kimi büyülere, bilirsiniz, neler olması gerektiğini asla esinlememek gerekir, yoksa aynı söylendiği gibi olur. Oğlum Gine'de savaşırken, bir büyücüyü görmeye gittim, dedi Fener Bekçisinin Karısı, gördüğüm bir düşten ötürü kaygı içindeydim, bir daha asla dönmeyeceğini görmüştüm düşümde, o zaman konuyu kocama açıp bak Armando, bana biraz para vermelisin, gidip bir büyücüye danışmak istiyorum, ürkütücü bir düş gördüm, Pedro'nun bir daha asla dönmeyeceğini gördüm, dönüp dönme-

yeceğini öğrenmek istiyorum, dedim, uzun lafın kısası büyücüye gittim, kadın iskambillere baktı, sonra bir kart çekti ve oğlunuz dönecek ama sakat dönecek, dedi ve Pedro döndü, ama bir kolunu yitirmişti. Fener Bekçisinin Karısı camlı kapıyı açtı ve bana sordu: burası yemek odası, siz de burada mı yerdiniz?

Yemek odası eskisi gibi kalmıştı: şömine, büfe, Hint – Portekiz stili mobilyalar, koyu renkli ahşap büyük masa. İşte burası diye yanıtladım, ben burada otururdum, sağımda bir kadın vardı, çevremizde de dostlarım. Sofrada servisi Vitalina mı yapardı?, diye sordu Fener Bekçisinin Karısı. Evet diye doğruladım, yani mutfaktan gelir ve yemekleri masanın ortasına bırakırdı, biz de tabaklarımıza koyardık, Vitalina servis yapmaktan hoşlanmazdı, mutfakta kalmayı yeğlerdi, *arroz de tamboril*'den başka, nefis bir *açorda de mariscos** yapardı, ama en özgün yemeği Alentejo çorbasıydı**. Çünkü Vitalina'nın memleketi Alentejo'ydu diye saptamada bulundu Fener Bekçisinin Karısı, bu yüzden de memleket çorbasını yapmayı bilirdi. Biliyor musunuz, bugün gördüğüm herkes Alentejoluydu, dedim, bütün gün Alentejolu olmayan bir kişi bile görmediğimin yeni farkına varıyorum. Aletejolular çok kibirli insanlardır, dedi Fener Bekçisinin Karısı, yine de severim onları, yani onlarla hiç

* *Açordade mariscos* tarifini 4. bölümdeki notta verdik (ÇN).

** Söz konusu çorba Alentejo mutfağının en basit yemeklerinden biridir. Tüm yoksul yemekleri gibi basit birkaç malzemeyle hazırlanır (kaynar su ve tuz, sarımsağa bulanmış kızarmış ekmek, taze kişniş yaprakları ve çiğ yumurta).

bağıntım yoktur, ben Kuzeyliyim, Viana do Castelo'dan geliyorum, kişiliğim onlarınkinden çok farklıdır, yine de severim bu insanları. Fener Bekçisinin Karısı önlüğüyle büfenin üzerindeki tozu sildi. Üst katı da görmek istiyor musunuz?, diye sordu. Bir sakıncası yoksa, dedim. Merdivende dikkatli olun, dedi, tahta aşındığı için çok kaygandır, ben önden gideyim en iyisi.

Odanın kapısını açtım, başımı kaldırınca gökyüzünü gördüm. Masmavi, saydam bir gökyüzüydü, göz alıyordu. İnanılmaz bir görünümdü, yatağı, dolabı ve başucu masaları olan bu odada tavanın neredeyse tamamı yoktu. Burada durmak tehlikeli, dedi Fener Bekçisinin Karısı, yerinde kalan şu tavan parçası her an düşebilir, burada kalamayız. Yalnızca bir dakikacık, dedim, tutup da şimdi düşecek değil ya. Yatağa uzanıp özür diledim. Kusuruma bakmayın, dedim, ama bir an şu yatağa uzanmayı arzu ettim, diyelim ki bu yaptığım bir çeşit veda, bu yatağa son kez uzanıyorum. Fener Bekçisinin Karısı, beni yatağa uzanmış halde görünce gizlice odadan çıktı, ben de gözlerimi gökyüzüne çevirdim. Ne kadar tuhaftı, gençliğimde hep bu mavinin benim olduğunu, bana ait olduğunu düşünmüştüm, ama şimdi aşırı ve uzak bir maviydi, bir sanrı gibiydi, ve düşündüm: doğru değil, yeniden bu yatağa uzanmış olmam ve geceleyin sık sık yaptığım gibi tavana bakmak yerine, bir zamanlar bana ait olan bir gökyüzünü seyretmem gerçek olamaz. Kalkıp ufak tefek ihtiyar kadını bulmaya gittim, koridorda beni bekliyordu. Son bir şey daha, dedim, son

bir oda daha görmek istiyorum. Misafir odası yok artık, dedi Fener Bekçisinin Karısı, tavan göçtüğünde her şey harabolmuştu, kocam da bütün eşyaları kaldırdı. Bir göz atacağım sadece, dedim. Ama içeri giremezsiniz, dedi Fener Bekçisinin Karısı, kocam tabanın bile tehlikeli olduğunu söylüyor. Kapıyı açtı, ben de içeri bir göz attım. Odada hiçbir şey kalmamıştı ve tavan bütünüyle yok olmuştu. Pencereden fener görülüyordu. Kocam yukarıda, dedi Fener Bekçisinin Karısı, ama uykuya dalmıştır herhalde, bu saatte yapacak iş yoktur, ama inatçı adamdır, evde kalmak yerine çıkıp fenerde uyur. Zamanında bu fenerle ne yapardım, biliyor musunuz?, dedim, anlatayım size, benim için bir oyundu, bazen, uyumakta güçlük çektiğim zamanlarda, bu odaya gelirdim ve pencereye otururdum, fener aralıklarla üç çeşit ışık saçar, bir beyaz, bir yeşil ve bir kırmızı, ben de bu ışıklarla oynardım, kendime ışıklı bir alfabe icat etmiştim ve fener aracılığıyla konuşurdum. Peki kiminle konuşurdunuz?, diye sordu Fener Bekçisinin Karısı. Eh işte, dedim, görünmeyen kimi varlıklarla konuşurdum, o dönemde bir öykü yazıyordum, diyelim ki hayaletlerle konuşuyordum. Aman Tanrım diye haykırdı Fener Bekçisinin Karısı, hayaletlerle konuşmaya cesaret edebiliyor musunuz? Asla o cesareti kendimde bulmamalıydım, dedim, hayaletlerle konuşmak hiç tekin bir davranış değil, asla yapılmaması gereken bir şey, ama kimi zaman zorunlu olabilir, pek iyi anlatamıyorum, işte bu yüzden buradayım.

Fener Bekçisinin Karısı merdivenleri inmeye başladı ve dikkatli olmam konusunda bir kez daha beni

uyardı. Avluya çıkınca kapıyı kapadı. Peki, çok teşekkür ederim, dedim, iyi şanslar, kocanıza selamlar. Size evde bir şey ikram edebilirim, dedi, votkaya yatırılmış vişne var. Tamam, dedim, vişneye varım, ama çabuk olalım, beni bağışlarsınız, treni kaçırmamalıyım, saat dokuzda Lizbon'da olmam gerekiyor.

7

HEPİMİZ ALENTEJO İÇİN / ALENTEJO VATAN İÇİN diye yazıyordu kapının üzerindeki levhada. Büyük merdiveni tırmanınca çeşmesi, camlı pencere boşluğu ve ayinlerdeki gibi kırmızı ampullerle aydınlatılmış mermer sütunlarıyla bir Magrip avlusuna çıktım. Saçma güzellikte bir yerdi, işte ancak o zaman Isabel'e neden orada randevu verdiğimi anladım: çünkü saçma bir yerdi. Biraz ilerleyince en dipte küçük masalar ve İngiliz kulüplerindeki gibi tahta çubuklara geçirilmiş gazetelerle bezenmiş bir okuma salonu olduğunu fark ettim. Ama salonda kimse yoktu. Saatime baktım ve buluşma saatine daha epey zaman olduğunu gördüm. Sakin adımlarla avluya geçtim. Gözüme birçok kapı ilişti, rasgele birini açtım. Duvarları XVIII. yüzyıl tarzında lambri kaplanmış, üzerlerinde yarım ay şeklinde freskler bulunan büyük cam kapılarıyla kocaman bir salon açıldı önümde. Yemek salonuydu, kurulu sofraların süslediği, boydan boya cilalı parke kaplı anıtsal bir odaydı. Salonun bir kenarında bir cep tiyatrosu bulunuyordu, iki sütunun arasındaki alana kırmızı kadifeden küçücük bir perde açılıyordu, yukarıda belki de gerçekten müstehcen oldukları için bana müstehcen görünen iki çıplak kadını betimleyen sarı tahtadan iki heykel – sütun vardı. Yemek salonunun kapısını kapayıp avluya döndüm. Akşam sıcak ve rutubetliydi, yükselen denizin

kokusunu getiren ılık bir yel esiyordu. Bir başka kapıyı açınca kendimi bilardo salonunda buldum. Geniş ve serin bir odaydı, duvarları kumaş kaplıydı. Siyah bir ceket giymiş ve boyunbağı takmış bir adam tek başına bilardo oynuyordu. Beni fark edince oyununa ara verdi, istekasının ucunu yere dayadı ve konuştu: İyi akşamlar, hoş geldiniz. Kulübün üyesi misiniz?, diye sordum. Adam gülümsedi, istekasını tebeşirledi ve karşılık verdi. Ya siz Beyefendi, siz üye misiniz? Hayır diye yanıtladım, ben ziyaretçisiyim, sıradan bir müşteriyim. Burası üyelere ayrılmıştır, dedi, ben kulübün kahyasıyım, ama siz içeri girmekle iyi ettiniz, bugün kimse gelmedi, bütün günü burada tek başıma geçirdim, birinin yüzünü görmek insanın hoşuna gidiyor.

Altmış yaşlarında, kısaca boylu, ak saçlı, zarif duruşlu bir adamdı, gözleri açık renkti, sempatik bir yüzü vardı. Saat dokuzda, burada birine randevu verdim, dedim, aptalca bir şeydi, üye değilim, ayrıca hayatımda ilk kez adımımı atıyorum ve buraya gelecek kişi anılarımdaki biri. Casa do Alentejo'nun Kahyası istekasını masaya bıraktı ve melankolik bir havayla gülümsedi. Hiç önemi yok, dedi, yaptığınız bizi çevreleyen her şeyle uyum içinde, bütün bu kulüp bir anıdan öte değildir. Kusura bakmayın, dedim, ama tüm bunların Alentejo'yla ilgisi nedir? Casa do Alentejo'nun Kahyası yeniden gülümsedi ve uzun bir hikayedir, dedi, bu kulübün kurucuları Alentejolu toprak sahipleriydi, parası ve arazileri olan insanlardı ve Alentejo'ya bir Avrupa boyutu getirmek amacındaydılar, Lizbon'un Londra, Paris gibi olması gerektiğini düşü-

nüyorlardı. Eskiden, daha sizin doğmadığınız zamanlarda, yabancı misafirleriyle beraber bilardo oynamaya gelirlerdi, Porto şarabı içer bilardo oynarlardı, o günler bir başka türlüydü; artık burası çok farklı, müşteriler değişti, ama kulüp hep aynı kaldı, şimdi bile arada bir yaşlı Alentejoluların uğradığı oluyor, ama çok seyrek gelirler, burası anılardan oluşan bir yerdir. Casa do Alentejo'nun Kahyası yeniden melankolik havasıyla gülümsedi. Yemek arzu ederseniz, fazla seçeneğiniz yok, dedi, aşçıbaşı bugün için tek bir yemek hazırladı, ama nefis bir yemektir: *ensopado de borreguinho à moda de Borba**. Teşekkürler, ama yemeğe kalıp kalmayacağımı bilmiyorum, şimdilik karnım aç değil, belki yalnızca içecek bir şey alırım, az sonra. Anladığım kadarıyla Alentejo mutfağına meraklı değilsiniz, dedi. Tersine diye karşılık verdim, Alentejo'da yapılan hindiye bayılırım, bir keresinde Elvas'da içi doldurulmuş hindi yemiştim, harikaydı, yaşamım boyunca yediğim en güzel hindi yemeğiydi. Yüzde yüz haklısınız diye onayladı Casa do Alentejo'nun Kahyası, ama bana sorarsanız, ben Alentejo çorbalarına düşkünüm, bilmem *poejada*** sever misiniz, *poejada* yapmanın iki şekli vardır, biri beyaz peynirli, öteki yumurtalı, Aşağı Alentejo'da yumurtalısı yapılır, ben de Aşağı Alentejoluyum, çocukluğumu düşününce, hep ninemin yaptığı yumurtalı *poejada* gelir aklıma, bizim aşçıbaşı da yapar, ama

* Alentejo'ya özgü bir kuzu kavurmadır, sirkeyle kokulandırılmış kuzu eti ve sakatatla yapılır ve sulu olarak ekmek dilimleri üzerinde sofraya gelir.

** Bayat ekmek, sarımsak, soğan ve bir çeşit yabani naneyle (poejos) kokulandırılmış taze peynirle yapılan bir çorba cinsi.

anlarsınız ya, kentlerde durum farklı, hep karmaşık yemekler hazırlanır, gerçek *poejada'*yla uzaktan yakından ilgisi yok, onun hazırladığı seçkin insanlara göre bir çorba. Çocukluğumuzdaki şeyler asla geri gelmiyor, dedim, özellikle bunun önemi var sizin gözünüzde. Eh öyle, dedi, ne demezsiniz, boş hayallere gerek yok.

Casa do Alentejo'nun Kahyası bir kez daha istekasını tebeşirledi. Bilardo oynamaktan hoşlanır mısınız?. diye sordu. Elbette diye onayladım. Öyleyse neden bir oyun oynamıyoruz?, diye sordu. Kabul diye yanıtladım, ama kısa bir oyun, ardından bara gidip buluşacağım kişiyi beklemek istiyorum. Casa do Alentejo'nun Kahyası bana bir isteka verdi, topları özenle dizdi ve bana eski usul oynayalım, dedi, günümüzde herkes bir sürü topla Amerikan usulü oynuyor, bence bilardoyu katlediyorlar. Bence de katlediyorlar diye onayladım.

Başlama vuruşunu Casa do Alentejo'nun Kahyası yaptı ve istekasının ucunu tebeşirledi. Kesin, bilimsel bir biçimde oynuyor, bilardo masasının ölçülerini kestirmek için geometrik bakışlar fırlatıyordu. Tutumlu ve zorunlu hareketler yapıyordu: kolunu ve omzunu hemen hemen hiç oynatmadan bir dirsek darbesi, bir omuz hareketi. Siz profesyonelsiniz diye gözlemde bulundum, çok tehlikeli bir oyuna kalkışmışım meğer. Casa do Alentejo'nun Kahyası melankolik gülümsemesini takındı. Günler boyu burada tek başıma, dedi, tek başıma kendi kendimle oynamak, işte bütün yaşamım.

Güç bir durumda olduğumun farkına vardım. En küçük top, ikimizin toplarının tam ortasında, ulaşılması olanaksız bir yerdeydi, büyük ustalık, inanılmaz bir talih gerektiriyordu. Bir sigara tüttürüp durumu incelemeye koyuldum. Görüldüğü kadarıyla işim bitik, dedim, ama pes etmiyorum, top sıçratmak serbest mi? Serbest, dedi alaylı bir havayla Casa do Alentejo'nun Kahyası, ama örtüyü yırtarsanız, parasını ödemek zorunda kalırsınız. Tamam, dedim, bu durumda sanırım sıçratmayı deneyeceğim. Sakin sakin sigaramı içtim ve topumun izleyeceği güzergâhı öte yandan görebilmek için masanın çevresinde dolandım. Size bir öneride bulunmak istiyorum, dedi Casa do Alentejo'nun Kahyası. Adama baktım, istekamı masanın üzerine bıraktım ve ceketimi çıkardım. Buyurun, sizi dinliyorum diye yanıtladım. Bu atış bir bahis gerektiriyor, dedi, elli ikiden kalma bir şişe Porto şarabım var, bence şişeyi açmanın tam zamanı, kazanırsanız siz ısmarlarsınız, kazanamazsanız da ben ısmarlarım. Elli ikiden kalma bir Porto şişesinin değerinin ne olabileceğini ve cebimde kalan parayı çabuk çabuk hesapladım, bahse girebilecek durumda değildim, cebimde yeteri kadar para yoktu. Casa do Alentejo'nun Kahyası meydan okurcasına bana bakıyordu. Cesaret edemiyorsunuz, dedi. Aksine diye karşılık verdim, bu akşam canım en çok bir şişe elli iki Porto şarabı içmeyi çekiyor. Harika, dedi Casa do Alentejo'nun Kahyası, izninizle deyip şişeyi almaya gitti. Bir koltuğa oturup sigaramı tellendirmeyi sürdürdüm. Düşünmek isterdim ama hiç içimden gelmiyordu. Tek arzum orada oturup bilardo masasına ve

örtünün üzerinde topların oluşturduğu ve az sonra üstesinden gelmemem gereken tuhaf geometrik duruşa bakarak sigara içmekti. Hasmımın topuna vurmak için benim topumun izleyeceği yol bana bir işaret gibi göründü: besbelliydi, bilardo masasının üzerinde becermemem gereken bu olanaksız parabol, o akşam yerine getirmemem gerekenle aynıydı, böylece kendimle bir bahse girdim, yani, gerçek anlamda bir bahis değildi, daha doğrusu bir büyü, bir şeytan duası, yazgıdan bir lütuf dileğiydi. Eğer başarırsam Isabel gelecek, başaramazsam onu bir daha asla görmeyeceğim.

Casa do Alentejo'nun Kahyası, Porto şişesiyle iki kadehi koyduğu gümüş bir tepsiyle geri geldi, tepsiyi bilardo masasının yanındaki masaya bıraktı. Evet, dedi, denemenizden önce bir kadeh içmeliyiz, bir kuvvetlendiriciye ihtiyacınız var. Uzmanca bir titizlikle şişeyi açtı ve mantar parçacıklarını temizlemek için peçetesiyle şişenin ağzını özenli bir şekilde sildi. Kadehleri doldurup tepsiyi bana uzattı. İşinin ehli olduğu tartışma götürmezdi, ama bir çeşit paylaşma, biraz gönül okşayıcılık, hatta biraz suç ortaklığı gerektiren bir durumda gösterdiği bu profesyonellik biraz aşırı kaçıyordu. Tutumunda ve hareketlerinde hiçbirinden eser yoktu: bunun yerine içinde bulunduğumuz durumun gerginliğini vurgulayan son derece profesyonelce bir nezaket gösteriyordu. Kadehini kaldırdı, ben konuştum: bakın, iki bahse birden girdim, biri sizinle girdiğim gerçek bahis, ötekiyse kendi kendimle tutuştuğum zihinsel bahis, eğer razı olursanız, kendimle tutuştuğum zihinsel bahse içeceğiz. Zihinsel bahsinize, dedi ciddi bir ses tonuyla, sonra ekle-

di: çok uzun zamandır bu şişeyi açmayı arzu ediyordum, ama bir türlü en uygun fırsatı bulamamıştım.

Hafiften buruk, yoğun kokulu nefis bir Porto şarabıydı. Casa do Alentejo'nun Kahyası yeniden kadehleri doldurduktan sonra bana döndü: bir yudum daha, sanırım durum bunu gerektiriyor. Burada uzun zamandır mı çalışıyorsunuz?, diye sordum. Beş yıl diye yanıtladı, ama daha önce "Tavares" lokantasında çalışıyordum, yaşamımı zenginler arasında geçirdim, zenginlerle yaşayıp zengin olmamak çok can sıkıcı, çünkü insan ister istemez anlayışlarını ediniyor ama onlarla birlikte olamıyor, zengin biri gibi yaşamak için kusursuz bir anlayışa sahibim ama olanaklarım yok, tek sahip olduğum anlayış. Bana da bu yeterli değilmiş gibi geliyor doğrusu, dedim. Eh, bugün bu Porto şarabını onlara aldırmayıp içeceğim diye sözünü sürdürdü Casa do Alentejo'nun Kahyası, umurumda bile değil, bu küstahlığımı bağışlayın. Ben bunda küstahlık falan görmüyorum, dedim, aldırmıyorsunuz, bu da en doğal hakkınız. En büyük kusurumun ne olduğunu biliyor musunuz?, diye sordu, bütün yaşamım boyunca, her şeye karşı tamamen umursamaz olmayı beceremeyişim, hep şu ya da bunu dert ettim, hep zenginleri kendime dert ettim, yok efendim kendilerini nasıl hissediyorlarmış, iyi hizmet edilmişler mi, iyi yemişler mi, durumlarından hoşnut muymuşlar, tüh be, zenginlere hep iyi hizmet edilir, hep iyi yerler, hep iyi içerler, hep hoşnutturlar, durmadan onları kendime dert ettiğim için aptalın biriyim, ama bundan böyle tutumumu değiştireceğim, bu kafayı değiştireceğim, onlar zengin,

ben değilim, benim düşünmem gereken bu, onlarla paylaşacak hiçbir şeyim yok ve onların dünyasında yaşamış olmama karşın ortak yanımız hiç yok. İşte buna sınıf bilinci derim, dedim, sanırım böyle adlandırabiliriz. Ne olduğunu bilmiyorum, dedi düşünceli bir havayla, politik bir şey, ben de politikadan pek anlamam, asla politikaya ayıracak zaman bulamadım, bütün yaşamım boyunca çalıştım.

Casa do Alentejo'nun Kahyası yeniden kadehleri doldurdu ve kendisininkini üzgün bir edayla dudaklarına götürdü. İçimi döktüğüm için kusura bakmayın, dedi, bağışlayın lütfen. Özür dileyecek bir durum yok, dedim, insanın arada bir kendini bırakması iyidir, böylece zehirden arınmış oluruz, zaten sınıf bilinci çok basit bir şeydir, siz zenginler sınıfına ait olmadığınızı bulguladınız, hepsi bu kadar. Dahası da var, dedi Casa do Alentejo'nun Kahyası, gelecek sefer onlara oy bile vermeyeceğim, devrimden bu yana hep onların partisine oy vermiştim, anlıyorsunuz işte, kendimi onlardan biri sayıyordum ve gidip partilerine oy atıyordum, ama bu şaka yeterince uzun sürdü, artık sınıf bilincine kavuştuğuma göre oyumu başkasına vereceğim, gerçekten sınıf bilincim var mı? Kesinlikle diye yatıştırdım adamı, sınıf bilinciniz geç de olsa ortaya çıkmış. Geç olması hiç olmamasından daha iyidir diye iç çekti ve yeniden kadehlerimizi doldurdu. Abartmayın, dedim, bu şarap çok serttir ve topu sıçratmak için tepkilerimin yerinde olması şart. Casa do Alentejo'nun Kahyası melankolik gülümsemesini takındı ve bir sigara yaktı. Rahatsız olur musunuz?, diye sordu. Keyfinizce davranın, dedim.

Koltuklarımızda sessizce oturduk. Dışarıda, uzakta bir yerden bir cankurtaranın sireni işitildi. İşte bizden daha kötü durumda olan biri, dedi Casa do Alentejo'nun Kahyası serinkanlılıkla, sonra sordu: sizce hangi partiye oy vermeliyim? Çok güç bir soru, dedim, böyle kişisel bir seçim için size öğüt veremem. Ama sorunumu anladınız, dedi, belki bir öneride bulunabilirsiniz. Bakın, dedim, eğer ille de bir partiyi seçmek zorundaysanız, gönlünüze göre yapın seçiminizi, duygusal, içinizdeki derinliklerden gelen bir seçim yapın, en iyi seçimler insanın derinliklerinden gelen seçimlerdir. Gülümseyip bana döndü: çok teşekkür ederim, dedi, sanırım böyle bir şey yapmamın zamanı geldi, yaşım altmış beş, eğer şimdi içten gelen bir seçim yapmazsam, ne zaman yaparım? Casa do Alentejo'nun Kahyası şişenin tıpasını taktı ve geriye kalan, kazananın ödülü olsun, dedi, galiba atışınızı yapma zamanı geldi.

Kalktık ve yere pek sağlam basmadığımı fark ettim, bu koşullarda topu nişan almanın bile bir mucize olacağını düşündüm; her şeye karşın istekamı elime aldım, ucunu tebeşirledim ve masaya yöneldim. Topa yukarıdan vurmak için parmaklarımın ucunda dikildim. Elim hafifçe titriyordu, bir dayanak noktasına gereksinim duyuyordum, ama sıçratmak için yukarıdan aşağı vurulur, dayanak noktası olmaz. Salonda çıt çıkmıyordu. Düşündüm: ya şimdi ya asla, gözlerimi kapayıp topa vurdum. Kendi ekseninde dönmeye başladı, tehlikeli bir biçimde markaları yalayarak masanın ortasına kadar geldi, sonra mucize gibi geri döndü, bir parabol çizip yavaş yavaş, zorunlu bir yol

izliyormuşçasına hasmımın topuna çarptı ve yanı başında devinimsiz kaldı. Kazandınız! diye haykırdı Casa do Alentejo'nun Kahyası beğeniyle; bu vuruş alkışları hak etti. Istakasını masaya bıraktı ve çok görgülü bir biçimde el çırptı. Tam o anda giriş kapısının zili duyuldu, izin isteyip açmaya gitti. Bir mendille alnımdaki teri sildim ve yeniden gömlek değiştirme zamanının geldiğini düşündüm, bir kez daha terden sırılsıklam olmuştum. Çıkarıp sandalyenin üzerine koydum, ve bütün gün koltuğumun altında taşıdığım öteki mavi gömleği giydim. Bir bayan sizi bekliyor, dedi Casa do Alentejo'nun Kahyası salona döndüğünde, adının Bayan Isabel olduğunu söylüyor. Lütfen kendisini bara götürün, dedim, hemen geliyorum. Ve Porto şarabını aldım.

8

Öykü dinlemek için gece sıcaktır, gece uzundur, gece görkemlidir, dedi Kral Dom José'nin heykelinin altlığında gelip yanıma oturan adam. Gerçekten de mehtaplı, sıcak, yumuşacık harika bir geceydi, kösnül ve büyülü bir yanı vardı, büyük meydanda hemen hemen hiç araba yoktu, bütün kent durmuş gibiydi, insanlar sahilde oyalanmışlardı herhalde ve daha geç döneceklerdi. Terreiro do Paço Meydanı ıssızdı, bir feribot hareket etmeden önce düdüğünü öttürdü, Tejo üzerinde tek görülen ışıklar feribotunkilerdi, büyüdeki gibi her şey devinimsizdi, karşımdaki adama baktım, lastik ayakkabılar ve sarı gömlek giymiş, uzun sakallı, kafası kelleşmiş sıska bir berduştu, benim yaşlarımda ya da benden birkaç yaş büyük olmalıydı, bana bakıp tiyatroya yaraşır bir hareketle kollarını kaldırdı. Bu ay şairlerin ayıdır, dedi, şairlerin ve masalcıların, öykü dinlemek ve de anlatmak için harika bir gece, bir masal dinlemek istemez misiniz? Peki neden masal dinlemem gerekirmiş?, dedim, hiçbir neden göremiyorum. Neden basit diye yanıtladı, çünkü bu gece dolunay var ve siz de tek başınıza oturmuş Tejo'ya bakıyorsunuz, ruhunuz hüzünlü ve yalnız ve bir masal sizi neşelendirebilir. Günüm masallarla dolu geçti, dedim, gerçekten bir yenisini dinlemeye gereksinim duymuyorum. Adam bacak bacak üstüne attı, ellerini çenesine yerleştirdi ve bana dön-

dü: tüm görünümlere karşın, canı istemese de, insan her zaman bir masala gereksinim duyar. Peki neden bana bir masal anlatmak istiyorsunuz?, diye sordum, anlamıyorum. Çünkü ben masal satarım diye yanıtladı, ben masal tüccarıyım, mesleğim bu, uydurduğum masalları satıyorum. Anlamıyorum, dedim. Bakın, bunu anlatmak çok uzun sürer, oysa bu gece size anlatmak istediğim masal başka, ben kendimden söz etmeyi sevmem, yarattığım kişilerden söz etmeyi yeğlerim. Hayır, hayır diye karşı koydum, sizin öykünüz beni çok ilgilendiriyor, bana kendinizden söz edin. Basit, dedi Masal Tüccarı, ben dikiş tutturamamış bir yazarım, bütün öyküm de bu kadar. Kusura bakmayın, dedim, ama sizi gerçekten anlayamıyorum, biraz ayrıntıya girmek istemez misiniz lütfen? Peki, dedi, ben doktorum, tıp öğrenimi gördüm, ama öğrenmek istediğim bilim tıp değildi, öğrenciyken, gecelerimi yazarak geçirirdim, sonra diplomamı alıp mesleğe atıldım, bir muayenehanede çalışmaya başladım, ama hastalarımla canım sıkılıyordu, onların sorunları beni ilgilendirmiyordu, beni tek ilgilendiren şey, masamın başına geçip öyküler yazmaktı, çünkü gemleyemediğim inanılmaz bir hayal gücüm var, öyle bir şey ki, beni eline geçirip masallar uydurmaya zorluyor, her çeşit masal: trajik, komik, dramatik, neşeli, yüzeysel, derin; ve hayal gücüm alıp başını gittiğinde, artık yaşayamaz hale geliyorum, terlemeye, kendimi kötü, huzursuz hissetmeye başlıyorum, içim içime sığmıyor, masallarından başka şey düşünemez hale geliyorum, başka şeye yer kalmıyor.

Masal Tüccarı bir an durdu ve yine tiyatroya yara-

şır hareketini tekrar etti, sanki ayı yakalamak istiyordu. Ya sonra diye sordum. Sonra, dedi, bir an geldi, zihnime gelen masalları kağıda dökmem gerektiğini düşündüm ve on masal yazdım: bir trajik, bir komik, bir trajikomik, bir dramatik, bir duygusal, bir ironik, bir kinik, bir satirik, bir fantastik ve bir de gerçekçi; ve kağıt yığınımı bir yayıncıya götürdüm. Edebiyat bölümü sorumlusuyla görüştüm, blucin giyen ve çiklet çiğneyen çok sportif bir beydi. Tüm bunları okuyacağını ve ertesi hafta gelip kendisini görmemi söyledi. Ertesi hafta yine gittim ve edebiyat bölümü sorumlusu bana şöyle dedi: Amerikan minimalizminden hiç haberiniz olmadığı anlaşılıyor, üzgünüm, ama ne yazık ki Amerikan minimalizminden habersiz olmanız bir eksiklik. Yenilgiyi kabul etmeyip başka bir yayıncıya gittim. Boynuna bir eşarp sarmış çok zarif bir bayan çıktı karşıma, o da bir hafta sonra gelmemi söyledi, ben de gittim. Öykülerinizde çok fazla *plot* var, dedi zarif bayan, avangard yazarları okumadığınız belli oluyor, avangardcılar *plot*'u elediler, sayın bayım, *plot* yapmak artık geçmişte kaldı. Yenilgiyi kabul etmedim ve bir üçüncü yayıncıya gittim. Orada pipo içen son derece ciddi bir beyle karşılaştım, bir hafta sonra gelmemi söyledi, ben de gittim. *Pragma*'nın ne olduğu konusunda uzaktan yakından bir fikriniz yok, dedi bu çok ciddi bey, gerçeğiniz bütünüyle parçalanmış, bir psikiyatriste gitmeniz gerekir. Oradan çıkıp aylak aylak kentte gezinmeye başladım. Muayenehanem kapalıydı, artık kimseler uğramaz olmuştu, üzgün ve parasızdım, üzgündüm, evet, ama insanlara masallarımı anlatmak için de ya-

nıp tutuşuyordum, böylece bir yandan yürüyüp bir yandan düşündüm: evet, anlatacak bunca masalım varsa, koca kentte bunları dinlemek isteyecek insanlar da bulunabilir, o günden sonra Lizbon'u arşınlayarak masallarımı anlatmaya giriştim, böyle geçinip gidiyorum.

Masal Tüccarı kolunu indirip bir şey sunar gibi elini uzattı. Size bu gecenin ayını veriyorum, dedi ve arzu ettiğiniz masalı sunuyorum, bir masal dinlemeyi arzu ettiğinizi biliyorum. Doğru, şimdi gerçekten masal dinlemek istiyorum, dedim, gerçekten arzu ediyorum, ama çok uzun bir masal olmamalı, çünkü az sonra Alcântara rıhtımında bir randevum var ve geç kalmak istemem. Sorun yok, dedi Masal Tüccarı, bu akşam dinlemek istediğiniz masal türünü seçin yeter. Bakın, dedim, size bir şey sormak istiyordum deminden beri, randevum olan kişiyi yemeğe davet etmek niyetindeyim, siz kenti iyi biliyorsunuzdur, bana Alcântara'da uygun bir lokanta olup olmadığını söyleyebilir misiniz? Elbette, dedi Masal Tüccarı, tam rıhtımın karşısında bir lokanta vardır, orası bir zamanlar gar ya da ona benzer bir şeydi, bugün değişiklikler yapıp halka açtılar, içinde bir lokanta, bir bar, bir diskotek falan var, çok rağbet gören bir yerdir, galiba postmodern bir yer. Postmodern mi?, dedim, hangi anlamda postmodern? Pek bilmiyorum, dedi Masal Tüccarı, hemen hemen her biçimi içeren bir yer, bilmem gözünüzde canlandırabiliyor musunuz, her yanında aynalar bulunan ve ne olduğunu pek kestiremediğiniz yemekler sunan bir lokanta, kısacası bir yandan gelenekle bağını koparırken, bir yandan gele-

nekten yararlanan bir yer, diyelim ki birçok farklı biçimi özetler gibi görünüyor, bana sorarsanız, postmodernizm de bundan ibaret. Tam Misafirime uygun bir yere benziyor, dedim, sonra sordum: pahalı mı?, üzerimde fazla para yok da, ayrıca masallarınızdan birini de dinlemek istiyorum, ama yeterince param olduğundan emin değilim. Hayır, hayır, pahalı değil, dedi Masal Tüccarı, istiridye ve iste kılıçbalığı yemezseniz – şık bir yer olduğu için bunların hepsi de vardır tabii – pahalıya patlamaz size, üstelik benim masallarım da pek bir şey tutmaz, saat geç olduğu ve özel bir konumda bulunduğunuz için de size özel indirim yapabilirim, her şartta benim masallarıının fiyatları türüne bağlı olarak değişir. Bu akşam bana ne önerirsiniz?, diye sordum. Örneğin, dedi, böylesine bir akşamda sizi biraz rahatlatabilecek türden duygusal sayılabilecek bir masalım var. Duygusal masallar kesinlikle olmaz, dedim, günüm zaten yeterince duygusaldı, artık gına geldi. Öyleyse, çok eğlenceli bir masalım var, dedi, gülmekten katılırsınız. Bu da işime gelmiyor, dedim, canım gülmekten katılmak istemiyor. Masal Tüccarı iç geçirdi. Güç beğenir birisiniz, dedi. Lütfen, dedim, mallarınızı sıralamaya devam edin, fiyatlarını da belirtin. İki yüz escudosa düşsel bir öyküm var, dedi, iyice acayip bir masal. Bu da olmaz, dedim, acayip şeyler istemem, zaten günümü çok acayip bir şekilde geçirdim. Son olarak da, üç yüz escudosa çocuklar için bir masalım var, dedi, bir zamanlar uyutmak için çocuklara anlatılan türden bir öykü, tam anlamıyla bir peri masalı değil ama büyülü bir dünyadan, sirkte çalışan ve balıkçı

Ericeira'ya aşık olan denizkızından söz ediyor, biraz melankolik, güzel bir masal ve sonu insanı ağlatıyor. Tamam dostum, dedim, bu akşam belki de canım biraz ağlamak istiyor, bana denizkızının öyküsünü anlatın, gözlerimi kapattım, uyumak üzere olan bir çocuk gibi sizi dinleyeceğim.

Cacilhas'dan gelen feribot iskeleye yanaşmak için düdüğünü öttürdü. Gerçekten olağanüstü bir geceydi, ay Terreiro do Paço'nun kemerlerinin üstünde öyle bir şekilde asılıydı ki, dokunmak için insanın elini uzatması yeterdi. Gözlerimi aya diktim, bir sigara yaktım ve Masal Tüccarı öyküsünü anlatmaya başladı.

9

Garson saçlarını küçük bir atkuyruğu yapmıştı, çok dar bir pantolon ve pembe bir gömlek giymişti. Ben Mariazinha'yım, dedi ışıl ışıl bir gülümsemeyle, sonra Misafirime dönüp sordu: Mariazinhalara karşı antipatiniz olmasın kazara? Misafirim Mariazinha'yı tepeden tırnağa süzdü ve bana sordu: *Is he mad?* Hayır diye karşılık verdim, sanmıyorum, biraz şakrak bir kişiliği var sadece. *Can homosexuals be merry* diye sordu Misafirim, *what's all this about?* Botto* da şakrak bir kişilikti diye karşı çıktım, bilmeniz gerekir, dostlarınızdan biriydi. *Botto wasn't merry,* dedi, *he was an aesthete, it is not the same thing.*

Dostunuz İngiliz mi?, diye sordu Mariazinha, İngilizleri hiç mi hiç kaldıramam, o kadar da sıkıcıdırlar ki! Hayır, dedim, Misafirim İngiliz değil, Portekizli, ama Güney Afrika'da yaşadı, İngilizce konuşmasını seviyor, şairdir kendisi. İyi bari, dedi Mariazinha, yabancı dil konuşan insanlara bayılırım, ben İspanyolca bilirim, Estremoz'da öğrendim, Pousada Santa Isabel'de çalışmıştım, *les gusta Estremoz, caballeros?* Misafirim yeniden Mariazinha'ya bakıp *he's mad* dedi. Hayır, sanmıyorum, dedim, size daha sonra açıklarım. Her neyse, işte şarap listesi, dedi Mariazinha,

* Antonio Botto (1897–1959), güzelci şair. Açıkça eşcinsel izleği olan Cançoas (şarkılar) şiirleriyle Portekiz'de büyük bir skandala neden olmuştu (ÇN).

yemek listesi olduğu gibi kafacığımın içinde, zamanı gelince her şeyi tek tek söyleyeceğim size, şimdilik sizden ayrılıyorum, *caballeros,* şimdi şurada tek başına oturan koca yiğitle ilgilenmem gerek, açlıktan ölüyor olmalı.

Mariazinha salına salına uzaklaştı ve salonun bir ucundaki masada tek başına oturan beyle ilgilenmeye gitti. Nereye getirdiniz beni diye sordu Misafirim, nasıl bir yer burası? Bilmiyorum diye yanıtladım, ilk kez geliyorum, bana da biri tavsiye etti, galiba postmodern bir yermiş, kusuruma bakmayın, ama şu postmodernizm işinde sizin de parmağınız olabilir. Anlamıyorum, dedi Misafirim. Her neyse diye devam ettim, avangardları düşünüyordum ve de avangardların ileri sürdüklerini. Hâlâ anlamıyorum, dedi Misafirim. Bakın şimdi, dedim, dengeyi avangardlar bozdu, böyle şeyler iz bırakır. Ama bayağı şeyler bunlar, dedi, bizler, hepimiz incelikliydik. Siz öyle sanıyorsunuz diye karşılık verdim, ben aynı fikirde değilim, örneğin fütürizm bayağıydı, gürültüyü ve savaşı seviyordu, bayağı bir yanı vardı, hatta daha da ileri gideceğim, sizin fütürist odlarınızda da bayağı bir şeyler var. Bunun için mi görüşmek istediniz benimle diye sordu, bana küfür mü etmekti niyetiniz? Doğrusunu söylemek gerekirse, sizinle görüşmek isteyen ben değildim diye belirttim, siz beni görmek istediniz. Oysa iletiniz elime geçti, dedi. Al bakalım, bu sabah Azeitao'da bir ağacın altında sakin sakin kitap okurken sizin çağrınızı aldım. Peki, dedi Misafirim, nasıl isterseniz öyle olsun, tartışacak halimiz yok ya, diyelim ki sizin niyetinizi öğrenmek istiyordum.

Hangi konuda?, diye sordum. Örneğin benim hakkımda, dedi Misafirim, benim hakkımda, beni ilgilendiren şey bu. Bir parçacık benmerkezci olduğunuzu düşünmüyor musunuz?, diye sordum. Elbette diye yanıtladı, benmerkezciyim, ama elden ne gelir, bütün şairler benmerkezcidir, ve ben'imin çok özel bir merkezi vardır, ayrıca bu merkezin nerede olduğunu size söylemeyi deneseydim, başaramazdım. Bana sorarsanız, dedim, birkaç varsayımda bulundum, yaşamımı sizin hakkınızda varsayımlarda bulunarak geçirdim, artık bu alıştırmadan usandım, size söylemek istediğim de buydu. *Please,* dedi, beni kesin bilgi sahibi insanlarla karşı karşıya bırakmayın, korkunç bir şey bu. Bana hiç gereksiniminiz yok, dedim, boşuna hikaye anlatmayın, bütün dünya sizi beğeniyor, size gereksinim duyan benim, ama artık size gereksinim duymaktan vazgeçmeyi arzu ediyorum, hepsi bu kadar. Benim varlığımdan rahatsız mı oldunuz diye sordu. Hayır, benim için büyük önem taşıyordu, ama beni allak bullak etti, diyelim ki huzurumu bozdu. Evet diye doğruladı, hep böyle olur benimle, ama edebiyatın yapması gereken şeyin de bir çeşit huzursuzluğu kışkırtmak olduğuna inanmıyor musunuz?, bana sorarsanız, vicdanlara huzur veren edebiyata inanmıyorum. Ben de inanmıyorum diye doğruladım, ama kendi başıma kafam yeterince karışıktı, bir de sizinki üstüne binince iç sıkıntısı doğurdu, anlarsınız. İç sıkıntısını, çürüten huzura yeğlerim, dedi kesin bir ifadeyle, seçim yapacaksam iç sıkıntısını yeğlerim.

Misafirim şarap listesini açtı ve dikkatle okudu. İnsan yiyeceği yemeği seçmeden hangi şarabı içeceği-

ne nasıl karar verebilir?, diye sordu, bu lokanta gerçekten tuhaf. Burada hemen hemen sadece balık yeniyor, dedim, bu yüzden de yalnız beyaz şarap bulunuyor, eğer kırmızı şarap arzu ederseniz, özel bir rezerv var, hiç fena olmayabilir. Hayır, hayır diye yanıtladı, bu akşam ben de beyaz şarap içeceğim, ama seçimimde yardımcı olmalısınız, bağları bilmiyorum, bütün adlar değişmiş. Köpüklüye ne dersiniz? Hayır, hayır, dedi, gazozu andıran şarapları sevmem. Bilmem listede Colares Chita olduğunu gördünüz mü?, zamanımızın şarabı. Misafirim onayladı ve Azenhas do Mar şarabı, dedi, 1923'te Rio de Janeiro'da altın madalya almıştı, o dönemde Campo de Ourique mahallesinde oturuyordum.

Mariazinha bizim masaya döndü ve ona Colares ısmarladım. Yemek siparişiniz?, diye sordu Mariazinha. Bakın, dedim, eğer sizin için de uygunsa, yemekleri söylemeden önce bir bardak içmeyi arzu ediyoruz, susadık, bir de şerefe kadeh kaldırmak istiyoruz. Bana uyar, dedi Mariazinha, mutfak saat ikide kapanıyor, lokanta da üçte, beyefendiler nasıl arzu ederse. Yanımızdan ayrıldı ve çok geçmeden şişe ve bir buz kovasıyla geri geldi. Bu akşam edebi bir menümüz var, dedi şişenin tıpasını çıkarırken, isimleri Pedrinho seçti, *es el apocalipse, caballeros*. Pedrinho kimdir?, diye sordum. Bize yemekler konusunda öğütler veren bir delikanlıdır, dedi Mariazinha, çok kültürlü bir çocuk, Evora'da edebiyat öğrenimi gördü. İşte bir Alentejolu daha, değil mi?, diye sordum. Alentejolulara bir diyeceğiniz mi var bakayım?, diye karşı çıktı Mariazinha kibirli bir havayla, ben de

Alentejoluyum, memleketim Estremoz. Hayır, hayır, Alentejolulara diyecek bir şey yok diye karşılık verdim, sadece günüm Alentejolularla dolu geçti, her yandan Alentejolular çıktı karşıma. Alentejolular uluslararasıdır, dedi Mariazinha atkuyruğunu sallayarak, sonra bizi rahat bıraktı.

Misafirim kadehini kaldırdı. Şerefe, dedi. Peki, dedim, neyin şerefine? Gelecek yüzyıla, dedi, sizlerin buna büyük gereksinimi var, bu yüzyıl benimkiydi ve onunla iyi anlaştım, ama gelen yüzyılla sorunlarınız olacak mı diye merak ediyorum doğrusu. Siz dediğiniz kim?, diye sordum. Şimdi yaşamakta olan sizler diye yanıtladı, siz, yüzyıl sonu insanları. Şimdiden bir dolu sorunumuz var, dedim, şerefe kadeh kaldırmaya gereksinim duyuyoruz. Ben bir de *Saudosismo**'ya, özlem eğilimimize de kadeh kaldırmak istiyorum, dedi Misafirim yeniden kadehini kaldırarak, *Saudosismo*'ya özlem duyuyorum, zavallıcık, kimse saudosist değil artık, özlemimiz yok oldu gitti, bu ülke fena halde Avrupalı olmaya başlıyor. Siz kendiniz de Avrupalısınız, dedim, siz yirminci yüzyılın en Avrupalı yazarısınız, kusura bakmayın ama böyle söylememeliydiniz. Ama asla Lizbon'dan başka bir yere gitmedim, asla Portekiz'den ayrılmadım, Avrupa'yı sevmiş olduğum doğru, ama sadece kavram olarak, zihinsel olarak sevdim, doğrusunu söylemek gerekirse, Avrupa'yı arşınlamaya başkalarını gönderiyordum: bir dostu İngiltere'ye gönderiyordum, bir baş-

* Tam kelime karşılığı "nostalji, özlemcilik", yüzyıl başında şair Teixeira de Pascoais (1877- 1952)'in yarattığı edebi akım, simgecilikten etkilenmiştir (ÇN).

kasını da Paris'e, ama ben efendi efendi teyzemin evinde oturuyordum. İşin kolayına kaçıyordunuz diye karşılık verdim, işin kolayı. Doğru, diye sürdürdü konuşmasını, her zaman biraz korkak olduğum doğru. Beni anlıyor musunuz?, ama korkaklığın yüzyılın en gözüpek sayfalarını doğurduğunu belirtmeme izin verin, örneğin Almanca yazan şu Çeki bir düşünün, adı aklımda değil şimdi, yazdığı sayfaların şaşkınlık verici bir cesaret içerdiğini düşünmüyor musunuz? Kafka, dedim, adı Kafka'ydı. Tamam, dedi, oysa o da biraz korkaktı. Misafirim bir yudum Colares içti ve devam etti: günlüğünden biraz korkaklık ayrımsanıyor, ama şu olağanüstü kitabı nasıl da büyük bir gözüpeklikle yazmış, değil mi, suç hakkındaki şu kitap. *Dava*, dedim, *Dava*'dan söz ediyor olmalısınız. Evet, o kitap, dedi, yüzyılımızın en gözüpek kitabı, hepimizin suçlu olduğu savını cesaretle ileri sürüyor. Neden suçluyuz?, diye sordum. Ne bileyim, dedi, doğmaktan, belki, ve ondan sonra başımıza gelen her şeyden, hepimiz suçluyuz.

Mariazinha ışıltılı bir gülümsemeyle yaklaştı, sıcaktan pudrası akmaya başlamıştı, ama yüzü neşeli ifadesini koruyordu. Güzel, *caballeros,* dedi, şimdi size günün menüsünü söyleyeceğim, şiirsel bir menü bugünkü, ama *nouvelle cuisine* şiire gereksinim duyuyor, önce küçük bir "Amor de Perdiçao"* çorbasıyla başlayabiliriz ve de bir "Fernao Mendes Pinto"** sa-

* "Baştan Çıkan Aşk" romantik akımın en önemli yazarı Camilo Castelo Branco (1825–1891)'nun en ünlü romanı (ÇN).

** "Serüven dolu bir yaşam sürmüş olan bir denizci yazar (1510–1583), *Peregrinaçao* (Uzaklara Gezi) adlı düzyazı epik şiirin yazarıdır (ÇN).

latası, ne dersiniz? Çekici adlar, dedim, ama bize biraz açıklamada bulunmalısınız. Peki, dedi Mariazinha, "Amor de Perdiçao" çorbası kişnişli klasik bir çorbadır, bol kişniş ve tavuk ciğerli, "Fernao Mendes Pinto" salatasıysa egzotik bir salatadır, avokado, karides ve soya filizleriyle yapılır. *Am I also to blame for the nouvelle cuisine?,* diye sordu Misafirim, *I'm not responsible for those horrible names.* Doğru, dedim, *nouvelle cuisine* kendi başına bir iğrençlik, haklısınız. Dostunuz yalnızca İngilizce mi konuşur?, diye söze karıştı Mariazinha, tam bir karın ağrısı. Daha sonra ne var?, diye sordum, giriş yemekleri olarak ne öneriyorsunuz? Bakalım, dedi Mariazinha, "trajiko-maritim"* kalkan, "kesişimci"** dilbalığı, "Delfim"*** usulü Gafeira yılanbalığı ve "escárnio e mal-dizer"**** morinası. Misafirim kaşını kaldırıp fısıldadı: *Ask him how the sole is cooked.* Soruyu Mariazinha'ya yönelttim, o da sinirlenmiş gibi göründü. İçine jambon doldurulmuş dilbalığı, dedi, aynı zamanda hem et hem de balık olduğundan adı kesişimci. Misafirimin yüzünde alaycı bir gülümseme belirdi ve başıyla onayladı. Ya Delfim usulü yılanbalığı nasıl hazırlanıyor?, diye sordum. Lokantanın özel yemeğidir, yılanbalığı *moira* içinde hazırlanır, dedi Mariazinha.

* XVI ve XVII. yy. arasındadeniz kazazedelerinin anlatılarının toplandığı ve çeşitli yazarların kaleminden çıkma deniz serüvenleri kitabı *Historiatragico-maritima (ÇN)*.

** *Intersectionismo* Fernando Pessoa'nın yarattığı bir akım, 1914 yılında "Chuva obliqua" (Yan Yağmur) adlı şiirin yayınlanmasıyla başlar (ÇN).

*** José Cardoso Pires'in romanı *ODelfim* (1968), Gafeira adlı düşsel bir yerde geçer (ÇN).

**** *Cantigas de escárnio e mal dizer* (Şaka ve dedikodu layları) XII. yy. ile XIV. yy'ın yarısı arasında yazılan satirik, gerçekçi komik bir tür Gallego-Portekiz liriği (ÇN).

Moira'nın ne olduğunu bilmiyorum, dedim, açıklar mısınız? Bakın, dedi Mariazinha, balık çorbasını bilirsiniz, evet, *moira* balık çorbasından elde edilen bir tür bulamaçtır, yılanbalığı yağı, kaya tuzu ve sirkeyle yapılır, bu nefis bulamaç balıklara katılır, doğrusu *Caldeirada de enguias à la moda da Murtosa*'ya çok benzeyen bir yemektir, ama daha geliştirilmiş bir şeklidir, bu yüzden biz Delfim usulü Gafeira gölcüğü yılanbalığı diyoruz. Gafeira diye bir gölcük yoktur, dedim, saf düş ürünü bir yerdir, edebi bir yer. Hiç önemi yok, dedi Mariazinha, Portekiz'de bir sürü gölcük var, içlerinde bir Gafeira bulunur elbet. Öyleyse ben ondan yiyorum, dedim, ama yalnızca yarım porsiyon rica ediyorum, sadece bir fikir edinmek istiyorum.

Mariazinha gitti ve Misafirim yeniden bardaklarımızı doldurdu. Burası inanılmaz bir yer, dedi. Konuyu değiştirdiğim için kusura bakmayın, dedim, ama bana çocukluğunuzdan sözetmenizi arzu ederdim, fena halde kafamı kurcalıyor. Çocukluğum mu?, diye haykırdı Misafirim, çocukluğumdan asla kimseye söz etmedim, şimdi tam yemeğin ortasında çocukluğumdan bahsetmeye başlayacak değiliz ya. Lütfen diye karşılık verdim, bana çocukluğunuzdan söz edin, yaşamınızın en gizemli yanı, bugün ilk ve son kez karşılaşıyoruz ve ben bu fırsatı kaçırmak istemiyorum. Bakın, dedi Misafirim, inanın bana, mutlu bir çocukluk geçirdim. Babamın öldüğü doğru, ama doğru dürüst farkına vardığım bile söylenemez, kendime başka bir baba buldum, iyi ve sessiz bir adamdı, bir baba değil simgeydi, simgelerle yaşamak hoştur.

Ya annenizle durum nasıldı?, diye sordum, onunla aşırı güçlü bir bağınız vardı, bazı eleştirileriniz Eudipus kompleksini esinliyor. Bu da nereden çıktı şimdi?, dedi Misafirim, ilişkimiz güneşseldi, annem basit bir insandı, duygularını saklamayı beceremezdi, anlarsınız işte, çocukluğumu yazılarımdan dışlamak yoluyla insanların bana gizemli bir çocukluk atfetmelerini sağladım, ama bunların hepsi şaka, inanın eleştirmenlere güçlük çıkarmak için sadece, onları öylesine patavatsız buluyorum ki, daha işin başından gülünç duruma düşmelerini istedim. Yalancının birisiniz, dedim, usta bir yalancısınız, belki eleştirmenlerinizi aldattınız, ama şimdi beni de kandırmaya çalışıyorsunuz, oyunun kurallarına uymuyorsunuz. Peki, dedi, size güzel birşey söyleyeyim, ben sizin düşündüğünüz anlamda dürüst bir kişi değilim, yalnız gerçek kurgu aracılığıyla heyecanlar bana ulaşıyor, sizin dürüstlük anlayışınızı bir çeşit yoksulluk olarak değerlendiriyorum, yüce gerçek insanın duygularını gizlemesidir, ben hep buna inanmışımdır. Abartıyorsunuz, dedim, şimdi de çifte yalana başvuruyorsunuz, doğru değil söylediğiniz. Doğru tabii diye karşılık verdi Misafirim, önemli olan duyumsamaktır. Öyle kuşkusuz, dedim, her şeyi duyumsadığınıza inanıyorum, ayrıca normal insanların duyumsayamadığı bazı şeyleri duyumsadığınızı düşünmüşümdür hep, gizli güçlerinize de hep inanmışımdır, siz gerçek bir büyücüsünüz, zaten burada olmamın ve geçirdiğim gibi bir gün geçirmiş olmamın nedeni de bu. Peki geçirdiğiniz günden hoşnut kaldınız mı?, diye sordu. Nasıl anlatacağımı bilemiyorum, dedim, kendimi daha din-

gin, daha hafif hissediyorum. Sizin gereksinim duyduğunuz şey de buydu, dedi. Binlerce teşekkürler diye yanıtladım.

Mariazinha çorbalarla geldi. Sonuçta, geleneksel bir kişniş çorbasıydı, *nouvelle cuisine* adından başka yeni bir şey icat etmemişti. Misafirim başını sallayarak konuştu: Alcântara'da, benim zamanımda, bütün mahallede tek bir lokanta bulunmazdı, haşlanmış morina balığı yenen küçük kahveler vardı sadece. Avrupa, dedim, Avrupa'nın etkileri. Ben yaşarken, dedi Misafirim, Avrupa uzak bir şeydi, bir düştü. Siz Avrupa'yı çok düşlediniz mi?, diye sordum. Hayır diye yanıtladı, pek değil, daha çok dostum Mario'nun işiydi bu, bol bol düşlerdi, ama büyük hayal kırıklığına uğradı; ben, bildiğiniz gibi, Rossio garına gidip Paris'den gelen trenleri beklemeyi yeğlerdim, o zamanlar Paris treni Rossio garına gelirdi, yolculuğu başkalarının yüzünden okumaya bayılırdım. Doğru, dedim, kendi işlerinizi başkalarına devrettiniz hep. Siz de öyle yapmıyor musunuz?, diye sordu Misafirim. Ben de diye yanıtladım, galiba haklısınız.

Sonraki yemek geldi ve yemeğe başladık. Misafirime sorar gibi baktım, o bana yansız bir bakışla yanıt verdi. Kesişimci yemeği nasıl buldunuz?, diye sordum. Başıyla onayladı. Fütürizm hakkında söylediğinize uyuyor diye yanıtladı, bayağı bir yanı var. Ama ilk bakışta güzel görünüyor, dedim. Harika diye karşılık verdi, işte bu yüzden azıcık bayağı.

Sessizce yemek yemeye devam ettik. Salona derinden bir müzik sesi yayılıyordu, sanırım Liszt'in bir piyano parçasıydı. En azından müzik güzel diye göz-

lemde bulundum. Ben müzik sevmem, dedi Misafirim, hiçbir zaman sevmedim. Buna şaşırdım işte, dedim, gerçekten. Sadece halk müziğini severim diye sürdürdü konuşmasını, valsler falan, ayrıca Viana da Mota, siz de sever misiniz? Evet, ben de severim diye yanıtladım, biraz Liszt'e benzer, değil mi? Belki, dedi, ama tam Portekiz müziğidir.

Mariazinha tabaklarımızı almaya geldi. İlginç tatlı adlarını sayıp döktü, ama Misafirimin pek hevesli bir hali yoktu. Dostunuz bunalımda, dedi Mariazinha, zavallı, ne kadar da karamsar bir hali var, İngilizdi değil mi? Portekizli olduğunu söylemiştim diye vurguladım biraz sinirlenerek, ama İngilizce konuşmaktan hoşlanıyor. Kızmayın canım, *caballero* diye karşılık verdi Mariazinha ve tabakları kaldırdı.

Yorgun görünüyorsunuz diye belirtti Misafirim, biraz bana eşlik etmek istemez misiniz? Evet, biraz hava almam gerekiyor diye doğruladım, bugün uzun bir gündü, bitmez tükenmez bir gündü. Mariazinha'yı çağırıp hesabı istedim. Bırakın ben ödeyeyim, dedi Misafirim. Kesinlikle olmaz diye karşı çıktım, lokantaya gitme fikri benden çıktı, ayrıca bütün gün bu yemek için tutumlu davrandım, rica ederim üstelemeyin. Mariazinha masanın üzerindeki mumu üfledi ve bizi kapıya kadar geçirdi. *Hasta la vista, caballeros,* dedi, *gracias y buena noche. Good bye, Sir* diye karşılık verdi Misafirim.

Karşıdan karşıya geçip Deniz Garı'nın önünden geçtik. Rıhtımın öteki ucuna kadar gidiyorum, dedi Misafirim, benimle gelmek istemez misiniz? Elbette, dedim, sizinle geliyorum. Garın kapısının yanında

bir dilenci duruyordu, boynuna kayışla bir akordeon asılıydı. Bizi görür görmez avcunu açıp ne idüğü belirsiz bir çeşit hayır duası okumaya başladı. Tanrı için bir sadaka diye mırıldandı sonunda. Misafirim durdu ve elini cebine daldırıp cüzdanından eski bir banknot çıkardı. Üzerimde sadece benim zamanımdan kalma para var, dedi üzgün bir havayla, belki bana yardımcı olabilirsiniz. Cebimi karıştırıp yüz escudosluk bir banknot çıkardım. Bütün param bu kadar, dedim, işte yolsuz kaldım sonunda, ama güzel bir banknot değil mi? Parayı inceledi, sonra gülümseyerek parayı Akordeoncuya uzattı ve sordu: eski şarkılar çalabilir misiniz? *"Lisboa antigua"*yı bilirim, dedi Akordeoncu açgözlü bir havayla, bütün *fado*'ları bilirim. Daha da eski şeyler istiyorum, dedi Misafirim, otuzlu yıllardan şarkılar, anımsamanız gerekir, pek genç sayılmazsınız. Belki biliyorumdur, dedi Akordeoncu, ne dinlemek isterseniz söyleyin hele. Örneğin *"Sao tao lindos os teus olhos"*, dedi Misafirim. Tabii ki bilirim, dedi Akordeoncu ışıl ışıl bir yüzle, hem de çok iyi bilirim. Misafirim eline yüz escudosu tutuşturup haydi birkaç metre arkamızdan yürüyüp bize şu şarkıyı söyleyin dedi, ama alçak sesle, çünkü bizim konuşacaklarımız var. Gizli bir tavır takınıp kulağıma fısıldadı: bir keresinde bu müzik eşliğinde nişanlımla dansetmiştim, ama kimsenin haberi yok. Demek dansetmesini biliyordunuz diye haykırdım, asla aklımın ucundan geçmezdi. Ben sıradışı bir dansçıydım, dedi, *Modern Dansçı* adlı bir kitapla tek başıma öğrenmiştim, bir şeyler öğreten küçük kitapları hep sevmişimdir, bazen akşamları iş dönüşü çalışırdım,

tek başıma dansederdim, nişanlıma şiirler, mektuplar yazardım. Onu çok sevmişsiniz diye belirttim. Yüreğimin ufak mekanik treniydi diye yanıtladı. Durdu ve beni de durmaya zorladı. Akordeoncu da arkamızda durdu, ama çalınayı sürdürdü. Aya bakın, dedi Misafirim, Poço do Bispo'ya yürüyüşe çıktığımızda nişanlımla seyrettiğimiz ay bu, ne kadar garip, değil mi?

Rıhtımın sonuna varmıştık. Peki, dedi, şuradaki sırada karşılaştık ve aynı sırada vedalaşacağız, yorgun olmalısınız, şu adama da gitmesini söyleyebilirsiniz. Oturdu, ben de Akordeoncuya artık müziğini istemediğimizi söylemeye gittim. Ufak tefek ihtiyar bana iyi akşamlar dedi, ancak arkamı döndüğümde Misafirimin kaybolduğunu fark edebildim.

Çiftlik sessizliğe gömülmüştü, serin bir yel çıkmış, dut ağacının yapraklarını okşuyordu. İyi geceler, dedim, daha doğrusu elveda. Kime ya da neye elveda diyordum? Pek bilmiyordum, ama canım yüksek sesle böyle demek istiyordu. Elveda ve hepinize iyi geceler diye tekrarladım. Başımı arkaya yaslayıp aya bakmaya koyuldum.

Antonio Tabucchi'nin çıkan diğer kitapları:

UFUK ÇİZGİSİ
Çeviren:
Münir H. Göle

HİNT GECE MÜZİĞİ
Çeviren:
Münir H. Göle

FERNANDO PESSOA'NIN SON ÜÇ GÜNÜ
Çeviren:
Münir H. Göle